

Vilniaus universitetas
Filologijos fakultetas
Polonistikos centras

MIROSLAV DAVLEVIČ

Trumpoji lenkų kalbos gramatika

(kalbos dalys,
linksniavimas
ir asmenavimas)
Žodžių daryba

Mokomoji priemonė pirmosios pakopos
humanitarinių kryptų programos
studentams

Apsvarstė ir rekomendavo spaudai
Vilniaus universiteto Polonistikos centras
(2017 m. sausio 16 d., protokolas Nr. 2) ir
Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto mokslo taryba
(2017 m. vasario 10 d., protokolas Nr. 7).

Recenzentai:

Doc. dr. Jelena Brazauskienė (Vilniaus universitetas)
Prof. habil. dr. Halina Karaś (Varšuvos universitetas)

ISBN 978-609-459-830-2

© Miroslav Davlevič, 2017
© Vilniaus universitetas, 2017

Turinys

Pratarmė / 5

1.

Žodžių klasifikavimas kalbos dalimis / 6

2.

Kaitomosios kalbos dalys / Odmienne części mowy / 8

2.1. Daiktavardis (Rzeczownik) / 8

2.2. Būdvardis (Przymiotnik) / 12

2.3. Skaitvardis (Liczebnik) / 16

2.4. Įvardis (Zaimek) / 22

2.5. Veiksmažodis (Czasownik) / 28

3.

Nekaitomosios kalbos dalys / Nieodmienne części mowy / 37

3.1. Prieveiksmis (Przysłówek) / 37

3.2. Prielinksnis (Przyimek) / 39

3.3. Jungtukas (Spójnik) / 41

3.4. Dalelytė (Partykuła) / 42

3.5. Jaustukas. Išiktukas (Wykrzyknik) / 44

4.

Susistemintas kalbos dalių aprašas / 45

5.

Žodžių daryba (Słowotwórstwo)	/	50
5.1. Bendroji informacija	/	50
5.2. Daiktavardžių daryba	/	51
5.2.1. Veiksmų pavadinimai (<i>veiksmazodžių abstraktai, nomina actionis</i>)	/	51
5.2.2. Ypatybių pavadinimai (<i>vardazodžių abstraktai, nomina essendi</i>)	/	52
5.2.3. Moteriškosios giminės vediniai iš vyriškosios giminės pavadinimų (<i>nomina feminativa</i>)	/	52
5.2.4. Ekspresyvūs pavadinimai (<i>nomina expressiva</i>)	/	53
a) Deminutyviniai (mažybiniai) ir hipokoristiniai (maloniniai) dariniai	/	53
b) Augmentatyviniai (didinamosios reikšmės) ir pejoratyviniai (menkinamosios reikšmės) dariniai	/	54
5.2.5. Veikėjų (<i>nomina agentis</i>) ir profesijų pavadinimai	/	54
5.2.6. Ypatybės turėtojų pavadinimai (<i>nomina attributiva</i>)	/	55
5.2.7. Vietų pavadinimai (<i>nomina loci</i>)	/	56
5.2.8. Įrankių, objektų ir veiksmo rezultato pavadinimai (<i>nomina instrumenti, nomina patientis, nomina acti</i>)	/	56
5.2.9. Kuopiniai pavadinimai (<i>nomina collectiva</i>)	/	56
5.3. Būdvardžių daryba	/	57
5.4. Dūriniai (arba sudurtiniai žodžiai)	/	59
5.5. Lenkų kalbos produktyvių afiksų apžvalga	/	60

6.

Lenkų–lietuvių–rusų gramatinių terminų žodynėlis	/	67
Literatūra	/	81

Pratarmė

Ši mokomoji priemonė skiriama studentams, besimokantiems lenkų kalbos kaip užsienio ir norintiems, be praktinių kalbos įgūdžių, įgyti lenkų kalbos gramatikos sistemos žinių. Dabartinis 2-asis pataisytas ir papildytas leidimas – tai bandymas išsamiau apibrėžti lenkų kalbos mokslo problematiką. Ši vadovėlio redakcija buvo papildyta nauju skyriumi, skirtu žodžių darybos klausimams (*Žodžių daryba*), atitinkamai buvo patikslintas literatūros sąrašas ir gramatinių terminų žodynėlis. Papildymai pagrįsti didaktine patirtimi, sukaupta per penkerius vadovėlio naudojimo metus. Pirmasis *Trumposios lenkų kalbos gramatikos (kalbos dalys, linksniavimas ir asmenavimas)* leidimas pasiteisino didaktinėje praktikoje. Atnaujindamas vadovėlį autorius siekė patobulinti lenkų kalbos mokymo(si) nuo pagrindų didaktiką.

Šios mokomosios priemonės poreikį lėmė tai, kad Vilniaus universiteto studentai neturi lietuvių kalba rašytos lenkų kalbos gramatikos. Iki šiol pasirodė du vadovėliai lietuvių kalba besimokantiems lenkų kalbos kaip užsienio kalbos: M. Foland-Kugler *Trumpoji lenkų kalbos gramatika užsieniečiams* (Varšuva, 2008) ir M. Kowalskos *Lenkų kalba per 4 savaites. Intensyvus lenkų kalbos kursas su garso įrašu* (lietuviška laida, Vilnius, 2005). Šie vadovėliai netenkina lietuviškai kalbančių žmonių poreikių, nes tai yra lenkų vadovėlių vertimai, kuriuose neatsižvelgta į lenkų ir lietuvių kalbų skirtumus ir panašumus. Tad yra vilties, jog nauja mokomoji priemonė ir anksčiau išleisti vadovėliai taps optimaliu šio pobūdžio darbų rinkiniu.

Yra įvairių lenkų kalbos vadovėlių, žodynų, kitokių mokomųjų ir kalbos ugdomųjų leidinių. Juose išdėstyti ir aptarti visi studentui reikalingi kalbos mokymo, jos ugdymo ir vartosenos reikalai, tačiau visa tai išbarstyta daugelyje leidinių. Šioje knygoje reikalingiausi dalykai pateikiami vienoje vietoje kaip apibendrinantys lenkų kalbos gramatikos kursą.

Mokomoji priemonė apima pagrindinę teorinę informaciją, susijusią su atskiromis šiuolaikinės lenkų kalbos dalimis. Kalbos dalių aprašyme yra daiktavardžių ir būdvardžių linksniavimo pavyzdžių su kamieno paralelinėmis formomis, įvardžių ir skaitvardžių linksniavimas, ypatingos lenkų veiksmažodžių fleksinės formos, taip pat esama ir praktinių rekomendacijų. Kai kurios žinios, viršijančios pagrindinių žinių ribas, pažymėtos žodžiu „Dėmesio“.

Neatsiejama šios knygos dalis – *Lenkų–lietuvių–rusų gramatinių terminų žodynėlis*, kuriame yra apie 400 žodžių. Šis žodynėlis tam tikra prasme yra didaktinis: pagal apimtį jis gana nedidelis ir atitinka filologijos studijų studentų žinias, bus naudingas mokantis gramatikos.

Didaktinę priemonę papildė literatūros sąrašas, kuriame yra svarbių šiuolaikinių lenkų kalbos gramatikos leidinių – vadovėlių, žodynų ir enciklopedijų, žinynų, naudingų mokantis lenkų kalbos kaip užsienio, – bibliografijos duomenys. Mokomosios priemonės medžiagos apimtis susiaurinta iki kalbos dalių ir linksniavimo pavyzdžių. Ji atitinka reikalavimus, keliamus besimokantiems kalbos pagal lenkų kaip užsienio kalbos mokymo programą Vilniaus universitete.

Miroslav Davlevič

Kalbos dalys – tai klasės, į kurias skirstomi visi kalbos žodžiai. Tai didelės žodžių grupės, dažniausiai turinčios panašias gramatines savybes (tačiau ne visada) ir panašią bendrą reikšmę. Tradiciškai lenkų kalboje išskiriame 10 tokių grupių, t. y. 10 kalbos dalių:

- veiksmažodžius,
- daiktavardžius,
- būdvardžius,
- skaitvardžius,
- įvardžius,
- rieveksmius,
- prielinksnius,
- jungtukus, jaustukus (šauktukus),
- dalelytes.

Kalbos dalių klasifikavimo kriterijai

Žodžius kalbos dalimis skirstome pagal jų reikšmę, kaitymo būdą (arba nekaitomumą) ir funkciją, kurią jie atlieka sakiniuose. Tai reiškia, kad jiems klasifikuoti naudojame tris kriterijus:

1. Reikšmės kriterijų – žodžių klasifikavimas pagal jų bendrą reikšmę.

Čia išskiriame:

- autosemantinius žodžius, t. y. savarankiškas kalbos dalis, santykinai savarankiškos reikšmės žodžius: veiksmažodžius, daiktavardžius, būdvardžius, skaitvardžius, įvardžius,rieveksmius, jaustukus (šauktukus);
- sinsemantinius žodžius, t. y. nesavarankiškas kalbos dalis, kurie įgauna reikšmę tik su kitais žodžiais: tai yra dalelytės, prielinksniai, jungtukai.

2. Morfoliginį kriterijų – žodžių klasifikavimas pagal jų kaitymo būdą.

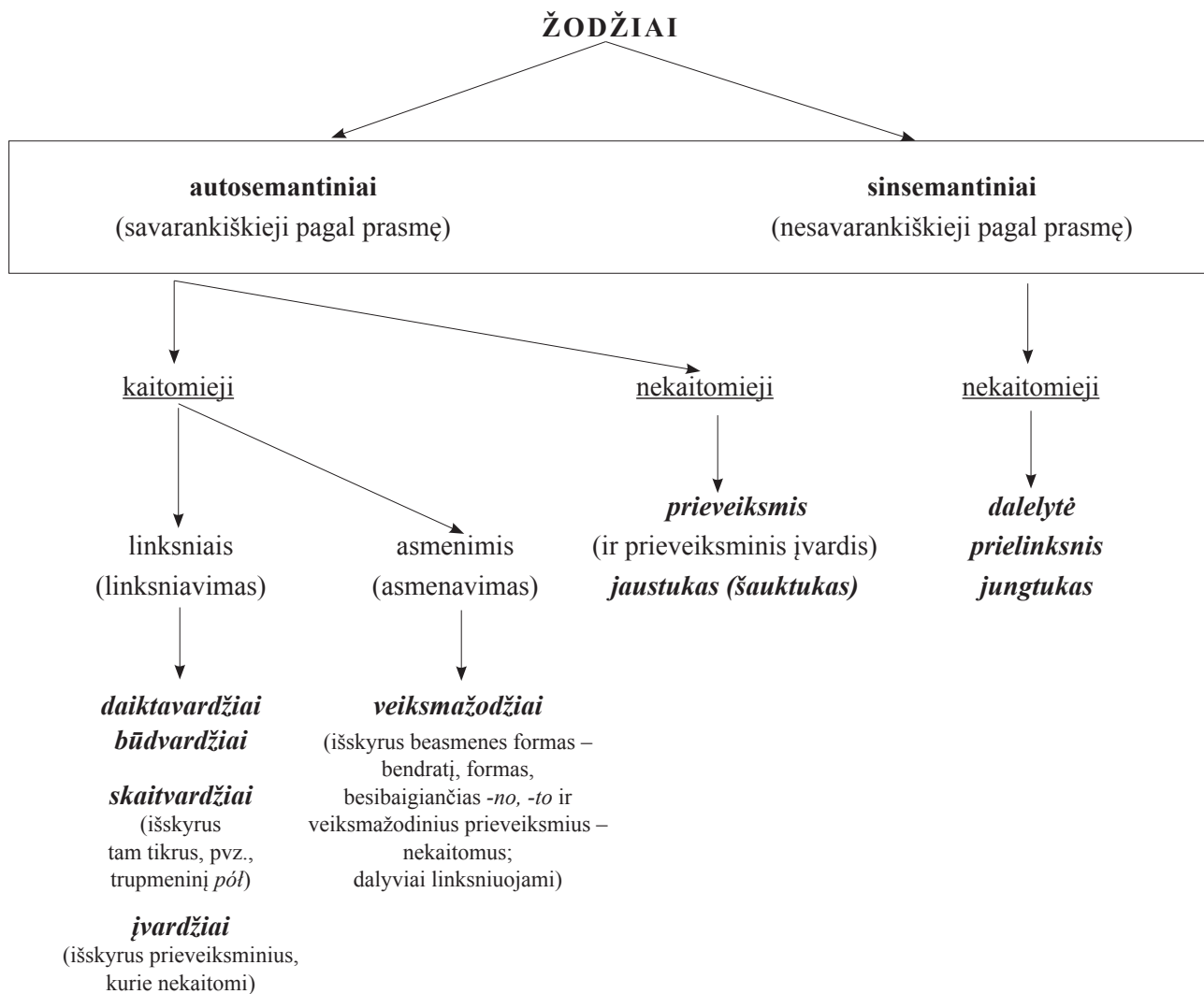
Čia išskiriame:

- kaitomasias kalbos dalis, t. y. veiksmažodžius, daiktavardžius, būdvardžius, skaitvardžius, įvardžius;
- nekaitomasias kalbos dalis, t. y.rieveksmius, prielinksnius, jungtukus, jaustukus (šauktukus), dalelytes.

3. Sintaksės kriterijų – žodžių klasifikavimas pagal jų pagrindinę funkciją sakinyje.

Veiksmažodžiai sakiniuose dažniausiai yra tariniais, daiktavardžiai – veiksniais,rieveksmiai – aplinkybėmis, būdvardžiai, įvardžiai ir kelintiniai skaitvardžiai – pažymintais, jungtukai sakinyje jungia žodžius. Tai yra jų pagrindinės funkcijos. Atlikdami papildomas funkcijas, jie gali būti kitomis skirtingomis sakinio dalimis, pvz.: daiktavardžiai gali būti papildiniais, pažymintais, aplinkybėmis, vardine sudėtinio tarinio dalimi.

Žodžių klasifikavimą kalbos dalimis pagal reikšmės savarankiškumą (arba nesavarankiškumą) bei kaitymo būdą pateikiame schemiškai.

2.1. Daiktavardis (Rzeczownik)

Lenkų kalbos daiktavardis kaitomas linksniais ir skaičiais. Pagrindas skirstyti daiktavardžius į linksniuotes, t. y. bendrų bruožų linksniuotė rūšis, yra jų gramatinė giminė. Skiriama natūrali ir gramatinė giminė. Natūrali giminė susijusi su asmenimis ir kai kuriais gyvūnais, susitapatina su jų lytimi, pvz.: daiktavardžiai, žymintys vyriškosios lyties asmenis – *brat, pan, student*; moteriškosios lyties asmenis – *siostra, pani, studentka*. Panašiai kaip ir daiktavardžiai, žymintys tam tikrų gyvūnų patinus, pvz.: *kot, lew*, ir pateles – *kotka, lwica*. Niekatrosios giminės daiktavardžių klasifikavimas vyksta pagal kitą nei lyties kriterijų, nes žodžiai *dziecko, niemowlę, szczenię* visuomet turi kokią nors lytį, tad niekatroji giminė nereiškia „jokios lyties“ būtybių, o nesubrendusias, neužaugusias būtybes. Tik tam tikrais atvejais lytis gali būti pagrindas apibrėžti daiktavardžių giminę. Gramatinė kategorija yra gramatinė giminė. Gramatinė giminė – tai daiktavardžių savybė, pagrįsta tuo, kad tam tikrų klasių daiktavardžiai, atlikdami veiksnio arba pagrindinės vardinės grupės dalies funkciją, reikalauja žodžių, vartojamų su atitinkamomis fleksinėmis formomis. Kai kurie kalbininkai skiria penkias lenkų kalbos gramatines gimines:

1. **Vyriškoji asmeninė giminė**, pvz.: *chłopiec, brat, uczeń*;
2. **Vyriškoji giminė, žyminti gyvūnus**, pvz.: *kot, ptak, słoń*;
3. **Vyriškoji giminė, žyminti daiktus**, pvz.: *stół, dom, film*;
4. **Moteriškoji giminė**, pvz.: *siostra, kość, książka*;
5. **Niekatroji giminė (bevardė giminė)**, pvz.: *dziecko, słońce, jabłko*.

Tradicinėse mokyklinėse klasifikacijose pateikiamos linksniuotės *vyriškoji asmeninė giminė, vyriškoji giminė, žyminti gyvūnus* ir *vyriškoji giminė, žyminti daiktus* traktuojamos kaip viena vyriškoji linksniuotė.

Pagal reikšmę daiktavardžiai skirstomi į:

- a) **asmeninius** (žmonių pavadinimus), pvz.: *student, Polak, matka*;
neasmeninius, pvz.: *pies, dom, okno*;
- b) **gyvuosius** (reiškiančius žmones ir gyvūnus), pvz.: *koń, człowiek*;
negyvuosius (daiktų ir reiškinių pavadinimus), pvz.: *lato, książka*.

Toks skirstymas svarbus vyriškosios giminės daiktavardžiams, nes lemia jų linksniavimo skirtumus. Gyvųjų vyriškosios giminės daiktavardžių vienaskaitos galininkas prilygsta vienaskaitos kilmininkui (*vns. gal. = vns. kilm.*, pvz.: *widzę człowieka, psa*), negyvųjų vyriškosios giminės daiktavardžių vienaskaitos galininkas prilygsta vienaskaitos vardininkui (*vns. gal. = vns. vard.*, pvz.: *widzę błąd*). Asmeninių vyriškosios giminės daiktavardžių daugiskaitos galininkas prilygsta daugiskaitos kilmininkui (*dgs. gal. = dgs. kilm.*, pvz.: *widzę chłopców*), o neasmeninių (arba vyriškosios giminės gyvųjų ir vyriškosios giminės negyvųjų) daugiskaitos galininkas prilygsta daugiskaitos vardininkui (*dgs. gal. = dgs. vard.*, pvz.: *widzę psy, stoły*).

Vyriškajai linksniuotei priklauso žodžiai, reiškiantys vyrus (tokiais atvejais žodžiai gali baigtis balsiu ar priebalsiu), bei tokie, kurie baigiasi priebalsiu. Suprantama, kad žodis *profesor* yra vyriškosios giminės, panašiai kaip *poeta, Jerzy*, ir kiekvieną galime įvardyti kaip **on** „jis“, bet taip pat žodžiu **on** galime įvardyti ir tokius žodžius kaip *film, dom, samochód*.

Moteriškajai linksniuotei priklauso žodžiai, reiškiantys moteriškosios lyties atstoves (su *-a* ir *-i* galūnėmis), pvz.: *kobieta, gospodyni*, bei žodžiai, kurie baigiasi balsiu *-a*, plg. *kawa, Polska*. Lenkų kalboje yra ir tokių moteriškosios giminės daiktavardžių, kurie baigiasi minkštuoju priebalsiu, pvz.: *dłoń* – delnas, *wieś* – kaimas, arba priebalsiu *-c, -cz, -ź, -rz, -l, -j*, pvz.: *noc, rzecz, odzież, twarz*. Moteriškąją linksniuotę reprezentuoja įvardis *ona* – ji.

Niekatrajai (bevardei) linksniuotei priklauso daiktai, reiškiniai, vaikai ir maži gyvūnai, kurių pavadinimai baigiasi galūnėmis:

- o, okno* – langas, *lato* – vasara, *dziecko* – vaikas;
- e, pole* – laukas, *zdjęcie* – nuotrauka;
- ę, imię* – vardas, *prosię* – paršiukas;
- um, muzeum* – muziejus, *centrum* – centras.

Šiais klausimais lietuvių kalba skiriasi nuo lenkų kalbos. Lietuvių kalboje yra tik dvi giminės: vyriškoji ir moteriškoji; niekatrosios giminės daiktavardžių nėra. Kaip ir lenkų kalboje, giminė nustatoma pagal galūnę.

Kai kurie lenkų kalbos daiktavardžiai gali turėti dvi gimines, pvz.: **ten kaleka** // **ta kaleka**, **ten sierota** // **ta sierota** ir t. t. Tokių daiktavardžių giminė priklauso nuo to, ar daiktavardis apibūdina moterį ar vyrą. Du asmenis turi ir ekspresyvūs apibūdinimai, kurie baigiasi galūne *-a*, pvz.: **ten oferma** // **ta oferma**, **ten maruda** // **ta maruda**.

Lenkų kalboje skiriama daiktavardžio vienaskaita ir daugiskaita:

Vienaskaita	Daugiskaita
<i>student</i>	<i>studenci</i>
<i>książka</i>	<i>książki</i>
<i>okno</i>	<i>okna</i>
<i>liść</i>	<i>liście</i>

Yra tam tikra grupė daiktavardžių, kurie vartojami tik vienaskaita (daiktavardžiai *singularia tantum*, arba *vienaskaitiniai daiktavardžiai*), pvz.: *wiedza, złość, złość, duchowieństwo, złoto, ziemia* ir t. t., arba vartojami tik daugiskaita (daiktavardžiai *pluralia tantum*, arba *daugiskaitiniai daiktavardžiai*), pvz.: *spodnie, drzewi, imieniny* ir t. t.

Kai kurių daiktavardžių vienaskaitos forma sudaryta iš vieno fleksinio kamieno, o daugiskaitos forma iš kito, pvz.: *rok – lata; człowiek – ludzie; dobry – lepszy* ir t. t. Tokios formos vadinamos supletyvinėmis.

Daiktavardžiai kaitomi linksniais, kurių lenkų kalba turi septynis. Pateikiame lenkiškus ir lietuviškus šių linksnių pavadinimus pagal klasikinį išdėstymą ir su tradiciniais juos apibrėžiančiais pagalbiniais klausimais:

Mianownik	Vardininkas	<i>kto, co?</i> (kas?)
Dopełniacz	Kilmininkas	<i>kogo, czego?</i> (ko?)
Celownik	Naudininkas	<i>komu, czemu?</i> (kam?)
Biernik	Galininkas	<i>kogo, co?</i> (ką?)
Narzędnik	Įnagininkas	<i>kim, czym?</i> (kuo?)
Miejscownik	Vietininkas	<i>o kim, o czym?</i> (kur? kame?)
Wołacz	Šauksmininkas	vartojamas sušukimui, kai kreipiamasi į ką nors

Linksniai parodo sintaksinius ryšius, kuriais susiję žodžiai sakinyje. Apie daiktavardžio kaitymo formą sprendžiama iš jo reikšmės bei fonetinių ir morfologinių savybių.

Tam tikra dalis daiktavardžių, nors ir turi abi – vienaskaitos ir daugiskaitos formas, kaitomi neįprastai, palyginti su kitais daiktavardžiais. Pvz.:

- lenkų kalboje kai kurių profesijų pavadinimai kaitomi kaip būdvardžiai (pvz.: *krawcowa, gajowy, myśliwy*);
- dalis daiktavardžių, kurie baigiasi galūne **-a**, vienaskaitos kilmininko, naudininko ir galininko linksniuose kaitomi kaip būdvardžiai (mišrusis linksniavimas), pvz.: *sędzia, hrabia* (kilm. *sędziego, hrabiego*).

Vienaskaita	Daugiskaita
V. <i>sędzia</i> – teisėjas	<i>sędziowie</i>
K. <i>sędziego / sędzi</i>	<i>sędziów</i>
N. <i>sędziem / sędzi</i>	<i>sędziom</i>
G. <i>sędziego / sędzię</i>	<i>sędziów</i>
Įn. <i>sędzią</i>	<i>sędziami</i>
Vt. <i>o sędzi</i>	<i>o sędziach</i>
Š. <i>sędzio!</i>	<i>sędziowie!</i>

Moteris, atliekanti teisėjo funkciją, irgi yra *sędzia*, bet linksniuojamas šis žodis turi tik daiktavardines galūnes: einama pas *pani sędzi* „ponią teisėją“, o ne būdvardines, pvz.: **do pani sędziego*.

- nedidelė dalis vyriškosios giminės daiktavardžių, kurie baigiasi galūne **-a**, vienaskaitoje kaitomi kaip moteriškosios giminės daiktavardžiai, o daugiskaitoje – kaip vyriškosios giminės daiktavardžiai (pvz.: *poeta, poety, poecie; artysta, artysty, artyście*).

Vienaskaita	Daugiskaita
V. <i>poeta</i> – poetas	<i>poeci</i>
K. <i>poety</i>	<i>poetów</i>
N. <i>poecie</i>	<i>poetom</i>
G. <i>poetę</i>	<i>poetów</i>
Įn. <i>poetą</i>	<i>poetami</i>
Vt. <i>o poecie</i>	<i>o poetach</i>
Š. <i>poeto!</i>	<i>poeci!</i>

Nedidelė daiktavardžių dalis sudaro nekaitomų arba iš dalies nekaitomų žodžių grupę. Visų pirma tai skoliniai bei tikriniai pavadinimai, pasiskolinti iš kitų kalbų., pvz.: *foyer, etui, salami, Monte Carlo* ir t. t.

Praktiniai patarimai:

Vyriškosios giminės daiktavardžių, apibrėžiančių asmenis, t. y. vyriškosios asmeninės giminės daiktavardžių, daugiskaitos vardininkas turi skirtingas galūnes.

Vyriškosios asmeninės giminės kietakamieniai daiktavardžiai, kurių kamienas baigiasi kietuoju priebalsiu arba sukietėjusiu priebalsiu *c, dz*, įgauna:

- galūnę *-i*, pvz.: *chłop – chłopci, prezydent – prezydenci, sąsiad – sąsiedzi*;
- galūnę *-y* po tokių sukietėjusių priebalsių kaip *c, dz*, pvz.: *chłopiec – chłopcy*;
- galūnę *-owie* (daiktavardžiai, kurie baigiasi *-ek, -f, -ł, -m, -ch*; pvz.: *marszałek – marszałkowie; fotograf – fotografowie; radykał – radykałowie; astronom – astronomowie; druh – druhowie*; bei daugelis daiktavardžių su skirtingais kamienais (taip pat tie, kurių kamienas baigiasi minkštuoju priebalsiu), nusakantys giminystės ryšį: *ojciec – ojcowie, syn – synowie*; titulus, pvz.: *mistrzowie, wieszczowie*; asmenys, užimantys aukštas pareigas, pvz.: *senator – senatorowie, król – królowie, minister – ministrowie*). Paprastai šią galūnę turi kiti daiktavardžiai, pvz.: *uczeń – uczniowie, pasażer – pasażerowie*;
- tam tikri daiktavardžiai gali turėti dvejopas galūnes, pvz.: *geolog – geolodzy // geologowie; reżyser – reżyserzy // reżyserowie*.

Vyriškosios asmeninės giminės minkštakamieniai daiktavardžiai (kurių kamienas baigiasi minkštuoju arba sukietėjusiu priebalsiu *cz, ż, rz, sz, ł*) įgauna galūnę *-e*, pvz.: *gość – goście, zbieracz – zbieracze, pisarz – pisarze, właściciel – właściciele, listonosz – listonosze*).

2.2. Būdvardis (Przymiotnik)

Būdvardis lenkų kalboje kaitomas linksniais, skaičiais ir giminėmis. Vienaskaitoje būdvardis turi tris giminių formas:

- vyriškąją giminę, pvz.: *wspaniały, różowy, sumienny*;
- moteriškąją giminę, pvz.: *wspaniała, różowa, sumienna*;
- niekatrąją (bevardę) giminę, pvz.: *wspaniale, różowe, sumienne*.

Tai, kad būdvardžiai (ir panašios struktūros žodžiai) gali būti trijų giminių, yra lenkų kalbos, kaip, beje, ir lietuvių, sistemos bruožas. Dėl to užtenka pateikti vien tik vyriškosios giminės žodį, o dvi likusios giminės padaromos automatiškai: pridedant galūnę **-a** moteriškosios giminės žodžiams ir **-e** niekatrosios giminės žodžiams. Lenkų kalbos žodynams ir dvikalbiams žodynams yra būdinga tai, kad juose niekada nėra pateikiami visų trijų giminių būdvardžiai, o tik vyriškosios giminės, pvz.: *krótki* „trumpas“. Vienaskaitos linksniavimo pavyzdžiai:

Vienaskaita

Vyriškoji giminė	Moteriškoji giminė	Niekatroji (bevardė) giminė
V. <i>młody, duży</i>	<i>młoda, duża</i>	<i>młode, duże</i>
K. <i>łodego, dużego</i>	<i>młodej, dużej</i>	<i>młodego, dużego</i>
N. <i>łodemu, dużemu</i>	<i>młodej, dużej</i>	<i>młodemu, dużemu</i>
G. <i>młodego, dużego</i>	<i>młodą, dużą</i>	<i>młodego, dużego</i>
Įn. <i>młodym, dużym</i>	<i>młodą, dużą</i>	<i>młodym, dużym</i>
Vt. <i>o młodym, dużym</i>	<i>o młodej, dużej</i>	<i>o młodym, dużym</i>

Daugiskaitoje būdvardis turi dvi giminės formas:

- vyriškoji asmeninė giminė (derinama su vyriškosios giminės daiktavardžiais, turinčiais asmens reikšmę): *ci wspaniali, sumienni panowie*;
- nevyriškoji asmeninė giminė (derinama su vyriškosios giminės daiktavardžiais, nereiškiančiais asmens, taip pat su moteriškosios ir niekatrosios (bevardės) giminės daiktavardžiais), pvz.: *te wspaniale, sumienne panie; te wspaniale koty*.

Daugiskaitos linksniavimo pavyzdžiai:

Daugiskaita

Vyriškoji asmeninė giminė	Nevyriškoji asmeninė giminė
V. <i>młodzi, duzi</i>	<i>młode, duże</i>
K. <i>młodych, dużych</i>	<i>młodych, dużych</i>
N. <i>młodym, dużym</i>	<i>młodym, dużym</i>
G. <i>młodych, dużych</i>	<i>młode, duże</i>
Įn. <i>młodymi, dużymi</i>	<i>młodymi, dużymi</i>
Vt. <i>o młodych, dużych</i>	<i>o młodych, dużych</i>

Kaip ir lietuvių kalboje, lenkų kalboje būdvardžiai yra kaitomi laipsniais. Beveik visi būdvardžiai yra laipsniuojami. Pagal reikšmę nelaipsniuojami šie būdvardžiai: *żelazny, blaszany, miejski, szkolny*, taigi tokie, kurie apibūdina medžiagą, iš kurios kas nors padaryta, nuosavybę ir t. t. Būdvardžius galima laipsniuoti paprastuoju arba aprašomuoju būdu.

Paprastasis laipsniavimas. Tam, kad sudarytume aukštesnįjį laipsnį, prie nelyginamojo laipsnio būdvardžio kamieno pridedame priesagą *-szy* arba *-ejszy*. Tačiau aukščiausiojo laipsnio būdvardžiams sudaryti prie aukštesniojo laipsnio būdvardžio formos pridedame priešdėlį **naj-**:

1. a) taisyklingas

nelyginamasis laipsnis	aukštesnysis laipsnis	aukščiausiasis laipsnis
<i>cienki</i>	<i>cieńszy</i>	<i>najcieńszy</i>
<i>ładny</i>	<i>ładniejszy</i>	<i>najładniejszy</i>
<i>ciężki</i>	<i>cięższy</i>	<i>najcięższy</i>
<i>mądry</i>	<i>mądrzejszy</i>	<i>najmądrzejszy</i>

Sudarant būdvardžio aukštesnįjį laipsnį, morfemoje dažnai atsiranda garsų kaita, vadinama alternacija, pvz.: **n // Ń** (*cienki* – *cieńszy*); **l // ł** (*miły* – *miłszy*); **ą // ę** (*wąski* – *węższy*) ir t. t.

b) netaisyklingas, arba toks, kuris pagrįstas supletyvinių formų vartojimu (turi įtakos kaitai šaknyje), lenkų kalboje jos vartojamos keletui būdvardžių laipsniuoti:

nelyginamasis laipsnis	aukštesnysis laipsnis	aukščiausiasis laipsnis
<i>dobry</i>	<i>lepsz</i>	<i>najlepsz</i>
<i>zły</i>	<i>gorszy</i>	<i>najgorszy</i>
<i>mały</i>	<i>mniejszy</i>	<i>najmniejszy</i>
<i>duży</i>	<i>większy</i>	<i>największy</i>

2. Aprašomasis (analitinis) laipsniavimas. Prie nelyginamojo laipsnio būdvardžio pridedame formą **bardziej** aukštesniajam laipsniui sudaryti ir **najbardziej** aukščiausiajam:

nelyginamasis laipsnis	aukštesnysis laipsnis	aukščiausiasis laipsnis
<i>zwykły</i>	bardziej <i>zwykły</i>	najbardziej <i>zwykły</i>
<i>interesujący</i>	bardziej <i>interesujący</i>	najbardziej <i>interesujący</i>

Daiktavardžių ir būdvardžių linksniaivimas vienaskaitoje

Linksnis	Klausimas	Vyriškoji giminė		Niekatroji (bevardė) giminė		Moteriškoji giminė	
		Daiktavardžiai	Būdvardžiai	Daiktavardžiai	Būdvardžiai	Daiktavardžiai	Būdvardžiai
<i>Vardininkas</i> <i>Mianownik</i>	(kas?) kto? co?	-Ø -a (kolega, poeta) link. kaip mot. g.	-y po kiet. ir sukiet. -i po minkšt. + k, g	-o -e -ę -um	-e	-a -Ø -i	-a
<i>Kilmininkas</i> <i>Dopełniacz</i>	(ko?) (kieno?) kogo? czego?	-a gyvieji -u/-a negyvieji	-ego po k, g -kiego -giego	-a	po k, g: -ego -kiego -giego	-y po kiet., sukiet. -i po minkšt. + k, g	-ej po k, g: -kiej -giej
<i>Naudininkas</i> <i>Celownik</i>	(kam?) komu? czemu?	-owi -u	-emu -kiemu -giemu	-u	-emu -kiemu -giemu	-e po kiet. + alter. (ka/ce, ga/dze, cha/sze) -i po minkšt. -y po sukiet.	-ej -kiej -giej
<i>Galininkas</i> <i>Biernik</i>	(ką?) kogo? co?	-a gyv. = Kilm. -Ø negyv. = Vard.	-kiego -ego = Kilm. -giego -y//i = Vard.	-o -e = Vardininkas -ę	-e = Vardininkas	-e -Ø -ą (išsk. „panią“)	-ą
<i>Įnagininkas</i> <i>Narzędnik</i>	(kuo?) kim? czym?	-em -kiem -giem	-ym po kiet., sukiet. -im po minkšt.	-em -giem	-ym -im po minkšt. + k, g	-ą	-ą -ę (išsk. „tę“)
<i>Vietininkas</i> <i>Miejscownik</i>	(kame?) (apie ką?) o kim? o czym?	-e po kiet. + alter. išsk. k, g, ch -u po minkšt. + sukiet. + k, g, ch išsk. panu, domu, synu	-ym = Įnagin. -im	-e po kiet. + alter. išsk. k, g, ch vyr. g. -u po minkšt., sukiet. + k, g, ch	-ym = Įnagin. -im	-e -i = Naudininkas -y	-kiej -ej = Naudininkas -giej
<i>Šauksmininkas</i> <i>Wołacz</i>	o!	-e = Vietininkas -u išsk.: Bože, panie, chłopcze; baig. -ec = -cze	-y = Vardininkas -i	-o -e = Vardininkas -ę	-e = Vardininkas	-o baig. -a -u mžb. form. -i/-y po priebalsių	-a = Vardininkas

Šaltinis: Pyzik J., 2006, *Przygoda z gramatyką*, Kraków.

Daiktavardžių ir būvardžių linksniavimas daugiskaitoje

	Vyriškoji giminė				Moteriškoji giminė						
	Vyriškoji asmeninė giminė				Moteriškoji giminė						
	Vyriškoji asmeninė giminė		Nevyriškoji asmeninė giminė		Niekat-roji (bevardė) giminė		Būdvardžiai				
<i>Kamienas</i> <i>vns. Vard.:</i>	<i>kietieji</i> (išsk. <i>k, g, r</i>)	<i>k, g, r + -ec</i>	<i>sukiet. + -anin</i>	<i>kiet. (išsk. <i>k, g</i>)</i>	<i>minkš. sukiet. p, b, w + -ans</i>	<i>visos (išsk. <i>dziecko</i>)</i>	<i>kiet. + cz, sz (išsk. <i>k, g</i>)</i>	<i>k, g + -cz, -dz, -s, -z, -w</i>	<i>sukiet. (išsk. <i>cz, sz</i>)</i> <i>baig. – a prieš sukiet. ir minkšt., -ni</i>	Būdvardžiai	
<i>Vard.</i>	student sąsiad	rodak chłopiec	aptekarz Meksykanin	dom pies	skok bieg	okno muzeum	žona osa	matka kość	róża pani	miła bliska	
<i>Kilm.</i>	-i studenci sąsiedzi	-y rodacy chłopcy	-e aptekarze Meksykanie	-y domy psy	-i skoki biegi	-a okna muzea	-y żony osy	-i matki kości	-e róże pante	-e mife bliskie	
<i>Naud.</i>	-ów	-i // -y -ów, -Ń	-ów	-ów	-i, -ów	-Ń, -i, -y	-Ń, -y	-Ń, -i	-Ń, -i, -y	-ych -im	
<i>Gal.</i>	= <i>Kilmininkas</i>										
<i>Įn.</i>	-ami (išsk. <i>braćmi, ludźmi</i>)				-ami <i>išsk. <i>dziećmi, koźmi, liśćmi</i></i>				-ami <i>išsk. <i>nićmi, dłońmi</i></i>		-ymi -imi
<i>Viet.</i>	-ach				-ach <i>išsk. <i>Niemcezech, Włoszech</i></i>				-ach		-ych -ich
<i>Šauksm.</i>	= <i>Vardininkas</i>										

 Šaltinis: Pyzik J., 2006, *Przygoda z gramatyką*, Kraków.

2.3. Skaitvardis (Liczebnik)

Lenkų kalboje skaitvardis yra labai sudėtinga žodžių grupė užsieniečiams. Sunkumų kyla tuomet, kai susidaro kelių tipinių lenkų kalbai vadinamųjų minkštųjų priebalsių junginys. Bet vis dėlto skaitvardžiai turi aiškia sistemą. Skirtingos skaitvardžių grupės skirtingai linksniuojamos. Pagal linksniavimo ypatybes skiriame:

- skaitvardžiai, kaitomi linksniais bei giminėmis (**pagrindiniai skaitvardžiai**), pvz.: *jeden, cztery, dziesięć* (išskyrus: *tysiąc, milion, miliard, bilion*, kurie nekaitomi giminėmis, tačiau jos yra priskirtos kaip daiktavardžiui);
- skaitvardžiai, kaitomi tik linksniais (**dauginiai skaitvardžiai**), pvz.: *dwoje, czworo, dziesięcioro*;
- skaitvardžiai, kurie kaitomi linksniais, giminėmis ir turi skaičių – kaip būdvardžiai (**kelintiniai skaitvardžiai**), pvz.: *pierwszy, piąty, setny*;
- skaitvardžiai, kurie kaitomi tik giminėmis – **trupmeninis skaitvardis**, pvz.: *półtora*;
- nekaitomi skaitvardžiai: *pól*, taip pat žodžiai, atliekantys neapibrėžtųjų skaitvardžių funkciją, pvz.: *dużo, mało, trochę* ir t. t.

Didžiausias grupes sudaro pirmieji trys skaitvardžių tipai. Kitos skaitvardžių grupės yra nedidelės. Būdingiausias skaitvardžių kaitymo grupes pateikia ši schema:

Įvairios skaitvardžių grupės kaitomos skirtingai.

Pagrindiniai skaitvardžiai kaitomi linksniais ir giminėmis. Išimtį sudaro skaitvardžiai *tysiąc, milion, miliard, bilion*, kurie nekaitomi giminėmis, nes jiems priskirta daiktavardžių giminė.

Praktiniai patarimai:

Skaitvardis **jeden** gali turėti tris gimines: vyriškąją – jeden (*student, palec, dźwięk*), moteriškąją – jedna (*studentka, ławka, sala*), niekatrąją – jedno (*jabłko, dziecko, pióro*).

Skaitvardis *jeden* tokiuose žodžių junginiuose kaip *trzydzieści jeden, dwieście sześćdziesiąt jeden* nekaitomas, pvz.:

- *trzydziestu jeden dziennikarzy,*
- *dwadzieścia jeden modelek,*
- *o czterdziestu jeden chłopcach.*

Skaitvardis **dwa** taip pat gali turėti tris gimines, tačiau kitokias: vyriškąją asmeninę giminę – dwaj (*studenci*) // dwóch // dwu (*studentów*); moteriškąją – dwie (*studentki*) bei nevyriškąją asmeninę ir niekatrąją (*bevardė*) – dwa (*koty, stoły*).

Skaitvardis **dwa** turi daug paralelinių kaitymo formų, tai yra tokių, kurios gali pasirodyti kalboje vienu metu ir yra taisyklingos, pvz., vardininke galimos net trys vyriškosios asmeninės giminės formos: *Dwaj studenci stali przed audytorium.* // *Dwóch studentów stało przed audytorium.* // *Dwu studentów stało przed audytorium.*

Skaitvardžiai *trzy* ir *cztery* turi tik dvi giminės formas. Viena (išreiškiamą dvejopai: *trzej – trzech, czteryj – czterech*) skirta junginiams su vyriškosios giminės pavadinimais ir apibrėžiama kaip vyriškosios asmeninės giminės forma. Tad galime pasakyti skirtingai: *Trzej wędrowcy usiedli.* // *Trzech wędrowców usiadło.* Kita (nevyriškosios asmeninės giminės forma) jungiasi su visais kitais pavadinimais, pvz.: *Trzy psy ujadaly głośno. Trzy harcerki przeszły obok nas. Wymyłem już trzy okna.* Kai kuriuose linksniuose vyriškosios asmeninės ir nevyriškosios asmeninės formos yra tokios pačios, pvz.: kilmininke, naudininke, įnagininke ir vietininke.

Pagrindinių skaitvardžių gramatinės giminės formos

	vyriškoji gim.	moteriškoji gim.	niekatroji (bev.) gim.
1	jeden	jedna	jedno
	nevyr. asm. gim., niekt. (bev.) gim.	moteriškoji gim.	vyr. asm. gim.
2	dwa	dwie	Dwaj // dwóch // dwu

<i>vyr. neasm. gim., niekt. gim., mot. gim.</i>		vyriškoji asmeninė giminė
3	trzy	trzej // trzech
4	cztery	czterej // czterech
5...10	pięć	pięci-u
11...40	jedenaste	jedenast-u
12	dwanaście	dwunast-u
20	dwadzieścia	dwudziest-u
200	dwieście	dwustu-u
50...90	pięćdziesiąt	pięćdziesięci-u
100, 300, 400	sto, trzysta, czterysta	st-u
500...900	pięćset	pięciuset
1000, 1 000 000	tysiąc, milion	tysiąc, milion

Klasifikavimas giminėmis (vyriškoji asmeninė ir nevyriškoji asmeninė) taip pat būdingas skaitvardžiams nuo *penkių (pięciu)* iki *devynių šimtų (dziewięciuset)*.

Linksniavimo pavyzdys:

Linksnis	Vyriškoji asmeninė giminė			Nevyriškoji asmeninė giminė		
V.	sześciu	dwudziestu	pięciuset	sześć	dwadzieścia	pięćset
K.	sześciu	dwudziestu	pięciuset	sześciu	dwudziestu	pięciuset
N.	sześciu	dwudziestu	pięciuset	sześciu	dwudziestu	pięciuset
G.	sześciu	dwudziestu	pięciuset	= M sześć	dwadzieścia	pięćset
Įn.	sześcioma / sześciu	dwudziestoma / dwudziestu	pięciuset	sześcioma / sześciu	dwudziestoma / dwudziestu	pięciuset
Vt.	o sześciu	dwudziestu	pięciuset	o sześciu	dwudziestu	pięciuset

Kaip pastebėjote, linksniuojant šiuos skaitvardžius giminėmis suskirstytos tik dvi vardininko ir galininko formos, likusios formos yra bendros tiek vyriškajai asmeninei giminei, tiek nevyriškajai asmeninei giminei.

Skaitvardžių su antrąja dalimi *-set (pięćset, sześćset, dziewięćset)* linksniuojama tik pirmoji dalis, turinti galūnę *-u, pięciuset, sześciuset, dziewięciuset*. Atkreipkite dėmesį, kad yra tik dvi jų linksniavimo formos.

Kitai nei kiti pagrindiniai skaitvardžiai linksniuojamas skaitvardis *tysiąc*. Jis nelinksniuojamas giminėmis, jam tik priskirta daiktavardžio giminė, pgl.: *Nie oddalem jeszcze tysiąca złotych Włokowi. Mówił o tysiącu dzieci, które pojechały na kolonie*. Tas pat susiję su skaitvardžiais *milion, miliard, bilion*. Daugiskaitos formos įeina į žodžių junginių sudėtį, pvz.: *dwa tysiące, sześć milionów, dwieście czterdzieści trzy miliardy*. Tačiau jeigu jos egzistuoja savarankiškai, tuomet turi neapibrėžtą reikšmę ir traktuojamos kaip daiktavardžiai, pvz.: *Tysiące ludzi wiwatowało na jego cześć*.

Kelintiniai skaitvardžiai linksniuojami kaip būdvardžiai, t. y. linksniais, giminėmis ir skaičiais, pvz.: *pierwszy, pierwszego...; pierwsza, pierwszej...; pierwsze, pierwszego..., pierwi, pierwsze, pierwszych...* Linksniavimas skaičiais ribojamas, nes ne iš visų kelintinių skaitvardžių galima sudaryti vyriškosios asmeninės giminės daugiskaitos formas, nėra tokių formų kaip **piąci, *szóści, *siódmi* ir pan. Yra tik vyriškosios asmeninės giminės formos *pierwi, drudzy, trzeci, czwarci*.

Trupmeniniai skaitvardžiai remiasi kelintiniais. Jų giminė priklauso nuo numanomą žodžio *część* „dalis“, todėl jie ir yra moteriškosios giminės: skaitiklis yra pagrindinis skaitvardis, o vardiklis – kelintinis skaitvardis, dėl to $1/2$ skaitome kaip *jedna druga* (część), $2/3$ kaip *dwie trzecie* (części). Viena antroji kitaip – tai *połowa* „pusė“ (moteriškosios giminės daiktavardis) arba *pół* „pusė“ (nekaitomas skaitvardis, pvz.: *od pół godziny* „pusvalandį“). Savo ruožtu 1,5 – tai *półtora* „pusantro“, turintis galūnę *-a* junginiuose su vyriškosios ir niekatrosios giminės daiktavardžiais (*za półtora roku* – po pusantro metų, *półtora jabłka* – pusantro obuolio), ir galūnę *-ej* junginiuose su moteriškosios giminės daiktavardžiais (*półtorej godziny* – pusantros valandos).

Lenkų kalbos vartotojams daug sunkumų sukelia **dauginiai skaitvardžiai**. Jų vartojimo sritis apima ryšius su daiktavardžiais:

- žyminčiais jaunas, nesuaugusias būtybes, pvz.: *dwoje, pięcioro dzieci, troje cieląt*;
- žyminčiais skirtingos lyties asmenis, pvz.: *dwoje studentów* (student i studentka);
- turinčiais tik daugiskaitą, arba daugiskaitiniais (*pluralia tantum*), pvz.: *dwoje drzwi, troje skrzypiec*;
- poriniais daiktavardžiais, pvz.: *dwoje oczu, uszu, rąk*, ir archajiškuose žodžių junginiuose: *dziesięcioro przykazań, Rzeczpospolita Obojga Narodów, płci obojga*.

Dauginių skaitvardžių linksniavimui būdingas kamienų išsiplėtimas, priklausantis nuo priesagos *-g-* (*g // g'*).

Kitų skaitvardžių kaitymas yra mažiau diferencijuotas. Lenkų kalbos skaitvardžių kaitymą iliustruoja šios lentelės:

PAGRINDINIŲ SKAITVARDŽIŲ LINKSNIAVIMAS

jeden

	Vyriškoji giminė		Niekatroji (bev.) giminė	Moteriškoji giminė
	Gyvieji	Negyvieji		
<i>Vardininkas</i>	jeden		jedno	jedna
<i>Kilmininkas</i>	jednego			jednej
<i>Naudininkas</i>	jednemu			jednej
<i>Galininkas</i>	= <i>Kilmininkas</i>	jeden	jedno	jedną
<i>Įnagininkas</i>	jednym			jedną
<i>Vietininkas</i>	o jednym			o jednej

dwaj, dwa, dwie

	Vyriškoji giminė		Niekatroji (bev.) giminė	Moteriškoji giminė
	Gyvieji	Negyvieji		
<i>Vardininkas</i>	dwaj, dwóch, dwu	dwa		dwie
<i>Kilmininkas</i>	dwóch, dwu			
<i>Naudininkas</i>	dwom, dwu			
<i>Galininkas</i>	dwóch, dwu	dwa		dwie
<i>Įnagininkas</i>	dwoma			dwie, dwoma
<i>Vietininkas</i>	o dwóch, o dwu			

trzej, trzy czterej, cztery

	Vyriškoji giminė		Niekatroji (bev.) giminė	Moteriškoji giminė
	Asmeniniai	Neasmeniniai		
<i>Vardininkas</i>	trzej czterej		trzy cztery	trzy cztery
<i>Kilmininkas</i>			trzech czterech	
<i>Naudininkas</i>			trzem czterem	
<i>Galininkas</i>	= <i>Kilmininkas</i>		= <i>Vardininkas</i>	
<i>Įnagininkas</i>			trzema czterema	
<i>Vietininkas</i>			o trzech o czterech	

pięć

	Vyriškoji giminė		Niekatroji (bev.) giminė	Moteriškoji giminė
	Asmeniniai	Neasmeniniai		
<i>Vardininkas</i>	pięciu		pięć	
<i>Kilmininkas</i>			pięciu	
<i>Naudininkas</i>			pięciu	
<i>Galininkas</i>	= <i>Kilmininkas</i>		= <i>Vardininkas</i>	
<i>Įnagininkas</i>			pięcioma, pięciu	
<i>Vietininkas</i>			o pięciu	

DAUGINIŲ SKAITVARDŽIŲ LINKSNIAVIMAS

dwoje, troje, czworo

<i>Vardininkas</i>	dwoje	troje	czworo	dzieci
<i>Kilmininkas</i>	dwojga	trojga	czworga	dzieci
<i>Naudininkas</i>	dwojgu	trojgu	czworgu	dzieciom
<i>Galininkas</i>	= <i>Vard.</i>	= <i>Vard.</i>	= <i>Vard.</i>	dzieci
<i>Įnagininkas</i>	dwojgiem	trojgiem	czworgiem	dzieci
<i>Vietininkas</i>	o dwojgu	o trojgu	o czworgu	dzieciach

pięcioro, sześcioro, kilkoro

<i>Vardininkas</i>	pięcioro, sześcioro, kilkoro	dzieci
<i>Kilmininkas</i>	pięciorga, sześciorga, kilkorga	dzieci
<i>Naudininkas</i>	pięciorgu, sześciorgu, kilkorgu	dzieciom
<i>Galininkas</i>	= <i>Vardininkas</i>	dzieci
<i>Įnagininkas</i>	pięciorgiem, sześciorgiem, kilkorgiem	dzieci
<i>Vietininkas</i>	o pięciorgu, sześciorgu, kilkorgu	dzieciach

Dauginių skaitvardžių reikalavimai neapsiriboja vardininko ir galininko formomis. Kilmininke ir įnagininke šį skaitvardį lydintis daiktavardis turi kilmininko daugiskaitos formą:

Dwoje dzieci spokojnie bawiło się na podwórku. Wychowawczyni nie mogła się doliczyć dwojga dzieci. Może widzieliście tutaj dwoje małych dzieci? Czyżbyś nie mógł sobie poradzić z dwojgiem dzieci?

Tik naudininke ir vietininke dauginiai skaitvardžiai jungiasi su daiktavardžiais derinimo ryšiu, tad tiek skaitvardis, tiek daiktavardis turi tą patį linksnį, t. y. naudininką, pvz.: *Kupiliśmy zabawki dwojgu dzieciom,* arba vietininką, pvz.: *Lubiliśmy opowiadać o dwojgu naszych dzieciach.*

Praktiniai patarimai:

KAIP RAŠOME IR SKAITOME DATAS?

- Lenkų kalboje datos paprastai rašomos taip: dienas ir metus žymintys skaičiai – arabiškais skaitmenimis, mėnesius žymintys skaičiai – romėniškais skaitmenimis, pvz.: 1 IX 1999 r. = *pierwszy września (arba pierwszego września) tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątego dziewiątego roku.*
- Galima viską rašyti arabiškais skaitmenimis, tuomet skaičius, žyminčius dienas, mėnesius ir metus skiriame taškais, pvz.: 1.09.1999 r.
- Dažnai skaičiais rašomos dienos ir metai, o mėnesiai – žodžiais, pvz.: *1 września 1999 r.*
- Egzistuoja tarptautinė datų rašymo sistema, naudojama oficialiuose dokumentuose: metai rašomi pirmoje vietoje, vėliau nurodomas mėnuo ir diena, pvz.: 1999 09 01. Lenkijoje ši sistema naudojama retai.

2.4. Įvardis (Zaimek)

Įvardžiai skirti pakeisti kitoms kalbos dalims. Jie neturi savarankiškos reikšmės, tačiau nukreipia į kitų žodžių reikšmę arba reikšmę, susijusią su kalbėjimo situacija. *Ty, nic* tipo formos keičia daiktavardžius, o tokie įvardžiai kaip *ten, twój* – būdvardžius, tad šias įvardžių rūšis vadiname daiktavardiškosiomis ir būdvardiškosiomis. Tai tik dvi įvardžių rūšys, jų yra daugiau, nes įvardžiais dažnai vadiname labai skirtingus žodžius. Atsižvelgiant į kaitymo būdą (arba į jo nebuvimą) ir į tai, kokias kitas kalbos dalis jie keičia, išskiriame keturias įvardžių rūšis:

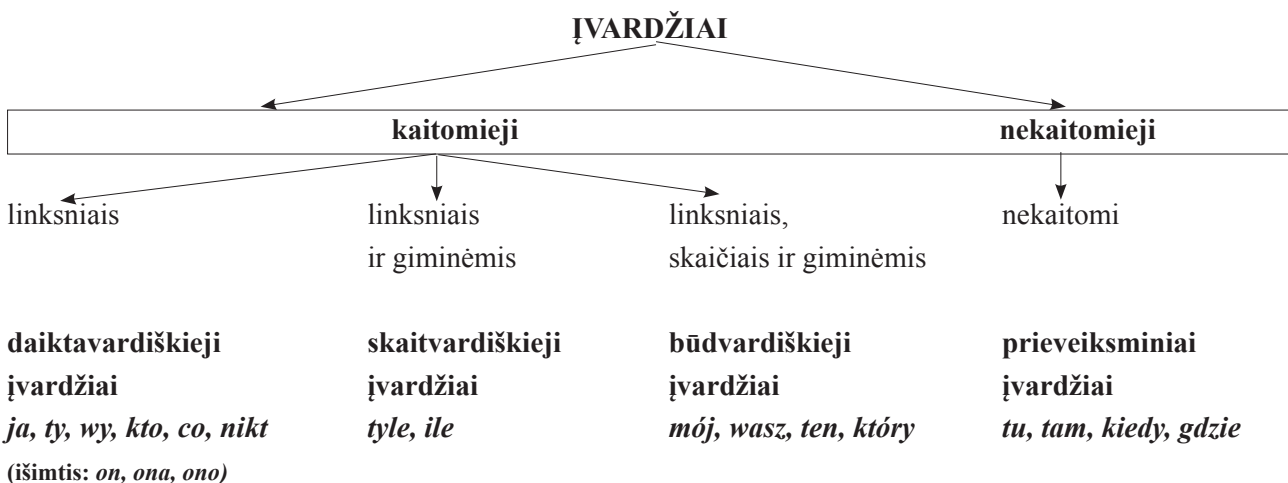
1. **Daiktavardiškuosius įvardžius**, kurie kaitomi linksniais kaip daiktavardžiai ir juos keičia sakinyje; išimtį sudaro įvardžiai *on, ona, ono*, kaitomi linksniais, skaičiais, giminėmis;
2. **Būdvardiškuosius įvardžius**, kurie kaitomi linksniais kaip būdvardžiai ir juos keičia sakinyje;
3. **Skaitvardiškuosius įvardžius**, kurie kaitomi kaip pagrindiniai skaitvardžiai ir juos keičia sakinyje;
4. **Prieveiksminius įvardžius**, kurie nekaitomi kaiprieveksmiai ir juos keičia sakinyje.

Daiktavardiškieji, būdvardiškieji, skaitvardiškieji irrieveksminiai įvardžiai skirstomi pagal šių įvardžių formą, tai yra formalusis klasifikavimas.

Įvardžių rūšys ir dažniausiai vartojamų įvardžių pavyzdžiai pateikiami šioje lentelėje:

Įvardžių rūšys	Pavyzdžiai
Daiktavardiškieji įvardžiai	<i>ja, ty, on, my, wy, nikt, nic, co, kto, coś, ktoś</i>
Būdvardiškieji įvardžiai	<i>mój, swój, nasz, wasz, ten, tamten, który, jaki, wszystek, żaden</i>
Skaitvardiškieji įvardžiai	<i>tyle, ile</i>
Prieveksminiai įvardžiai	<i>tu, tam, tędy, tamtędy, wszędzie, kiedy, gdzie, wszystko</i>

Įvairias įvardžių rūšis ir jų kaitymo būdą (arba nekaitomumą) pateiksime schemiškai:

Pagal bendrą reikšmę (vadinamasis reikšmės klasifikavimas) įvardžius skirstome į:

asmeninius (nukreipia į asmenis), pvz.: *ja, ty, on, my, wy, oni, one*;

parodomuosius (nurodo daiktus, savybes, pirmiau minėtus asmenis), pvz.: *ten, ta, ów, tamten, tam, wtedy, tyle*;

savybinius (nurodo kažkieno priklausomybę nuo kažko), pvz.: *twój, mój, nasz, wasz*;

klausiamuosius santykinius (skirti suformuluoti klausimams arba jungti šalutiniams sakiniams), pvz.: *kto, co, jaki, który, ile, kiedy, gdzie*. Plg. esant klausiamajai funkcijai: *Co robisz dziś wieczorem? Jaki rower wybrałeś? Który z nich jest lepszy? Ile zapłaciłeś za ten kalkulator? Kiedy tam pojedziesz? Gdzie schowaleś mój długopis?*; esant santykinei funkcijai: *Myślałem długo, gdzie to mógł schować. Ciekawe, jaki on jest. Zastanawiał się, co się stało. Pomyśl, ile to będzie kosztować. Nie wiedziałam, który z nich to zrobił.*

sangražini, kuris yra tik vienas - *się*, neturi vardininko formos: -, *siebie, sobie, siebie, sobą, o sobie*;

nežymimuosius (nurodo neapibrėžtus asmenis ir daiktus), pvz.: *pewien, ktoś, coś, gdzieś, kiedyś, jakiś, któryś, ktokolwiek, cokolwiek, gdziekolwiek, kiedykolwiek, jakikolwiek, którykolwiek*;

neigiamuosius (skirtus neigti), pvz.: *nikt, nic, nigdzie, nigdy, żaden*;

apibendrinamuosius (nurodo visumą), pvz.: *wszystek, każdy, wszędzie, zawsze*.

Iš **asmeninių įvardžių** skiriame tokius, kurie turi trijų giminių vienaskaitos formas: **on, ona, ono** bei vyriškąją asmeninę ir vyriškąją neasmeninę daugiskaitos formas: **oni, one**, taip pat vienasmenius (gimininius) (beasmenius) įvardžius: **ja, ty** daugiskaitoje: **my, wy**. Lenkų kalboje tai ne tik klasikiniai asmenys *ja, ty, on, ono, my, wy, oni, one*, bet ir papildomi *pan, pani, państwo, panie, panowie*. Kai kalbame apie poną Kowalską, pvz., su klausimu: *Czy pan rozumie?* „Pone, ar suprantate? (Ar jūs suprantate?)“, forma *pan* yra asmeninis įvardis, kurio pagrindą sudaro reikšmė „tu“, bet, kai kreipiamės į nepažįstamus arba oficialius asmenis, prie to „tu“ turime pridėti lenkišką etiketo žodį, išreiškiamą formomis *pan, pani*. Linksniavimo pavyzdžiai:

Asmeninių įvardžių linksniai

Linksnis	Klausimas (kas?) kto? co?	Vienaskaita					Daugiskaita						
		ja	ty	on	ono	ona	my	wy	oni panowie	one panie			
<i>Vardininkas</i> <i>Mianownik</i>													
<i>Kilmininkas</i> <i>Dopełniacz</i>	(ko?) (kieno?) kogo? czego?	mnie	ciebie, cię Nie widzę cię. Ciebie nie widzę.	go, jęgo, niego Nie znam go. Jęgo nie znam. Bez niego. pana	je, niej Nie znam jej. Jej nie znam. Bez niej. pani	nas	was	ich, nich Nie ma ich. Ich nie znam. Bez nich.	państwo	one panie			
<i>Naudininkas</i> <i>Celownik</i>	(kam?) komu? czemu?	mi, mnie Daj mi. Mnie daj! Dzięki mnie.	ci, tobie Dam ci. Tobie dam. Dzięki tobie.	mu, jęmu, nięmu Dam mu. Jęmu dam. Dzięki nięmu. panu	je, niej Dam jej. Jej dam. Dzięki niej. pani	nam	wam	im	panom państwu	paniom państwu			
<i>Galininkas</i> <i>Biernik</i>	(ką?) kogo? co?	mnie	cię, ciebie Widzę cię. Ciebie widzę. Patrę na ciebie.	go, jęgo, niego Widzę go. Jęgo widzę. Patrę na niego. pana	ją, nią Widzę ją. Ją widzę. Patrę na nią. panią	nas	was	ich, nich Znam ich. Patrę na nich. panów	je, nie Znam je. Patrę na nie. panie	państwa			
<i>Įnagininkas</i> <i>Narzędnik</i>	(kuo?) kim? czym?	mną	tobą	nim panem	nią panią	nami	wami	nimi	panami państwem	paniami państwem			
<i>Vietininkas</i> <i>Miejscownik</i>	(kame?) (apie ką?) o kim? o czym?	o mnie	o tobie	o nim o panu	o niej o pani	o nas	o was	nich	o panach o państwu	o paniach o państwu			
<i>Šauksmininkas</i> <i>Wolacz</i>				proszę pana	proszę pani			proszę panów	proszę pań	proszę państwa			

Įvardžių *ty* ir *on* kilmininko linksnyje bei įvardžių *ja*, *ty*, *on* naudininko linksnyje vartojamos ilgesnės ir trumpesnės formos. Trumposios formos vartojamos, kai įvardžiai eina po veiksmažodžio, o ilgosios formos, stilistiškai ir emociškai žymėtos, vartojamos sakinių pradžioje, kai norima veikėją išskirti, arba kontrastui padidinti, ir visada po prielinksnių, pvz.:

Lubię cię. – Myliu tave.

Tylko ciebie lubię. – Tik tave myliu.

Atitinkamai oficialiai, mandagiai *wy* „jūs“ lenkų kalboje tai *państwo* – kai kreipiamės į mišrią žmonių grupę, *panowie* – kai kreipiamės vien į vyrus, *panie* – kai kreipiamės į moteris. Šiuolaikinėje lenkų kalboje *wy* nėra mandagumo forma ir negali būti vartojama – kaip yra vartojama rusų ir lietuvių kalbose – kaip mandagus kreipinys į vieną asmenį.

Reikia įsidėmėti, kad lenkų kalboje, kaip ir lietuvių kalboje, yra sangražinis įvardis *się* „savęs“, kuris neturi atskiros vardininko formos. **Sangražinis įvardis *się*** yra kaip visų vienaskaitos ir daugiskaitos asmeninių įvardžių papildinys, pvz.: *ja się gniewam, ty się gniewasz, on się gniewa*. Sangražinis įvardis linksniuojamas pagal pavyzdį:

V. –

K. *siebie*

N. *sobie*

G. *się*

Įn. *sobą*

Vt. *sobie*

Lenkų kalboje egzistuoja nežymimųjų įvardžių grupė, kuriuos ženklina morfemos *-ś*, *-kolwiek* pridedamos prie klausiamojo įvardžio, pvz.: *ktoś? coś? ktokolwiek? cokolwiek?* Įvardžiai *ktoś, coś, ktokolwiek, cokolwiek* linksniuojami kaip klausiamieji įvardžiai, o morfemos *-ś, -kolwiek* visuomet pridedamos žodžio gale, pvz.: *kogoś, czegoś, kogokolwiek, czegokolwiek*:

V. *ktoś* *coś* *ktokolwiek* *cokolwiek*

K. *kogoś* *czegoś* *kogokolwiek* *czegokolwiek*

N. *komuś* *czemuś* *komukokolwiek* *czemukokolwiek*

G. *kogoś* *coś* *kogokolwiek* *cokolwiek*

Įn. *kimś* *czymś* *kimkolwiek* *czymkolwiek*

Vt. *kimś* *czymś* *kimkolwiek* *czymkolwiek*

Parodomieji įvardžiai *ten, ta, to, ci, te; tamten, tamta, tamto, tamci, tamte; ów, owa, owe, owi, owe; taki, taka, takie, tacy, takie; sam, sama, samo, sami, same* kaitomi giminėmis ir turi skaičių, kaip ir būdvardžiai:

Vienaskaita

Vyriškoji ir niekatroji (bevardė) giminė	Moteriškoji giminė
V. <i>ten, to, taki, takie</i>	<i>ta, taka</i>
K. <i>tego, takiego</i>	<i>tej, takiej</i>
N. <i>temu, takiemu</i>	<i>tej, takiej</i>
G. <i>tego, ten, to, takiego, taki, takie</i>	<i>tę, taką</i>
Įn. <i>tym, takim</i>	<i>tą, taką</i>
Vt. <i>tym, takim</i>	<i>tej, takiej</i>

Daugiskaita

Vyriškoji asmeninė giminė	Nevyriškoji asmeninė giminė
V. <i>ci, tacy</i>	<i>te, takie</i>
K. <i>tych, takich</i>	<i>tych, takich</i>
N. <i>tym, takim</i>	<i>tym, takim</i>
G. <i>tych, takich</i>	<i>te, takie</i>
Įn. <i>tymi, takimi</i>	<i>tymi, takimi</i>
Vt. <i>tych, takich</i>	<i>tych, takich</i>

Savybiniai įvardžiai *mój, twój, nasz, wasz, swój* kaitomi linksniais, giminėmis bei skaičiais kaip ir būdvardis dėl to, kad 3 asm. vns.: *on, ono – jego, ona – jej*, ir 3 asm. dgs. formos: *oni, one – ich*, yra asmeninių įvardžių kilmininko formos. Savybiniai įvardžiai kaitomi linksniais pagal pavyzdį:

Vienaskaita

Vyriškoji ir niekatroji (bevardė) giminė	Moteriškoji giminė
V. <i>twój, twoje (twe); nasz, nasze</i>	<i>twoja (twa); nasza</i>
K. <i>twojego (twego); naszego</i>	<i>twojej (twej); naszej</i>
N. <i>twojemu (twemu); naszemu</i>	<i>twojej (twej); naszej</i>
G. <i>twojego (twego), twój, twoje (twe); naszego, nasz, nasze</i>	<i>twoją (twą); naszą</i>
Įn. <i>twoim (twym); naszym</i>	<i>twoją (twą); naszą</i>
Vt. <i>twoim (twym); naszym</i>	<i>twojej (twej); naszej</i>

Daugiskaita**Vyriškoji asmeninė giminė**

V. *twoi; nasi*
 K. *twoich (twych); naszych*
 N. *twoim (twym); naszym*
 G. *twoich (twych); naszych*
 Įn. *twoimi (twymi); naszymi*
 Vt. *twoich (twych); naszych*

Nevyriškoji asmeninė giminė

twoje (twe); nasze
twoich (twych); naszych
twoim (twym); naszym
twoje (twe); nasze
twoimi (twymi); naszymi
twoich (twych); naszych

Dėmesio! Lenkų kalbos savybiniai įvardžiai *mój* „mano“, *twój* „tavo“, *swój* „savo“ rašomi su brūkšniuotąja *o* (vadinama „o kreskowane“), tariama kaip [u].

Kiekiniai įvardžiai *ile, tyle* linksniuojami pagal pavyzdį:

V. *ile*
 K. *ilu*
 N. *ilu*
 G. *ile*
 Įn. *ilu, iloma*
 Vt. *ilu*

Jeigu šie įvardžiai susiję su vyriškosios giminės asmeninės kategorijos daiktavardžiais, vardininko ir galininko linksniuose turi šias formas: ***ilu, tylu***, pvz.: ***ilu studentów przyszło? widzę tylu mężczyzn.***

2.5. Veiksmožodis (Czasownik)

Veiksmožodis atsako į klausimą *Co robi?* „Ką daro, veikia?“, *Co się z nim dzieje?* „Kas jam yra?“ ir reiškia atliekamą veiksmą arba tam tikrą būseną.

Veiksmožodžiai gali būti **įvykio veikslas** (reiškia baigtą veiksmą), pvz.: *zagrać, skoczyć* (co robić?, „ką daryti?“), arba **eigos veikslas** (reiškia besitęsiantį veiksmą), pvz.: *grać, skakać* (co robić?, „ką daryti?“).

Išskiriami **trys laikai**:

- būtasis, pvz.: *grałem / grałam..., zagrałem / zagrałam...; skoczyłam, skakałam*;
- esamasis (jo neturi įvykio veikslas), pvz.: *gram, skaczę*;
- būsimasis, pvz.: *będę grać arba będę grał / grała; zagram, skoczę, będę skakać arba będę skakał / będę skakała*.

Trys nuosakos:

- liepiamoji, pvz.: *graj, zagrajcie, skoczcie, skacz*;
- tiesioginė, pvz.: *gramy, graliśmy, będziemy grać; skoczę, skoczyłem*;
- tariamoji, pvz.: *grałbym; zagrałiby; skoczyłabyś, skakalibyście*.

Veiksmožodis kaitomas **asmenimis, skaičiais** būtajame ir sudėtiniame būsimajame laike (kuris baigiasi *-l, -la, -lo*), tariamojoje nuosakoje kaitomas **giminėmis: trimis** daugiskaitoje – vyriškoji (*grałem, będę grał, grałbym*), moteriškoji (*grałam, będę grała, grałabym*), niekatroji (*grało, będzie grało, grałoby*), ir **dviem** giminėmis daugiskaitoje – **vyriškoji asmeninė giminė** (*graliśmy, będziemy grałi, grałibyśmy*) ir **nevyriškoji asmeninė giminė** (*grałyśmy, będziemy grały, grałybyśmy*).

Veiksmožodis gali turėti (ne kiekvienas) **tris rūšis**:

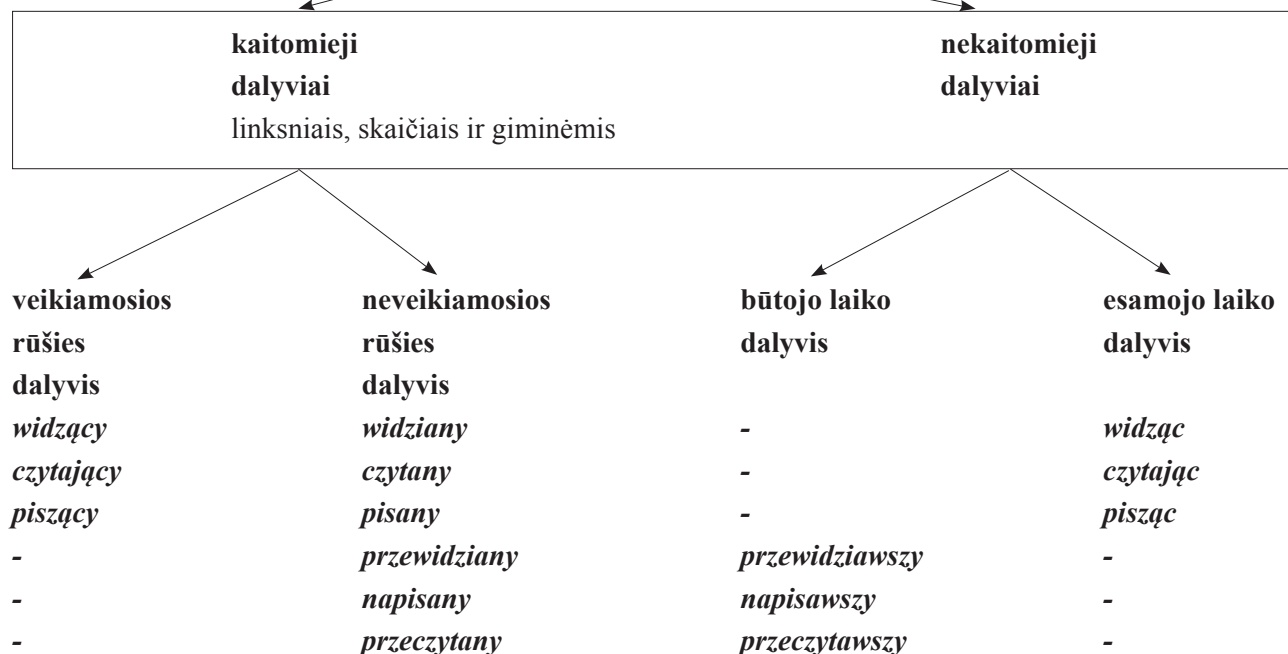
- veikiamąją (*myję*),
- neveikiamąją (*jestem myty*),
- sangražinių veiksmožodžių kategoriją (*myję się*).

Esama tokių netipinių veiksmožodžių, kurie nekaitomi asmenimis, skaičiais ir giminėmis, turi tik (nepilnas) laikų ir nuosakų formas (be liepiamosios nuosakos), pvz.: *trzeba, można, warto*. Pvz.: *Trzeba było to wczoraj zrobić. Trzeba będzie jutro to zrobić. Trzeba zrobić to teraz*.

Be asmeninių formų, veiksmožodis turi dar **beasmenes formas**, t. y. tokias, kurios nekaitomos asmenimis. Tarp jų galima išskirti tokias beasmenes formas, kurios baigiasi **-no, -to**, pvz.: *przeczytano, wmurowano, wykryto*, ir tokias, kurios niekada neatlieka tarinio funkcijos: **bendratis**, pvz.: *widzieć, robić, czytać, piec*; bei **dalyviai** (**kaitomi**, pvz.: *uzbrojony, ciągnący*, ir **nekaitomi**, pvz.: *rozbroiwszy, doniólszy*). Formos, besibaigiančios **-no, -to**, nurodo neapibrėžto arba nenurodyto subjekto veiksmą, būklę ir pan. (todėl kai kurie kalbininkai jas vadina asmeninėmis neapibrėžtomis formomis). Jos atlieka tarinio funkciją sakiniuose be veiksnio.

Beasmenės veiksmožodžių formos dalyviai skirstomi į **kaitomuosius**, kaip ir būvardžiai, ir **nekaitomuosius**. Dalyvių rūšys pateikiamos šioje schemeje:

DALYVIS (IMIESŁÓW)

Taigi, veiksmažodis lenkų kalboje turi tokias formas:

- asmens – pirmojo, antrojo ir trečiojo;
- skaičiaus – vienaskaitos ir daugiskaitos;
- laiko – esamojo, būtojo ir būsimajo;
- nuosakos – tiesioginė, liepiamoji ir tariamoji;
- rūšies – veikiamoji, neveikiamoji ir sangražinių veiksmažodžių kategorija;
- veiklo – įvykio ir eigos.

Veiksmažodžio kaitymo sistema (jo fleksinių formų visuma) vadinama asmenavimu. Šiuolaikinėje lenkų kalbos gramatikoje veiksmažodžių skirstymas į keturias asmenuotes pagal šių esamojo laiko pirmojo ir antrojo asmens formų skirtumus nebevartojamas (I asmenuotė *-ę, -esz*; II *-ę, -isz*; III *-am, -asz*; IV *-em, -esz*). Tačiau visuotinai priimtas skirstymas į 11 asmenavimo grupių, paremtų kamieno paralelių kriterijumi.

Lenkų kalboje, kaip ir lietuvių, veiksmažodžiai yra kaitomi skaičiais ir asmenimis. Vienaskaitoje, kaip ir daugiskaitoje, skiriami trys asmenys:

Vienaskaitos

pirmasis asmuo *ja* – aš

antrasis asmuo *ty* – tu

trečiasis asmuo *on* – jis, *ona* – ji, *ono* – jis / ji

Daugiskaitos

pirmasis asmuo *my* – mes

antrasis asmuo *wy* – jūs

trečiasis asmuo *oni* – jie, *one* – jos

Lenkų kalboje tiek vienaskaitos, tiek daugiskaitos antrojo asmens forma **ty** ir **wy** yra familiari ir tokia forma negalima kreiptis į nepažįstamus arba pažįstamus, bet oficialius, suaugusius asmenis. Oficialiai kreipiantis vartojamos trečiojo asmens formos. Jos vartojamos ir tais atvejais, kai kalbama apie tam tikrą asmenį, pvz.: *Pan Kowalski*, ar kai į ką nors kreipiamasi, pvz.: *proszę pana / pani* (kreipdamiesi praleidžiame pavardę, nes toks yra lenkų kalbos etiketas; esant artimesniems santykiams, prie formų *pan / pani* pridedamas vardas, bet ne pavardė, pvz.: *Panie Janku*. Žr. *Įvardis* (Zaimek).

Vienaskaitos trečiojo asmens trijų giminių formos: vyriškosios, moteriškosios ir niekatrosios, yra siejamos su gramatinėmis giminėmis, o ne tik fizinėmis, ir tai, kokia giminė yra pavartota, lemia galūnę arba jos nebuvimas. Daugiskaitos trečiasis asmuo turi tik dvi formas – *oni* „jie“ ir *one* „jos“. Forma **oni** (galūnė **-i** yra būdinga vyriškajai giminei) vartojama tik su vyrus reiškiančiais žodžiais, o forma **one** – visais kitais atvejais. *Oni* žymi vien vyrus arba mišriąją lyties atžvilgiu grupę, kurioje yra bent vienas vyras.

Lenkų kalboje **esamasis laikas** turi tik vieną formą – bendrą žymėti veiksma, vykstantį dabarties momentu, ir veiksma, vykstantį įprastai, tradiciškai. Nors lenkų kalboje yra tik paprastasis esamasis laikas, jis pagal kontekstą išreiškia tiek dabar vykstantį veiksma, tiek įprastinį veiksma (žr. M. Foland-Kugler, 2008: 25).

Pirmas, dažniausiai vartojamas ir reikalingiausias veiksmažodis yra **być** „būti“, be kurio negalėtume užduoti pagrindinio klausimo: *Co tu jest?* „Kas tai yra?“, *Kto to jest?* „Kas tai yra?“. **Być**, kaip ir visose europiečių kalbose, yra nereguliarusis veiksmažodis, todėl jo asmenavimas ypatingas ir išskirtinis (žr. veiksmažodžio **być** kaitymo pavyzdį).

Būtais laikas nurodo praeities įvykius. Jeigu tai nebaigta retrospekcija, esantis procesas – tuomet turime reikalą su būtojo laiko eigos veiksmo veiksmažodžiais, jeigu tai baigtinė retrospekcija, apimanti vienkartinis ir užbaigtus veiksmus – tokiu atveju turime reikalą su būtojo laiko įvykio veiksmo veiksmažodžiais.

Būtojo laiko formos sudaromos iš bendraties kamieno (atmetus jai būdingą elementą **-ć (-ść, -c)** ir būtojo laiko galūnių (žr. M. Foland-Kugler, 2008: 28).

Lietuviai studentai turėtų įsidėmėti vyriškosios, moteriškosios ir niekatrosios giminių formų diferenciaciją. Lietuvių kalboje yra tik viena kiekvienam asmeniui žymėti skirta forma ir jokio giminės diferencijavimo nėra. Skirtumas tarp vyriškosios ir moteriškosios giminių daromas tik vienaskaitos ir daugiskaitos trečiajame asmenyje, bet tą skirtumą pažymi ne veiksmažodžio formos, o su jais pavartoti įvardžiai. Pvz.:

LENKŲ KALBA

(vyr. gim., mot. gim., niekatr. (bev.) gim.)

byłem, byłam

byłeś, byłaś

był, była, było

byliśmy, byłyśmy

byliście, byłyście

byli, były, były

LIETUVIŲ KALBA

aš buvau

tu buvai

jis, ji buvo

mes buvome

jūs buvote

jie, jos buvo

(žr. M. Foland-Kugler, 2008: 29).

Tai, kas dar neįvyko, bet įvyks *vėliau, po to, rytoj, po valandos*, yra reiškiamas **būsimoju laiku**. Lenkų kalboje įvykio veiksmo veiksmažodžių būsimasis laikas yra paprastasis, o eigos veiksmo veiksmažodžių – sudėtinis.

Paprastasis būsimasis laikas sudaromas iš bendraties kamieno ir esamojo laiko galūnių, pvz., veiksmažodžio *oddać* „atiduoti“ būsimąjo laiko paradigma:

<i>ja oddam</i>	<i>my oddamy</i>
<i>ty oddasz</i>	<i>wy oddacie</i>
<i>on, ona, ono odda</i>	<i>oni, one oddadzą</i>

Kitų eigos veiksmo veiksmažodžių būsimasis laikas yra sudėtinis: jis sudaromas iš veiksmažodžio *być* „būti“ būsimąjo laiko formų ir bendraties arba atitinkamo skaičiaus ir giminės būtojo laiko trečiojo asmens formos:

Universalus	Vyriškoji giminė	Moteriškoji giminė	Niekatroji giminė
<i>będę pracować</i>	<i>będę pracował</i>	<i>będę pracowała</i>	
<i>będziesz pracować</i>	<i>będziesz pracował</i>	<i>będziesz pracowała</i>	
<i>będzie pracować</i>	<i>będzie pracował</i>	<i>będzie pracowała</i>	<i>będzie pracowało</i>
<i>będziemy pracować</i>	<i>będziemy pracowali</i>	<i>będziemy pracowały</i>	
<i>będziecie pracować</i>	<i>będziecie pracowali</i>	<i>będziecie pracowały</i>	
<i>będą pracować</i>	<i>będą pracowali</i>	<i>będą pracowały</i>	<i>będą pracowały</i>

Tarp universaliojo būsimąjo laiko ir giminių skiriamųjų būsimąjo laiko formų jokio reikšminio skirtumo nėra.

Kaip matome, lenkų kalbos būsimąjo laiko formos labai skiriasi nuo lietuvių kalbos formų, kurios sudaromos iš bendraties kamieno su priesaga *-s(i)-* ir asmenų galūnių. Lietuvių kalboje visų veiksmažodžių būsimasis laikas asmenuojamas vienodai (žr. M. Folland-Kugler, 2008: 30–31).

Lenkų kalboje, kaip ir lietuvių kalboje, skiriamos trys nuosakos: **tiesioginė, liepiamoji ir tariamoji**, kuri kartais būna ir **geidžiamoji**.

Tiesioginės nuosakos formomis paprastai ką nors konstatuojame. Informacija gali būti reiškiamą ne tik teiginiais, bet ir klausimais bei neiginiais. **Klausiamaisiais sakiniais** klausiamo; į klausimus, prasidedančius dalelyte *czy* „ar“, atsakome **tak** „taip“ arba **nie** „ne“; klausiamoji dalelytė *czy* dažnai yra praleidžiama, nes ją atstoja klausiamoji intonacija, pvz.: *Rozumiesz?* „Supranti?“ **Neigiamuosiuose sakiniuose** prieš kiekvieną veiksmažodį vartojama dalelytė **nie** „ne“. Lenkų kalbos ypatybė yra ta, kad egzistencinis veiksmažodis *być* „būti“ (būti tam tikroje vietoje, egzistuoti) yra paneigiamas visuose laikuose. Esamajame laike visų asmenų vienaskaitos ir daugiskaitos formų neiginys yra **nie ma** „nėra“, būtajame laike – **nie było** „nebuvo“, būsimajame laike – **nie będzie** „nebus“.

Lenkų kalboje, kaip ir lietuvių, yra tik vienaskaitos ir daugiskaitos antrojo asmens bei daugiskaitos pirmojo asmens **liepiamosios nuosakos** formos:

<i>(ty) pisz!</i> , (tu) rašyk
<i>(my) piszmy!</i> , (mes) rašykime
<i>(wy) piszcie!</i> , (jūs) rašykite

Kitos formos sudaromos iš esamojo laiko ir dalelytės *niech* „tegul“ derinio tokia tvarka: *niech* + asmuo, apie kurį kalbama arba į kurį kreipiamasi, + vienaskaitos ar daugiskaitos trečiojo asmens esamojo laiko forma:

	Proszę pisać! „prašom rašyti“	
	(ja, aš) –	
	(ty, tu) <i>pisz!</i> „rašyk“	
	(on, jis)	
	(ona, ji)	
Niech, „tegul“	(ono, jis / ji)	pisze! rašo
	(pan, ponas)	
	(pani, ponia)	
	(my, mes) <i>piszmy!</i> Rašykime	
	(wy, jūs) <i>piszcie!</i> Rašykite	
	(oni, jie)	
	(one, jos)	
Niech, „tegul“	(państwo, ponios ir ponai)	piszą! rašo
	(panie, ponios)	
	(panowie, ponai)	

Kaip sudaryti liepiamosios nuosakos formą? **Liepiamosios nuosakos forma – tai grynasis esamojo laiko arba baigtinio būsimąjo laiko kamienas.** Geriausias liepiamosios nuosakos sudarymo būdas – atmesti galūnę **-ą** iš esamojo arba būsimąjo laiko daugiskaitos trečiojo asmens, t. y.:

Oni pracuj-ą, jie dirba / i ty też pracuj! Ir tu irgi dirbk
Oni czekaj-ą, jie laukia / i ty też czekaj! Ir tu irgi lauk
Oni jedz-ą, jie valgo / i ty też jedz! Ir tu irgi valgyk
Oni podpisz-ą, jie pasirašys / I ty też podpisz! Ir tu irgi pasirašyk

Įsakymas gali turėti įvairių liepimo atspalvių, išreiškiamų ne tik grynojo imperatyvo formomis. *Proszę* „prašau“ su bendratimi išreiškia labiau prašymą nei įsakymą, bet *masz* „turi“, *musisz* „privalai“, *trzeba* „reikia“ ar *powinieneś* „turi“ su bendratimi išreiškia įvairių atspalvių įsakymus.

Reikėtų atkreipti dėmesį į veiksmažodžio *powiniennem* „turiu“ asmenavimą: šis veiksmažodis neturi bendraties ir vartojamas tik viena forma, kuri yra bendra esamajam, būtajam ir būsimajam laikams, bet yra kaitomas giminėmis:

Vyriškoji giminė	Moteriškoji giminė	Niekatroji (bevardė) giminė
<i>powiniennem</i>	<i>powinnam</i>	
<i>powinieneś</i>	<i>powinnaś</i>	
<i>powinien</i>	<i>powinna</i>	<i>powinno</i>
<i>powinniśmy</i>	<i>powinnyśmy</i>	
<i>powinniście</i>	<i>powinnyście</i>	
<i>powinni</i>	<i>powinny</i>	<i>powinny</i>

Tariamoji (sąlygos) nuosaka nurodo, kad tam tikras veiksmas yra arba nerealus, priklauso fantazijų sričiai, arba yra pageidaujamas ir galimas, bet tik tam tikromis sąlygomis. Prie būtojo laiko trečiojo asmens formos (atitinkamai vienaskaitos ar daugiskaitos bei atsižvelgiant į gramatinę giminę) pridedame galūnes: **-bym, -byś, -by, -byśmy, -byście, -by**, pvz.:

Vyriškoji giminė	Moteriškoji giminė	Niekatroji (bevardė) giminė
<i>chcialbym</i>	<i>chcialabym</i>	
<i>chcialbyś</i>	<i>chcialabyś</i>	
<i>chcialby</i>	<i>chcialaby</i>	<i>chcialoby</i>
<i>chcielibyśmy</i>	<i>chciałybyśmy</i>	
<i>chcielibyście</i>	<i>chciałybyście</i>	
<i>chcieliby</i>	<i>chciałyby</i>	<i>chciałyby</i>

Elementas **-bym** gali pasirodyti prieš veiksmažodį, tokiu atveju jis yra rašomas atskirai nuo veiksmažodžio, pvz.: *Ja bym chciał* „Aš norėčiau“.

Lenkų kalboje dar egzistuoja **geidžiamoji nuosaka**, bet tik fragmentiškai: kalbantysis išsako gerą ar blogą linkėjimą, linki kam nors arba sau tam tikros ateities. Tai yra **o + bym** junginys, taigi: *obym* – kad tik aš, *obyś* – kad tik tu, *oby* – kad tik jis / ji, *obyśmy* – kad tik mes, *obyście* – kad tik jūs, *oby* – kad tik jie, jos, pvz.: *Oby zdał!* – Kad tik jis išlaikytų! (žr. M. Folland-Kugler, 2008: 43–47).

Lenkų kalboje, ne taip kaip lietuvių, veiksmažodis turi *tris rūšis*: **veikiamąją, neveikiamąją ir sangražinę**. Lietuvių kalboje skiriamos tik dvi rūšys: veikiamoji ir neveikiamoji; sangražiniai veiksmažodžiai priešinami nesangražiniams tranzityvumo pagrindu, jie gali būti ir veikiamosios, ir neveikiamosios rūšies, pvz.: *atsinešė – buvo atsinešamas*.

Veikiamosios rūšies formos nurodo, kad kas nors atlieka kokį nors veiksmažodį arba kas nors yra tam tikros būklės, veikia, pvz.:

dziecko skacze – vaikas šokinėja,
kwiaty zakwitną – gėlės pražys,
deszcz padał – lijo lietus.

Neveikiamosios rūšies formos nurodo, kad sakinio veiksnys yra kieno nors veikiamas, pvz.:

Rachunek był zapłacony przez Filipa. – Sąskaita buvo apmokėta Filipo.

Tam, kad sudarytume neveikiamosios rūšies formą, yra būtinas esamojo ar būtojo laiko neveikiamosios rūšies dalyvis (prie bendraties kamieno (numetus **-ć**) pridedame galūnes: **-ny, -na, -ne** (I, III ir IV asmenuotės veiksmažodžiams), **-ony, -ona, -one** (II asmenuotės veiksmažodžiams su baigmeniu **-ić, -yć, uć** ir visiems su **-ać**) bei tam tikro asmens jungtis: *jest, był, został, będąc*, pvz.: *jest podany* – yra pateiktas, *był zrobiony* – buvo padarytas, *będzie zajęty* – bus užsiėmęs, *został zjedzony* – buvo suvalgytas.

Esama ir tokių veiksmažodžių, kurie neturi neveikiamosios rūšies formos; tai yra judėjimo veiksmažodžiai, turintys tik veikiamosios rūšies formas, pvz.: *iść* – eiti, *jechać* – važiuoti, *biegać* – bėgioti, *lecieć* – skristi, *plynąć* – plaukti.

Jeigu vietoj pirmiau minėtų neveikiamosios rūšies galūnių **-ny, -na, -ne** ir **-ty, -ta, -te** pavartosime nekaitomą galūnę **-no** arba **-to**, gausime **būtojo laiko beasmenę veiksmažodžio formą**. Vis dėlto ši forma yra **veikiamosios rūšies**. Sakinyje: *Zjedzono obiad* „Pietūs suvalgyti“ neaišku, kas tai padarė, nenurodomas veikėjas ar veikėjai. Beasmenės veiksmažodžio formos padaromos beveik iš visų veiksmažodžių, net ir iš judėjimo veiksmažodžių, plg.: *begano* – bėgiota, *plywano* – plaukiota, *jechało* – važiuota (išimtį sudaro veiksmažodis *iść* – eiti; lietuvių kalboje vartojama ir šio veiksmažodžio beasmenė forma *eita*).

Esamojo laiko beasmenės formos sudaromos tiesiog iš esamojo laiko trečiojo asmens vienaskaitos formos ir **się**, pvz.: *biega się* – yra bėgiojama, *mówi się* – yra sakoma.

Būsimojo laiko beasmenės formos sudaromos iš formos **będzie się** ir bendraties (arba būtojo laiko eigos veiksmo vienaskaitos trečiajo asmens niekatrosios (bevardės) giminės formos), pvz.: *będzie się palić* – bus rūkoma (arba *będzie się paliło*).

Lietuvių kalboje esamojo, būtojo ir būsimojo laiko formos sudaromos vienodai, laiko skirtumą parodo pagalbinio veiksmažodžio *būti* laiko formos.

Sangražinėms formoms būdinga tai, kad jomis yra nurodomas veiksmas, nukreiptas pats į save. Sakinys *Dziecko myje się* „Vaikas maudosi“ reiškia, kad vaikas prausia savo kūną, skirtingai nei sakinyje *Dziecko myje butelkę* „Vaikas plauna butelį“, kuriame veiksmažodis *myć* „plauti“ yra pavartotas veikiamosios rūšies forma. Sangražinį pobūdį dažniausiai išreiškia įvardis **się**, pridedamas prie veiksmažodžio (beje, tas pats kiekvienam asmeniui), rečiau išreiškia įvardis **sobie**.

Kartais **się** neturi sangražinio pobūdžio, nereiškia veiksmo, nukreipto į save patį, o yra veiksmažodžio imanentinis komponentas, t. y. veiksmažodis nevertojamas be **się**, pvz.: *uśmiechać się* – šypsotis, *gniewać się* – pykti, *bać się* – bijoti, *podobać się* – patikti (lietuvių kalboje irgi esama veiksmažodžių, kurie neturi nesangražinės poros, pvz.: *domėtis, džiaugtis, juoktis, gėrėtis, stebėtis*) (žr. M. Foland-Kugler, 2008: 37–40).

Kai kurių lenkų kalbos veiksmažodžių, pvz., **być, chcieć, jeść, móc, żąć** ir kt., kaitymas yra specifinis, pvz.:

Veiksmazodžio *być* kaitymo pavyzdys

Skaičius	Asmuo	Esamasis laikas	Būsimasis laikas
Vienaskaita	1. aš 2. tu 3. jis, ji	jestem jesteś jest	będę będziesz będzie
Daugiskaita	1. mes 2. jūs 3. jie, jos	jesteśmy jesteście są	będziemy będziecie będą

Skaičius	Asmuo	Būtas laikas		
		Vyriškoji giminė	Moteriškoji giminė	Niekatroji (bevardė) giminė
Vienaskaita	1. aš 2. tu 3.	byłem byłeś (jis) był	byłam byłaś (ji) była	- - było
Daugiskaita	1. mes 2. jūs 3.	Vyriškoji asmeninė giminė		Nevyriškoji asmeninė giminė
		byliśmy byliście (jie) byli		byłyśmy byłyście (jos) były

Modalinių veiksmažodžių *chcieć, móc, musieć* kaitymo pavyzdys

Laikas	Asmuo	Vns.	Dgs.	Vns.	Dgs.	Vns.	Dgs.
Esamasis	1.	chcę	chcemy	mogę	możemy	muszę	musimy
	2.	chcesz	chcecie	możesz	możecie	musisz	musicie
	3.	chce	chcą	może	mogą	musi	muszą
Būsimasis	Vienaskaita						
		vyr., mot., n.		vyr., mot., n.		vyr., mot., n.	
	1.	będę chciał / chciała / chcieć (zechcę)		będę mógł / mogła / móc		będę musiał / musiała / musieć	
	2.	będziesz chciał / chciała / chcieć (zechcesz)		będziesz mógł / mogła / móc		będziesz musiał / musiała / musieć	
	3.	będzie chciał / chciała / chciało / chcieć (zechce)		będzie mógł / mogła / mogło / móc		będzie musiał / musiała / musiało / musieć	
	Daugiskaita						
	vyr. asm. / nevyr. asm.		vyr. asm. / nevyr. asm.		vyr. asm. / nevyr. asm.		
1.	będziemy chcieli / chciały / chcieć		będziemy mogli / mogły / móc		będziemy musieli / musiały / musieć		
2.	będziecie chcieli / chciały / chcieć		będziecie mogli / mogły / móc		będziecie musieli / musiały / musieć		
3.	będą chcieli / chciały / chcieć		będą mogli / mogły / móc		będą musieli / musiały / musieć		
Būtasīs	Vienaskaita						
		vyr., mot., n.		vyr., mot., n.		vyr., mot., n.	
	1.	chciałem / chciałam / -		mogłem / mogłam / -		musiałem / musiałam / -	
	2.	chciałeś / chciałaś / -		mogłeś / mogłaś / -		musiałeś / musiałaś / -	
	3.	chciał / chciała / /chciało		mógł / mogła / mogło		musiał / musiała / musiało	
	Daugiskaita						
	vyr. asm. / nevyr. asm.		vyr. asm. / nevyr. asm.		vyr. asm. / nevyr. asm.		
1.	chcieliśmy / chciałyśmy		mogliśmy / mogłyśmy		musieliśmy / musiałyśmy		
2.	chcieliście / chciałyście		mogliście / mogłyście		musieliście / musiałyście		
3.	chcieli / chciały		mogli / mogły		musieli / musiały		

Nesavarankiški žodžiai, nekaitomi, nekeičia savo formos. Lenkų kalboje nekaitomiems žodžiams priklauso:

- rieveksmiai,
- rieliinksniai,
- jungtukai,
- dalelytės,
- jaustukai ir išiktukai.

3.1. Prieviksmais (Przysłówek)

Prieviksmais – tai kalbos dalis, nusakanti veiksmo, būklės, įvykių ir savybių bruožus, pvz.: *cicho, jutro, wieczorem*. Prieviksmais dažniausiai atsako į klausimus: *jak? kiedy? gdzie?* (kaip? kada? kur?).

Prieviksmais apibrėžia:

įvykių laiką: *dziś, wczoraj, jutro, następnie, poprzednio, później, wreszcie;*

vietą: *blisko, daleko, wysoko, nisko;*

būdą: *cicho, prędko, powoli, ciągle, smutno, wesolo, chętnie;*

matą: *duzo, pelno, malo, troche, nieco.*

Be **paprastųjų** prieviksmių, t. y. išreiktų vienu žodžiu, pvz.: *głośno, malo*, lenkų kalboje yra **sudėtiniai** prieviksmais, t. y. susidedantys iš dviejų žodžių, iš kurių vienas yra prieliinksnis, o kitas – panašus į būdvardį arba daiktavardį, niekada nefunkcionuoja kaip savarankiškas, pvz.: *po cichu, z wolna, bez mala, do cna, do szczętu, bez liku, na domiar, na jaw, na przelaj, za bezcen, na wznak*.

Prieviksmais pagal reikšmę skirstomi į:

- **kokybinius prieviksmais** – apibūdina įvykių bruožus ir savybes; dažniausiai atsako į klausimą: *jak?* – kaip?
- **aplinkybių tipo prieviksmais** – apibūdina veiksmų atlikimo aplinkybes, būdą, veiksmo arba būklės laiką arba vietą; dažniausiai atsako į klausimus: *jak? gdzie? kiedy? którędy? skąd? dokąd? odkąd?* – kaip? kur? kada? kaip? kur? iš kur? kur? nuo kada?

Pagal formą juos galima skirstyti į:

- **paprastuosius ir sudėtinuosius** (žr. pirmiau).

Pagal kilmę (t. y. iš ko buvo sudaryti) paprastuosius prieviksmais skirstome į:

- **būdvardinius prieviksmais**, sudarytus iš būdvardžių su priesagomis *-o* arba *-e*, pvz.: *prędko, bialo, nieruchomo, prawidlowo, jasno, rozpaczliwie, uwaznie, ogromnie*; gali funkcionuoti dvi to paties prieviksmaio paralelinės formos su priesaga *-e* arba *-o*, pvz.: *pochmurno // pochmurnie*;

- **prieveiksmius, sudarytus iš kitų kalbos dalių:** iš daiktavardžių, pvz.: *szeptem, biegiem, wieczorem*; iš veiksmažodžių, pvz.: *niechcący*;
- **pagrindinius prieveiksmius, nesudaromus iš kitų kalbos dalių,** pvz.: *dziś, wczoraj, jutro, zaraz, potem*.

Pagal taisykles prieveiksmis – tai nekaitoma kalbos dalis, tačiau būdvardinis prieveiksmis, panašiai kaip būdvardis, laipsniuojamas paprastuoju taisyklinguoju būdu (pvz.: *miło – milej – najmilej*) arba netaisyklinguoju (pvz.: *dobrze – lepiej – najlepiej*), taip pat aprašomuoju būdu (pvz.: *ślisko – bardziej ślisko – najbardziej ślisko*). Laipsniuoti galima kokybinius prieveiksmius (jie sudaromi iš būdvardžio pridedant tinkamą priesagą *-o, -e*) ir išimtinai kai kuriuos aplinkybių tipo prieveiksmius *daleko, blisko*. Pvz.:

Nelyginamasis laipsnis

daleko
blisko

Aukštesnysis laipsnis

dalej
bliżej

Aukščiausiasis laipsnis

najdalej
najbliżej

3.2. Prielinksnis (Przyimek)

Prielinksnis – tai nekaitoma kalbos dalis, vartojama tik junginiuose su daiktavardžiu arba su žodžiu, turinčiu panašią funkciją (įvardžiu, būdvardžiu). Prielinksniai nurodo:

- erdvės santykius (*pod stołem, za krzesłem, po ścianie, nad nim, obok kogo*),
- laiko santykius (*przed rokiem, po wyjeździe, w nocy, za miesiąc*),
- priežastinius santykius (*od głodu, ze złości*).

Jie turi aiškią reikšminę funkciją, pvz.:

w reiškia viduje, gilumoje, gelmėje,

na – paviršiuje,

pod – žemiau,

nad – virš,

za – už,

przed – prieš,

koło, przy – šalia,

między – tarp dviejų objektų,

wśród – tarp vienasarūšių objektų.

Su vietos pakeitimu, judėjimu tam tikra kryptimi siejami prielinksniai:

do – į,

od / z – iš,

przez – per,

po – po,

dookoło, naokoło, wokół – aplink, aplinkui.

(žr. M. Foland-Kugler, 2008: 63–64)

Kiekvienas prielinksnis valdo atitinkamą linksnį (arba keletą linksnių). Tai svarbus bruožas, skiriantis jį iš visų kitų lenkų kalbos nekaitomų kalbos dalių. Kai kurie prielinksniai valdo tik vieną linksnį, pvz.:

bez, do, od, oprócz, u + kilmininkas (pvz.: kawa **bez** cukru, idę **do** szkoły, była **u** matki);

ku, dzięki, przeciw // *przeciwko* + naudininkas (pvz.: biegł **ku** niemu, wystąpił **dzięki** pomocy);

przez + galininkas (pvz.: szła **przez** ulicę);

przy + vietininkas (pvz.: stał **przy** aucie).

Kiti valdo keletą linksnių, pvz.:

nad, przed + *galininkas, įnagininkas*, pvz.: wyszedł **przed** dom (gal.); stoi **przed** domem (įn.);
o, na, po, w + *galininkas, vietininkas*, pvz.: prosi **o** opinię (gal.); opowiada **o** sztuce (viet.).

Prielinksniai yra ypatingi žodžiai (vadinamieji paprastieji prielinksniai), pvz.: **do, ku, nad, pod w**, arba junginiai (sudurtiniai prielinksniai) šių žodžių, pvz.: **poprzez, znad, sponad**. Kai kurie prielinksniai vartojami ilgesne forma, pvz.: **z // ze, w // we, pod // pode, nad // nade, przed // przede**.

Praktiniai patarimai:

Ilgesnę formą **we** vartojame, kai pirmasis skiemuo po prielinksnio prasideda priebalsių grupe, kurią junginyje su prielinksnio sunku išstarti, ypač kai pirmasis priebalsis yra toks pat arba labai panašus į prielinksnių, pvz.: **we** wrzqtku, **we** wtorek, **ze** skutkiem, **ze** szkoły, **ze** znajomościq.

Kiti prielinksniai irgi gali turėti išplėstinį variantą: **pod – pode, przez – przeze**, pvz.: **pod** ławkq – **pode** mnq.

3.3. Jungtukas (Spójnik)

Jungtukas sakinyje jungia sakinio dalis, žodžių grupes ir pačius sakinius. Parodo:

- lygiaverčius santykius tarp vientisinio sakinio dalių (sujungiamieji jungtukai), pvz.: **i, oraz, lub**:

*W ogródku rosły tulipany **i** konwalie.*

*Zrób to szybko **oraz** dokładnie.*

Jungtukai **i, a, ani, ni, oraz, ale, więc** ir t. t. tarpusavyje jungia lygiavertes sakinio dalis, kuria sakinio tvarką, pvz.:

***Ani Zbyszek, ani Jurek** nie odrobili lekcji.*

*Studentai **oraz** wykładowcy udali się na wycieczkę.*

- jungia lygiaverčius sudėtinių sakinių dėmenis, pvz.: **i, a, ale, lecz, albo, więc** ir t. t., pvz.:

*Pukąłem do drzwi, **ale** nikt mi nie otworzył.*

*Był chory, **więc** postanowił zostać w domu.*

- prijungia šalutinius sudėtinių sakinių dėmenis, pvz.: **że, żeby, gdyż, choć** ir t. t., pvz.:

*Nie przyszła na spotkanie, **gdyż** miała sporo obowiązków w pracy.*

*Dowiedziałem się, **że** muszę tam pójść sam.*

Praktiniai patarimai:

Kablelį visuomet dedame prieš prijungiamuosius jungtukus, pvz.: **że, iż, żeby, aby, by, chociaż, bo, jeśli, gdy, ponieważ, skoro, zanim**. Kablelį dedame prieš tam tikrus sujungiamuosius jungtukus, pvz.: **więc, toteż, czyli, ale**.

Nededame kablelio prieš jungtukus **i, oraz, ani, lub, albo**, nebent tame pačiame sakinyje šie jungtukai kartojami, pvz.: *Ani Zosia tego nie powiedziała, ani Kasia.*

3.4. Dalelytė (Partykuła)

Dalelytė neįeina į sintaksinius sakinio ryšius, tačiau modifikuoja sakinio arba teiginio reikšmę. Lenkų kalboje dažniausiai vartojamos dalelytės yra: *czy, no, -że, niech, by, tak, może, chyba, właśnie*.

Dalelytėmis reiškiamo:

- patarimus ir įsakymus, pvz.:

Niech pan przyjdzie jutro.

Niech pani sprzątnie w pokoju.

Dalelytės *-że, -ź, no* sustiprina reikalavimus, pvz.: *Zaśpiewajże nam! Zbierz no te śmiecie!*

- prielaidas, pvz.:

On by tak nie postąpił.

Chyba przyjdę do was jutro.

Irena może mu napisze.

Dalelytė *by* yra tariamosios nuosakos gramatinis rodiklis. Kitos dalelytės: *chyba, może* atlieka panašią funkciją:

- klausimo, pvz.:

Czy odwiedzisz nas jutro?

- patvirtinimo arba paneigimo, pvz.:

Tak, przyjdę do was jutro.

Nie, babcia do nas nie przyjedzie.

Skiriame tokias dalelytes:

- **sustiprinamąsias**, t. y. tokias, kurias sustiprina vieno žodžio reikšmę sakinyje arba visą sakinį, pvz.:

<i>no</i>	Podejdz <i>no</i> .
<i>-że</i>	Zróbże coś!
<i>-ź</i>	Któryż z was tam pójdzie?
<i>ci</i>	To <i>ci</i> maruda!

- **modifikuojamąsias**, t. y. tokias, kurios modifikuoja viso sakinio reikšmę, pvz.:

klausiamąją	<i>czy</i>	<i>Czy zagrasz?</i>
neigiamąją	<i>nie, ani</i>	<i>Ani mi się śni!</i>
skatinamąją arba šaukiamąją	<i>niech, niechaj</i>	<i>Niech pan podniesie to!</i>
pabrėžiamąją prielaidos	<i>oby, żeby</i>	<i>Oby zdał ten egzamin!</i>

Dėmesio! Tokie žodžiai kaip *ani, że, żeby* atlieka skirtingas funkcijas sakinyje ir priklausomai nuo to gali būti skirtingomis kalbos dalimis. Eina sakinyje:

- a) dalelyte, pvz.: *Ani* się waży. *Podajże* mi książkę.
- b) jungtuku, pvz.: *Ani* ty, *ani* on nie zdali egzaminu. Chciała, *żeby* Jola zaśpiewała.

Kad atskirtume, ar žodis yra dalelytė, ar kita kalbos dalis, reikia pažinti jo funkciją sakinyje.

Dalelyčių rašyba:

- 1) Dalelytes *czy, no, byle, chyba, może, owszem, lada, prawie, też, dopiero, tylko, już, aż, jeszcze, oczywiście, niech* rašome kaip atskirus žodžius.
- 2) Dalelytes *-ż, -że, -ś, -kolwiek* visuomet rašome kartu su pirmiau rašomais žodžiais, pvz.: *któż, zróbże, czyjś, czyjkolwiek, gdziekolwiek*.
- 3) Dalelytes *by, nie* rašome kartu arba atskirai priklausomai nuo to, šalia kokių kalbos dalių jos atsiranda (žr. toliau).

Pabrėžiamosios prielaidos dalelytės *by* rašyba:

1. Dalelytę *by* rašome **kartu**:

- su asmeninėmis veiksmažodžių formomis, pvz.: *chcialabym, poszedlbyś, mielibyśmy, oddaliby*;
- su jungtukais, pvz.: *gdybym, jeśliby*;
- su kai kuriomis kitomis dalelytėmis, pvz.: *niechby*.

2. Dalelytę *by* rašome **atskirai**:

- su neasmeninėmis veiksmažodžių formomis, pvz.: *zrobiono by, zbito by*;
- su kitomis kalbos dalimis (išskyrus veiksmažodžius ir jungtukus), pvz.: *co by; niemiło by*.

Dėmesio! Dalelytė *by* gali keisti vietą sakinyje, nekeisdama jo reikšmės, pvz.: *Czy Janek mógłby to zrobić? Czy Janek by mógł to zrobić?*

3.5. Jaustukas. Ištiktukas (Wykrzyknik)

Lenkų terminas *wykrzyknik* (liet. *šauktukas*) apima lietuviškus *jaustukus* ir *ištiktukus*.

Jaustukas ir ištiktukas išreiškia emocijas, jausmus, valią, kalbančiojo išraišką, pvz.: **ach! ech! och! oj!**

Jedzą, piją, lulki palą,

Tańce, hulanka, swawola;

Ledwie karczmy nie rozwalą,

Cha cha, chi chi, hejże, hola!

(A. Mickiewicz, *Pani Twardowska*)

Taip pat vartojamos kieno nors dėmesiui atkreipti, kam nors pakviesti, pvz.:

Halo, proszę pana! **Hej**, gdzie jesteś?

Jaustukai ir ištiktukai dažniausiai yra žodžiais už sakinio ribų, pvz.: **Oj**, nieładnie! arba tampa savarankiškais teiginiais, pvz.: **Hurra! Halo!**

Jaustukais ir ištiktukais taip pat yra nekaitomi žodžiai, mėgdžiojantys mus supančio pasaulio garsus, pvz.: **ćwir, ćwir, bęc, hop** (palyginkite, pvz., su lietuviškais ištiktukais: **plumpt, triokšt, krepšt, gir gir**). Jie atlieka tarinio funkciją sakinyje, reiškia momentinį veiksmą, pvz.:

Zając **hyc** do lasu.

Bęc! I po szklance.

Dzieci **hop** do wody.

Visų kalbos dalių reikšmės, morfologinės savybės ir sintaksinės funkcijos apibendrintai pateikiamos lentelėje:

Kalbos dalis	Reikšmė	Morfologinės savybės (kaitymo būdas)	Sintaksinės funkcijos
Veiksmažodis	Reiškia veiksmą, procesą ir būklę, pvz.: <i>jęsć, malować, brązowieć, srebrzyć się, leżeć.</i>	Morfologinės savybės (kaitymo būdas) Kaitomas žodis; kaitomas asmenimis, skaičiais ir nuosakomis (liepiamoji, tiesioginė, tariamoji); tiesioginėje nuosakoje kaitomas lais ; būtuojų, esamuojų (jo neturi įvykio veiksmo žodžiai) ir būsimuojų; būtajame ir būsimajame sudėtiname laike (kuris baigiasi <i>-l, -ta, -to</i>) ir tariamojoje nuosakoje kaitomas giminėmis (3 dgs. ir 2 giminėmis – dgs. vyr. asm. ir neasm. g.). Gali funkcionuoti (ne kiekvienas) 3 rūšimis : veikiamąja, neveikiamąja ir sangražinių veiksmažodžių kategorija. Veiksmažodis turi beasmenes formas , t. y. tokias, kurios nekaitomos asmenimis: <i>bendratims, formas, besibaigiančios -no, -to</i> ; būdvardiniai dalyviai (veikiamosios ir neveikiamosios rūšies) bei prieveiksminiai dalyviai (būtojo laiko, esamojo laiko).	Sintaksinės funkcijos Pagrindinės: veiksmažodžiu išreikšto tarinio funkcija sakinyje; arba vardinio tarinio dalies funkcija, pvz.: <i>jest pisarzem; zostal wezwany;</i> papildoma: Beasmenes veiksmažodžio formos gali būti: • bendratimi: tariniu, papildiniu, tikslo aplinkybe; • būdvardiniais dalyviais atlieka tokią funkciją, kaip ir būdvardžiai; prieveiksminiai – atlieka tokią funkciją kaip ir prieveiksmiai.
Daiktavardis	Reiškia daiktus, asmenis, gyvūnus, augalus (<i>zeszyt, rybak, wilk, dąb</i>); veiksmą (<i>mycie, bieganie</i>), bruožus (<i>czerwień, mądrość</i>) ir sąvokas, pvz.: <i>złó, praworządnóść, dobro</i> . Pagal reikšmę daiktavardžiai skirstomi į: asmeninius (žmonių pavadinimai), pvz.: <i>nauczyciel, kierowca;</i> gyvuosius (reišikiančius žmones ir gyvūnus), pvz.: <i>koń, sąsiad;</i> negyvuosius (daiktų ir reiškinių pavadinimai), pvz.: <i>kredens, świerk, zima</i> . Šis klasifikavimas svarbus vyriškosios giminės daiktavardžiams, nes lemia kaitymo skirtumus.	Morfologinės savybės (kaitymo būdas) Kaitomas žodis; kaitomas linksniais ir skaičiais . Dalis daiktavardžių linksnuojama kaip būdvardžiai (<i>krawcowa, woźny</i>) arba turi mišriąją būdvardinę ir daiktavardinę linksmiuotę (<i>sędzia, budowniczy</i>). Išimčių sudaro nedaugelis nekaitomų žodžių (<i>kiwi</i>) arba iš dalies nekaitomi žodžiai (pvz.: nekaitomi vns. kaip <i>muzeum</i>). Kai kurie daiktavardžiai turi tik vns. (<i>duchowieństwo, wiedza</i>) arba tik dgs. (<i>imieniny, skrzypce, drzewi</i>). Daiktavardis turi vieną iš trijų giminų: vyriškąją, moteriškąją, niekatrąją (bevarde), tačiau nekaitomas giminėmis! Vyriškosios giminės daiktavardžiai pagal reikšmę (t. y. gyvieji, negyvieji, asmeniniai ar neasmensiniai) linksnuojami skirtingai. Vyr. g. gyv. daiktavardžių galininkas prilygsta kilmininkui (<i>widzę chłopca, kota</i>), vyr. g. negyv. daiktavardžių galininkas prilygsta vardininkui (<i>widzę stół</i>). Vyr. asm. g. daiktavardžių dgs. galininkas prilygsta kilmininkui (<i>widzę chłopców</i>), o neasm. (t. y. vyr. g. gyv. ir negyv.) galininkas prilygsta vardininkui (<i>widzę koty, stoły</i>). Dėl šios priežasties kai kurie kalbininkai skiria 5 gimines: vyriškąją asmeninę, vyriškąją, žymincią gyvūnus, vyriškąją, žymincią daiktus, moteriškąją, niekatrąją.	Pagrindinės: veiksniu funkcija: vardinke (<i>Kolega mnie woła</i>) arba kilminke (<i>Zbyszka nie ma w szkole; Brakuje mi czasu na to</i>). papildomos: • netiesioginiuose linksniuose pasireiškia kaip: papildinys (<i>umyla naczynia</i>); • pažyminys (<i>wieś Glinieński; Koszula brata, kierowanie samochoodem</i>); • aplinkybė (<i>Pracowalam tu rok</i>); • vardinė tarinio dalis sudurtiniame tari-nyje (<i>Zostal stawnym malarzem</i>).

Kalbos dalis	Reikšmė	Morfologinės savybės (kaitymo būdas)	Sintaksinės funkcijos
Būdvardis	Reiškia daiktų, asmenų, gyvūnų, augalų bruožus ir pan. (<i>wysoki, biały, głupi cichy, blaszany, różny</i> itd.).	Kaitomas žodis; kaitomas linksniais, skaičiais ir giminėmis ; vienaskaitoje – vyriškoji, moteriškoji, niekatroji giminė; daugiskaitoje – vyriškoji asmeninė giminė (<i>ci mili panowie</i>) ir vyriškoji neasmeninė giminė (<i>te ładne koty, drogje komputery, mile panie, wysokie okna</i>). Būdvardžiai laipsniuojasi: paprastuoju taisyklingu (<i>mily – milszy – najmilszy</i>) arba netaisyklingu būdu (<i>dobry – lepszy – najlepszy</i>); arba aprašomuoju būdu (<i>śliski – bardziej śliski – najbardziej śliski</i>).	Pagrindinė: pažyminio funkcija sakinyje, pvz.: <i>gorący wiatr</i> ; papildoma: būdvardis gali būti: vardine tarinio dalimi sudurtiniame tarinyje (<i>Był zdrowy</i>).
Skaitvardis	Reiškia skaičių, kieki ir eliškumą. Pagal reikšmę skiriami: pagrindiniai (<i>trzy, sto</i>); dauginiai (<i>dwoje, troje, czworo</i>); trupmeniniai (<i>pól, półtora</i>); kelintiniai (<i>drugi, setny</i>). Be to: daugkartinius skaitvardžius (<i>dwukrotnie, trzykrotnie</i>), dauginimo (<i>potrojnie, podwójny</i>), daugiariopius (<i>dwojaki, dwójako</i>). Visi skaitvardžiai gali būti žymimieji (t. y. tiksliai nurodyti skaičių arba eliškumą, pvz.: <i>dwa, trzeci</i>) arba nežymimieji (<i>kilka, parę, nieco, kilkoro; kilkanaście, kilkakroć</i>).	Skirtingo kaitomumo žodžiai, tik kai kurie – nekaitomi. Pagal kaitomumą skiriami: • skaitvardžius, kaitomus linksniais ir giminėmis (pagrindiniai skaitvardžiai išskytus tokius kaip <i>tysiąc, milion</i> , turintys daiktavardžio priskirtą giminę), pvz.: <i>dwa, dwaj, dwie; pięć, pięciu</i> ; • skaitvardžius, kaitomus tik linksniais (dauginiai skaitvardžiai), pvz.: <i>dwoje, dwójga</i> ; • skaitvardžius, kaitomus kaip būdvardžiai (kelintiniai skaitvardžiai), t. y. linksniais, skaičiais ir giminėmis , pvz.: <i>pierwszy, pierwszego, ..., pierwszy ...</i> ; Be to: • skaitvardžiai, kaitomi tik giminėmis: trupmeninis <i>półtora, półtorej</i> ; nekaitomieji skaitvardžiai, pvz.: <i>pól, trzykrotnie, podwójnie</i> .	<ul style="list-style-type: none"> • pagrindiniai, dauginiai ir trupmeniniai skaitvardžiai sudaro sudurtinį veiksnį (<i>pięć kobiet; czworo dzieci; kilka osób</i>) arba papildinį (<i>widział pięć kobiet; nie zobaczył czworga dzieci, kilku osób</i>); • kelintiniai skaitvardžiai sakinyje atlieka tokią funkciją kaip ir būdvardžiai, t. y. pažyminio arba vardinės tarinio dalies sudurtiniame tarinyje. Be to: <ul style="list-style-type: none"> • tokie nekaitomieji skaitvardžiai kaip <i>trzykrotnie, podwójnie, dwójako</i> (tai yra nekaitomos vadinamųjų daugkartinių, dauginimo, daugiariopų formos) sakinyje kaip ir prieveiksmiai yra aplinkybėmis.

Kalbos dalis	Reikšmė	Morfologinės savybės (kaitymo būdas)	Sintaksinės funkcijos
Ivardis	<p>Neturi savarankiškos reikšmės, tačiau nukreipia į kitų žodžių reikšmę arba reikšmę, susijusią su kalbėjimo situacija. Pagal tai skiriame įvardžius:</p> <p>asmeninius (nukreipia į asmenis), pvz.: <i>ja, ty, on;</i></p> <p>parodomuosius (nurodo į pirmiau minėtus daiktus, bruožus, asmenis), pvz.: <i>ten, ta, tam, wite-dy;</i></p> <p>savybinius (nurodo į kažko priklausymą kažkam), pvz.: <i>twój, nasz;</i></p> <p>santykinius (ląžą ždanie pod-rzędne), pvz.: <i>gdzie, jaki, co;</i></p> <p>klausiamuosius, pvz.: <i>kto, co, jaki;</i></p> <p><i>sangrażyni, się;</i></p> <p><i>neżymimuosius, pvz.: pewien, ktoś;</i></p> <p><i>neigiamuosius, pvz.: nikt, nic, żaden;</i></p> <p>apibendrinamuosius (nurodo vi-sumą), pvz.: <i>wszystek, każdy, wszędzie.</i></p>	<p>Skirtingo kaitomumo žodžiai, tik kai kurie – nekaitomi. Pagal kaitomumą skiriame įvardžius:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kaitomus linksniais, skaitčiais ir giminėmis – būdvardiškuosius įvardžius, pvz.: savybinius: <i>mój, nasz;</i> parodomuosius: <i>ten, tamten;</i> santykinius ir klausiamuosius: <i>ktoś, jaki, nieżymimuosius: jakiś, czyjś;</i> neigiamuosius: <i>żaden, niczyj;</i> apibendrinamuosius: <i>każdy, wszelki;</i> vieną daiktavardiškąją įvardį <i>on;</i> • kaitomus linksniais ir giminėmis – skaitvardiškuosius įvardžius <i>ile, tyle;</i> • kaitomus tik linksniais – daiktavardiškuosius įvardžius (išskyrus <i>on</i>), pvz.: asmeninius: <i>ja, wy;</i> santykinius ir klausiamuosius: <i>kto, co;</i> neigiamuosius: <i>nikt, nic;</i> neżymimuosius: <i>ktoś, coś;</i> zwrotinį <i>się;</i> • nekaitomus – prieveiksminius įvardžius, pvz.: parodomuosius: <i>tutaj, tam;</i> santykinius ir klausiamuosius: <i>kiedy, jak, gdzie;</i> neigiamąją: <i>nigdzie,</i> apibendrinamąją: <i>wszędzie.</i> neżymimuosius: <i>jakos, ileś.</i> 	<p>Kadangi įvardžiai sakinyje keičia kitas kalbos dalis, sakinyje jie yra tuo, kuo yra keičiami žodžiai (t. y. daiktavardis, būdvardis, skaitvardis, prieveiksmis);</p> <p><u>Daiktavardiškas</u> įvardis – gali būti veiksminiu (<i>Ktoś to zrobił</i>) arba papildiniu (<i>Widzę ich, jego i ją</i>);</p> <p><u>Būdvardiškas</u> įvardis – pažyminiu (<i>ta ryba, twój dom</i>) arba vardine tarinio dalimi sudurtiniame tarinyje (<i>On jest wasz</i>);</p> <p><u>Skaitvardiškieji</u> įvardžiai <i>ile, tyle</i> įeina į veiksnio (<i>tylu panów było</i>) arba papildinio sudėtį (<i>spotkałam tylu panów</i>);</p> <p><u>Prieveiksminis</u> įvardis – aplinkybe (<i>poszedł tam; nigdzie nie pójdę</i>).</p> <p><u>Santykinis</u> įvardis jungia šalutinį sakinį su pagrindiniu, pvz.: <i>Wierzę temu, kto to powiedział</i>.</p>
Prieveiksmis	<p>Reiškia veiksmo, būklės ir sąvybių bruožus, pvz.: <i>biegasz szybko, leżał plasko; bardzo ładny.</i></p>	<p>Iš esmės <u>nekaitomas</u> žodis. Išimtį sudaro būdvardiniai prieveiksmiai, kurie laipsniuojami: paprastuoju taisyklinguoju (<i>krótko – krócej – najkrócej</i>) ir netaisyklinguoju būdu (<i>źle – gorzej – najgorzej</i>) arba ap-rašomuoju būdu, pvz.: <i>ślisko – bardziej ślisko – najbardziej ślisko.</i></p>	<p>Pagrindinė:</p> <p>sakinyje yra aplinkybe, pvz.: <i>gwizdał we-soto; szedł wolno</i>;</p> <p>papildomos:</p> <p>vardine tarinio dalimi sudurtiniame tarinyje, pvz.: <i>jest ślisko</i>;</p> <p>pažyminiu, pvz.: <i>bieganie boso</i>.</p>

<u>Jungtukas</u>	<p>Pagal reikšmę nesavarankiškas žodis. Nurodo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • lygiaverčius santykius tarp vientisinio sakinio dalių ir sakinių, pvz.: <i>i, oraz, ani, a, ale, jednak, albo, lub, czy, więc, toteż,</i> <p>ir</p> <ul style="list-style-type: none"> • šalutinio ir pagrindinio sakinių santykius tarp sakinių, pvz.: <i>aż, niż, że, iż, żeby, gdy, kiedy, gdyż, choć, jak, bo, bowiem, zanim.</i> 	<u>Nekaitomas žodis</u>	<p>Jungtukai nėra sakinio dalis. Sakinyje jungia žodžius, žodžių grupes ir sakinius.</p> <p>Skirstomi į:</p> <p>Sujungiamuosius jungtukus: a) jungia sakinio dalis, kurios tarpusavyje susijusios sujungiamuoju ryšiu, t. y. junginiai, pvz.: <i>brat i siostra,</i></p> <p>b) jungia sakinius, sudurtus sujungiamuoju ryšiu, pvz.: <i>Mirek pisal list i stuchal radia; Pozostań w domu albo pojedź na spacer.</i></p> <p>Priungiamuosius jungtukus – jungia šalutinį sakinį su pagrindiniu, pvz.: <i>Wiedział, że musi tam dojeść; Wróciłam wcześniej, bo nie było lekcji. Prosiłam, żebyś tego nie robił. Dopóki możesz, dopóty próbuj rozwiązać ten problem.</i></p>
<u>Prielinksniai</u>	<p>Pagal reikšmę nesavarankiškas žodis, nurodantis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>erdvės santykius</u> (<i>nad nim, pod stołem, za krzesłem, po ścianie</i>), • <u>laiko santykius</u> (<i>przed rokiem, po wyjeździe, w nocy, za miesiąc</i>), • <u>priežasties santykius</u> (<i>od głodu, ze złości</i>). 	<u>Nekaitomas žodis</u>	<p>Prielinksnis nėra sakinio dalis. Junginiuose su daiktavardžiu, įvardžiu, skaitvardžiu sudaro prielinksninius junginius, kurie sakinyje yra papildiniais, aplinkybėmis ir pažymimais.</p>
<u>Dalelytė</u>	<p>Pagal reikšmę nesavarankiškas žodis, keičiantis (modifikuojantis) arba pabrėžiantis kito žodžio arba ištisu sakinių prasmę, pvz.: <i>Dalejże na Soplicowo! Bodaj to! Oby tak dalej!</i></p>	<u>Nekaitomas žodis</u>	<p>Dažniausiai yra žodžiais už sakinio ryšio ribų. Paprastai nesudaro sintaksinio ryšio.</p>

<p><u>Jaustukas</u> <u>Ištiktukas</u></p>	<p>Išreiškia kalbančiojo emocijas, jausmus, valią, ispūdžius, pvz.: <i>ach! ech! och! ha!oj! brr!</i> Skirtas atkreipti kažkieno dėmesį, ką nors pakviesti, pvz.: <i>hej! halo! hop!</i> ir mėgdžioti supančio mus pasaulio garsus, pvz.: <i>trach! szur! chlup!</i></p>	<p><u>Nekaitomas žodis</u></p>	<p>Jaustukai (ištiktukai) dažniausiai yra žodžiais už sakinio ryšio ribų arba savarankiškais sakiniais, pvz.: <i>Halo! Hurra!</i></p>
---	--	--------------------------------	---

Šaltinis: Karas H., Polakiewicz A., 1999, *Podróże dalekie i bliskie*, Kaunas.

5.1. Bendroji informacija

Kalbos žodynas gali būti plečiamas šiais būdais:

1. Esamiems žodžiams suteikiant naują reikšmę, pvz., *babka* – „mano motinos motina“, „graži mergina“;
2. Skoliniais iš kitų kalbų, pvz., *komputer*, *market*, *laptop*.
3. Sudarant naujus žodžius pasitelkiant morfonologinius procesus:

derivaciją (vedybą):

- a. afiksinę (pridedant afiksus), pvz.: *dom* + **ek**; **prze** + *bogaty*; **u** + *nieważn* + **ić**;
- b. atgalinę (atimant afiksus), pvz.: *przysiad*Ø ← *przysiadać*.

kompoziciją (dūrybą):

- a. stabiliuosius junginius, pvz., *podgórq* → *podgórze*;
- b. dūrinius, pvz., *dlugopisać* → *dlugopis*.

Kiekvienas žodis gali turėti tik **leksinę reikšmę arba leksinę ir struktūrinę (darybinę) reikšmę**, kuri yra formalaus arba reikšminio santykio su kitu žodžiu rezultatas, pvz.: *domek* – „mažas namas“; *domowy* – „turintis sąsają, susijęs su namu“.

Šiuolaikiniu, sinchroniniu požiūriu skiriamos dvi žodžių grupės:

1. nemotyvuotos reikšmės žodžiai, turintys tik leksinę reikšmę;
2. motyvuotos reikšmės žodžiai, turintys leksinę ir darybinę reikšmę.

Darant naujus žodžius gali vykti įvairi fonetinė ir (ar) morfonologinė kaita, rečiau įvyksta žodžių darybinio pamato dezintegracija, pvz.:

zarozumiały – *zarozumialec*; *wstążka* – *wstęga*; *miska* – *micha*.

Lenkų kalba pasižymi gausiomis žodžių darybos priemonėmis. Tačiau didesnio dėsningumo čia nepastebima. Žodžių daryba yra labai nedėsninga kalbos sistemos dalis, visgi galima pastebėti tam tikras identiškų struktūrų schemas. Žodžiai, sudarantys vieną grupę, turinčią bendrą struktūrinę reikšmę, atsiradę pagal atitinkamą schemą, vadinami **žodžių darybos tipu**. Žodžiai, kurie turi bendrą struktūrinę reikšmę ir kurie daromi pasitelkiant įvairius žodžių darybos tipus, vadinami **žodžių darybos kategorija**. Pavyzdžiui, **veikėjų pavadinimų** žodžių darybos kategorijoje, be žodžių darybos tipo **-iciel / -yciel**, esama ir kitų priesagų, pvz., **-arz** (*pisarz*, *stolarz*), **-acz** (*palacz*, *biegacz*) ir t. t.

Naujų žodžių darybos būdai čia bus pateikti funkciniu požiūriu pagal atsirandančias kalbos dalis atsižvelgiant į dažniausius, produktyviausius tipus. Išsamesnė lenkų kalbos žodžių darybos formantų apžvalga pateikiama skyriaus pabaigoje esančiame sąrašė.

5.2. Daiktavardžių daryba

5.2.1. Veiksmų pavadinimai (*veiksmažodžių abstraktai, nomina actionis*)

Veiksmų pavadinimai daugeliu atvejų yra veiksmažodžių abstraktai, t. y. deverbatyvai, sudaromi pasitelkiant mišias priesagas:

-anie iš veiksmažodžių, kurių bendratis baigiasi **-ać**, pvz.: *pisać – pisanie, czytać – czytanie*;

-enie iš veiksmažodžių, kurių bendratis baigiasi **-eć, -ić // -yć**, pvz.: *milczeć – milczenie, liczyć – liczenie*.

Veiksmažodžiai, kurių bendratis baigiasi **-ić**, kartais patiria morfologinę kaitą, pvz.: *chodzić – chodzenie* (dź // dz), *prosić – proszenie* (ś // sz) ir t. t.

- cie**
1. iš įvykio veiksmo veiksmažodžių, kurių bendratis baigiasi **-ąć, -nąć**, pvz.: *zacząć – zaczęcie, pchnąć – pchnięcie* (ą // ę), (n // ń). Kai kurie (eigos veiksmo) veiksmažodžiai, besibaigiantys **-nąć**, gauna priesagą **-enie**, pvz.: *pragnąć – pragnienie*;
 2. iš šakninių veiksmažodžių, kurių bendratis baigiasi priebalsiu, pvz.: *żyć – życie, bić – bicie, trzeć – tarcie*;
 3. iš judėjimą reiškiančio veiksmažodžio **iść** įvykio veiksmo priešdėlinių vedinių, pvz.: *wyjść – wyjście, dojść – dojście*.

-acja iš svetimos kilmės veiksmažodžių su bendraties priesaga **-ować**, pvz., *koordynować – koordynacja, generalizować – generalizacja*. Šie vediniai gali būti vartojami lygiagrečiai su priesagos **-anie** vediniais, pvz.: *koordynowanie – koordynacja, generalizowanie – generalizacja*.

Rečiau vartojamos priesagos šioje žodžių darybos kategorijoje yra tokios:

-ka vartojama sudarant vedinius iš įvairių galūnių veiksmažodžių bendračių, pvz.: *powtórzyć – powtórka // powtórzenie*. Labai dažnai vediniai su priesaga **-ka** priskirtini šnekamosios kalbos stiliui, pvz., *odsiadywać – odsiadka, przygrywać – przygrywka*.

-iny vartojama sudarant vedinius iš veiksmažodžių, kurių bendratis baigiasi **-ić // -yć**, pvz.: *odwiedzić – odwiedziny, przeprosić – przeprosiny*.

-ek vartojama sudarant vedinius iš įvairių galūnių veiksmažodžių bendračių, pvz.: *upaść – upadek, zarobić – zarobek*.

-Ø yra toks atvejis, kai sudarant vedinius atmetama kamieninė priesaga ir bendraties priesaga, pvz.: *biegać – biegØ // bieganie, atakować – atakØ // atakowanie*. Šiuo metu tai yra pakankamai produktyvus žodžių darybos tipas, tačiau jis yra paplitęs gana ribotoje srityje (dažniausiai – technikos, sporto).

Dėmesio! Veiksmų pavadinimai nesudaromi iš nedidelės modalinių veiksmažodžių grupės: *chcieć, móc, potrafić, woleć, umieć, musieć*. Šnekamojoje kalboje gali figūruoti tokie dariniai kaip *chcenie, mienie*, tačiau jie traktuojami kaip šnekamosios kalbos formos.

5.2.2. Ypatybių pavadinimai (*vardažodžių abstraktai, nomina essendi*)

Šie vediniai dažniausiai žymi ne vieną abstrakčią ypatybę, o bruožų visumą, būdingą pamatinio žodžio designatui. Iš šios darinių grupės būtina išskirti du tipus:

1. Vedinius iš kokybinių būdvardžių. Dažniausiai vartojama priesaga **-ość**, pvz.: *młody – młodość*.
2. Vedinius iš daiktavardžių arba būdvardžių kamienų. Dažniausiai vartojamos priesagos **-stwo, -ctwo, -izm, -izna, -(ań)stwo, -(eń)stwo, -(ar)stwo, -(a)ctwo, -(alni)ctwo**. Dariniai su priesagomis **-stwo** ir **-ctwo** reiškia ypatybės turėjimą, pvz.: *bibliotekarz – bibliotek(ar)stwo, ryzykant – ryzyk(an)ctwo*.

Kita priesaga, gana dažnai vartojama sudarant vedinius iš būdvardžių kamienų, yra **-ota**, pvz.: *glupi – głupota, brzydki – brzydota*.

-izm // -yzm priesagos vedinių (abstraktų) pamatiniai žodžiai dažniausiai yra daiktavardžiai, reiškiantys ypatybių turėtojus, ir svetimos kilmės daiktavardžiai, kurie baigiasi **-ista, -ik // -yk**, pvz.: *tradycjonalista – tradycjonalizm, fanatyk – fanatyzm*.

-izna // -yzna priesagos vediniai dažnai neturi tipinės abstrakčių pavadinimų reikšmės. Jei jų pamatiniai žodžiai yra būdvardžiai, sudaryti iš valstybių pavadinimų, tuomet jie reiškia visumą ypatybių, būdingų atitinkamos valstybės kultūrai, pvz.: *angielszczyzna*. Panašus atvejis yra vediniai iš būdvardinės struktūros pavardžių, pvz.: *Dostojewski – dostojewszczyzna*.

Kitos vardažodžių abstraktų priesagos yra **-e (zacofanie), -ica // -yca**, pvz.: *cukrzyca*.

5.2.3. Moteriškosios giminės vediniai iš vyriškosios giminės pavadinimų (*nomina feminativa*)

Šiai kategorijai priklauso moterų pavadinimai, sudaryti iš vyriškosios giminės daiktavardžių, reiškiančių veikėjus, profesijų atstovus, ypatybių turėtojus, asmenis pagal gyvenamąją vietą ir t. t.

Vediniai su **-ka** daromi iš įvairios struktūros vyriškosios giminės daiktavardžių, pvz.: *fryzjer – fryzjerka, policjant – policjantka, Litwin – Litwinka, sąsiad – sąsiadka, nauczyciel – nauczycielka* ir t. t.

Vediniai su **-ini // -yni** dažniausiai daromi iš vyriškosios giminės daiktavardžių su priesaga **-ca** (vykstant kaitai **c // cz**), pvz., *wychowawca – wychowawczyni, morderca – morderczyni, kłamca – kłamczyni*.

Sudarant vedinius su **-ica // -yca** vyksta priesagos **-ik** kaita į **-ica** (dažniausiai šie dariniai yra neigiamos konotacijos), pvz.: *grzesznik – grzesznica, lotr – lotrzyca*. Neutralią konotaciją turi gyvūnų patelių pavadinimai, pvz.: *lew – lwica, wilk – wilczyca*.

-owa – tai dažniausia priesaga, vartojama sudarant žmonių pavardes iš vyrų pavardžių, pvz.: *Ryś – Rysiowa, Dawlewicz – Dawlewiczowa*.

-ówna vartojama sudarant dukrų pavardes iš minėtų vyrų pavardžių, pvz.: *Ryś – Rysiówna, Dawlewicz – Dawlewiczówna*.

-ina – tai retesnė priesaga, taip pat vartojama sudarant žmonių pavardes iš vyrų pavardžių, besibaigiančių **-a**, pvz., *Zaręba – Zarębina*.

-anka – tai vedinių iš minėtų vyrų pavardžių – dukrų pavadinimų priesaga, pvz.: *Zaręba – Zarębianka*.

Moteriškosios giminės pavadinimai kartais daromi keičiant vyriškosios giminės daiktavardžio galūnę į moteriškosios giminės galūnę. Šis būdas reguliariai taikomas sudarant moterų pavardes iš vyrų pavardžių, besibaigiančių **-ski, -cki**, pvz.: *Nowicki – Nowicka, Wilczewski – Wilczewska*.

5.2.4. Ekspresyvūs pavadinimai (*nomina expressiva*)

Šių vedinių priesagos modifikuoja darybos pamato reikšmę, suteikdamos jam teigiamą arba neigiamą konotaciją. Tokius darinius galima suskirstyti į:

1. deminutyvinius (mažybinius) ir hipokoristinius (maloninius) darinius;
2. augmentatyvinius (didinamuosius) ir pejoratyvinius (menkinamuosius) darinius.

a) Deminutyviniai (mažybiniai) ir hipokoristiniai (maloniniai) dariniai

Deminutyvinės reikšmės požymis lenkų kalboje yra toliau pateiktos priesagos, sugrupuotos pagal vedinių giminę:

Vyriškoji giminė

Vediniai su priesaga **-ek** sudaromi pagal šias taisykles: jei kamienas baigiasi priebalsiais **-k**, **-g**, **-ch**, vyksta jų kaita su **-cz**, **-ż**, **-sz**. Šakninis balsis **-ó-** virsta **-o-**, pvz., *bóg* – *bożek*, *pieńóg* – *pieńożek*. Priesagą **-ek** paprastai turi žodžiai, kurie baigiasi priebalsiu **-r**, su sąlyga, kad prieš jį nėra kito priebalsio, pvz., *ser* – *serek*, tačiau *teatr* – *teatrzyk*. Vediniai su išplėstine priesaga **-ek**: **-(asz)ek**, **-(ecz)ek**, **-(isz)ek**, **-(ul)ek**, **-(usz)ek** turi hipokoristinę (kartais deminutyvinę) reikšmę, pvz.: *kwiatuszek*, *wieszaczek*, *synulek*.

-ik // **-yk** pridedama prie kamienų, kurie baigiasi **-cz**, **-sz** (kartais **sz** // **ś**), **-ż(rz)**, **-c**, pvz.: *klucz* – *kluczyk*, *grosz* – *grosik*, *piec* – *piecyk*. Kamienai, kurie baigiasi priebalsiu **-t** (kaita **t** // **ć**), gali turėti priesagą **-ik** arba **-ek**, pvz.: *grejpfрут* – *grejpfrucik*, *kot* – *kotek*.

Moteriškoji giminė

Pridedant priesagą **-ka**, kaip ir vyriškosios giminės atveju, įvyksta pamatinio žodžio kamiengalio priebalsių (**-k** // **-cz**, **-g** // **-ż**, **-ch** // **-sz**) ir šakninių balsių (**-o-** // **-ó-**; **-ę-** // **-ą-**) kaita, pvz.: *noga* – *nóżka*, *ręka* – *rączka*. Dariniai su išplėstine priesaga **-ka**: **-(ecz)ka**, **-(ycz)ka**, **-(eń)ka**, **-(ul)ka**, panašiai kaip vyriškosios giminės atveju, turi maloninę reikšmę.

Niekatroji giminė

Pridedant priesagą **-ko**, panašiai kaip vyriškosios ir moteriškosios giminės atveju, įvyksta pamatinio žodžio kamiengalio priebalsių (**-k** // **-cz**, **-ch** // **-sz**) ir šakninių balsių (**-o-** // **-ó-**) kaita, pvz.: *oko* – *oczko*, *ucho* – *uszko*. Dariniai su išplėstiniu formantu **-ko**: **-(ecz)ko**, **-(usz)ko**, **-(ąt)ko**, turi hipokoristinę reikšmę, pvz.: *okienko* – *okieneczko*, *jablko* – *jabluszko*.

Hipokoristiniai vediniai labai dažnai daromi iš tikrinių daiktavardžių ir giminystės laipsnio pavadinimų, tačiau dėl didelės formantų įvairovės yra neįmanoma paprastai pateikti jų atsiradimo taisyklių. Hipokoristinę reikšmę vyriškosios giminės atveju dažniausiai turi priesagos **-uś**, **-iś**, pvz.: *dziadziuś*, o moteriškosios ir niekatrosios atveju – priesagos **-ulo**, **-ula**, **-cia**, **-cio**, **-unia**, **-unio** ir t. t., pvz.: *babunia*, *Stefcia*.

Dėmesio! Mažybinės formos nedaromos iš žodžių, kurie baigiasi **-ec**, **-ca**, **-iciel**, **-ista**, ir iš **abstraktų**.

b) Augmentatyviniai (didinamosios reikšmės) ir pejoratyviniai (menkinamosios reikšmės) dariniai

Augmentatyviniai dariniai beveik visada pasižymi daugiau ar mažiau neigiama konotacija, išskyrus šnekamąją kalbą, kur atitinkama intonacija gali jiems suteikti netgi maloninę reikšmę, ir junginius su šio tipo būdvardžiais: *pocziwy* (doras), *dobry* (geras), *wierny* (ištikimas) ir t. t., pvz.: *pocziwie wierne psisko*.

Dažniausi šios grupės formantai:

-isko // -ysko pasitelkiama sudarant didinamosios reikšmės vedinius iš įvairių daiktavardžių, išskyrus abstrakčiuosius daiktavardžius, pvz.: *dom*Ø – *domisko*, *chłop* – *chłopisko*.

-sko yra mažiau produktyvus formantas nei ankstesni, vartojamas sudarant augmentatyvinės-pejoratyvinės reikšmės vedinius iš moteriškosios ir niekatrosios giminės daiktavardžių, pvz.: *piwo* – *piwsko*, *baba* – *babsko*.

Vediniai su priesagomis **-ina // -yna** yra daromi iš visų giminių daiktavardžių, dažniausiai iš asmenų pavadinimų, ir pasižymi menkinamuoju, t. y. gailesčio ar niekinimo, atspalviu, pvz.: *urzędnik*Ø – *urzędniczyna* (**k // cz**).

-idło // -ydło vartojama sudarant ekspresyvius pejoratyvinius kultūros ir literatūros kūrinių pavadinimus, pvz.: *powieść* – *powieścidło*.

Atskirą grupę stilistiniu požiūriu sudaro augmentatyvai, pasižymintys vulgarumo atspalviu, vartojami šnekamojoje kalboje. Šie vediniai dažniausiai daromi atgalinės derivacijos būdu dezintegruojant kamieną, pvz.: *flaszka* – *flacha*, *wódka* – *wóda*, *miska* – *micha*.

5.2.5. Veikėjų (*nomina agentis*) ir profesijų pavadinimai

Tai yra dariniai, žymintys tam tikrą veiksmą atliekančius asmenis (deverbatyvai, vediniai iš veiksmažodžių) arba asmenis pagal tam tikrą santykį su veiksmo objektu ir daiktais, susijusiais su šio veiksmo atlikimu (denominatyvai, vediniai iš daiktavardžių). Šiai kategorijai būdingas didelis formantų skaičius, tačiau tik kai kurie iš jų šiandien yra produktyvūs, pvz., **-acz**, **-nik**, arba vediniai iš veiksmažodžių, besibaigiančių **-ować**.

Deverbatyvai (vediniai iš veiksmažodžių):

-acz, pvz.: *badac* – *badacz*, *biegac* – *biegacz*, *palić* – *palacz*, *spawać* – *spawacz*;

-iciel // -yciel, pvz.: *głosić* – *głosiciel*, *zalożyć* – *zalożyciel*, *wyrazić* – *wyraziciel*;

-ca, pvz.: *klamać* – *klamca*, *sprzedawać* – *sprzedawca*, *mordować* – *morderca*;

-arz, pvz.: *pisać* – *pisarz*, *piec* – *piekarz*, *pielęgnować* – *pielęgniarcz*;

-ak, pvz.: *śpiewać* – *śpiewak*, *pływać* – *pływak*;

-nik, pvz.: *kierować* – *kierownik*, *pracować* – *pracownik*, *ratować* – *ratownik*;

-ec // -(ow)iec, pvz.: *strzelać* – *strzelec*, *jeździć* – *jeździec*;

-ator, pvz.: *wizytować* – *wizytator*, *informować* – *informator*, *inscenizować* – *inscenizator*;

-ant, pvz.: *dyskutować* – *dyskutant*, *debiutować* – *debiutant*, *manifestować* – *manifestant*.

Denominatyvai (vediniai iš daiktavardžių):

-arz, pvz.: *kiosk*Ø – *kioskarz*, *włókno* – *włókniaz*;

-nik, pvz.: *urząd*Ø – *urzędnik* (**ą // ę**);

-ec // -(ow)iec, pvz.: *droga* – *drogowiec*, *program*Ø – *programowiec*;
 -ista // -ysta, pvz.: *rower*Ø – *rowerzysta*, *felieton*Ø – *felietonista*.

5.2.6. Ypatybės turėtojų pavadinimai (*nomina attributiva*)

Ši kategorija yra labai nevienalytė. Tai gali būti asmenų arba negyvųjų daiktų pavadinimai, kurių vedyba yra paremta tam tikra designatui (vadinamajam daiktui) būdinga kokybine ypatybe arba santykiu su designatu. Šiai kategorijai priklausantys dariniai semantiniu požiūriu nėra dėsningi, tačiau įmanoma išskirti tam tikrus žodžių darybos tipus, įeinančius į šios kategorijos sudėtį, pvz., pavadinimus, žyminčius 1. asmenis (1.1. turinčius labai matomą fizinę ypatybę; 1.2. priklausančius tam tikrai partijai, politinėms grupėms, tam tikrų pažiūrų šalininkus); 2. tam tikrus daiktus (2.1. laivus; 2.2. namus) ir t. t.

Vediniai iš būdvardžių

-ec // -(ow)iec vartojama sudarant asmenų pavadinimus, pvz.: *stary* – *starzec* (r//rz), *szalony* – *szaleniec* (o // e, n // Ń). Su šia priesaga sudaromi asmenų pavadinimai pagal priklausomybę tam tikrai partijai, politines pažiūras ir t. t., pvz.: *prawicowy* – *prawicowiec*, *lewicowy* – *lewicowiec*.

Kitos priesagos būtų šios:

-ak, pvz.: *prosty* – *prostak*, *dziwny* – *dziwak*;
 -ik // -yk, pvz.: *grzeszny* – *grzesznik*, *samotny* – *samotnik*;
 -acz, pvz.: *bogaty* – *bogacz*;
 -ek, pvz.: *głupi* – *głupek*, *śmiały* – *śmialek*;
 -as, pvz.: *gruby* – *grubas*, *goły* – *golas* (l//ł) ;
 -och, pvz.: *thusty* – *thuscioch*;
 -uch, pvz.: *stary* – *staruch*, *uparty* – *uparciuch*;
 -us, pvz.: *dziki* – *dzikus*;
 -iś, pvz.: *skromny* – *skromniś*, *modny* – *modniś*.

Denominatyvai (vediniai iš daiktavardžių):

-ec // -(ow)iec skirta asmenų pavadinimams sudaryti, pvz.: *serce* – *sercowiec*, *świat*Ø – *światowiec*. Su šia priesaga iš daiktavardžių sudaromi asmenų pavadinimai pagal priklausomybę tam tikrai partijai, politines pažiūras ir t. t., pvz.: *AK* (*Armia Krajowa*) – *akowiec*, taip pat negyvųjų daiktų (laivų, lėktuvų, namų ir t. t.) pavadinimai, pvz.: *biuro* – *biurowiec*, *samolot odrzutowy* – *odrzutowiec*.

Kitos priesagos būtų šios:

-ak, pvz.: *ryba* – *rybak*, *dziób*Ø – *dziobak* (ó // o);
 -ik // -yk, pvz.: *alergia* – *alergik*, *histeria* – *histryk*;
 -owicz, pvz.: *kariera* – *karierowicz*, *działka* – *działkowicz*;
 -acz, pvz.: *broda* – *brodacz*, *siła* – *siłacz*;
 -arz, pvz.: *nędza* – *nędzarz*, *szczęście* – *szczęściarz*;
 -ista // -ysta, pvz.: *rasizm* – *rasista*, *ateizm* – *ateista*.

Atgalinė vedyba, pvz.: *elegancki* – *elegant*Ø, *oryginalny* – *oryginal*Ø, *pedantyczny* – *pedant*Ø.

5.2.7. Vietų pavadinimai (*nomina loci*)

Vietų pavadinimams sudaryti vartojamos įvairios priesagos, dažniausiai **-nia**, **-(al)nia**, **-(ar)nia**, **-(ow)nia**, pvz.: *pracownia*, *jadalnia*, *palarnia*, *gazownia*. Formantai **-isko**, **-(ow)isko**, **-(n)isko** vartojami sudarant atvirų erdvių pavadinimus, pvz.: *kartoflisko*. Darybos pamatą dažniausiai gali sudaryti veiksmažodis ar daiktavardis, rečiau – būdvardis.

5.2.8. Įrankių, objektų ir veiksmo rezultato pavadinimai (*nomina instrumenti, nomina patientis, nomina acti*)

Šiai žodžių darybos kategorijai visų pirma priklauso įrankių ir daiktų kaip veiksmo rezultato, t. y. daiktų, atsiradusių atlikus tam tikrą veiksmą, taip pat daiktų, sudarančių veiksmo pagrindą, pavadinimai. Tokie vediniai dažniausiai turi šias priesagas: **-arka**, **-acz**, **-ak**, **-nik**, **-nica**, **-idło**, **-dło**, **-ka**, **-ina**, **-nik**, **-anka**, pvz.: *zamrażarka*, *opiekacz*, *zmywak*, *nadajnik*, *gaśnica*, *kadzidło*, *naklejka*, *rzutnik*, *układanka* ir t. t. Gana dažnai šioje darybos kategorijoje vartojama atgalinė (paradigminė) vedyba, pvz., *napisØ*, *zrostØ*, *wymysłØ*.

5.2.9. Kuopiniai pavadinimai (*nomina collectiva*)

Šiai kategorijai priklauso kuopiniai daiktavardžiai, kurie, skirtingai nuo daugiskaitos formos daiktavardžių, žymi vienasvienetų visumą (neatsižvelgiant į vidinį pasiskirstymą). Šiuo metu tokie dariniai nėra produktyvūs, tačiau vartojami gana dažnai. Dažniausios priesagos yra šios: **-(o)stwo**, **-(ań)stwo**, **-two**. Retesnės priesagos: **-eria**, **-arnia**, **-iwie**, **-owie**, pvz.: *duchowieństwo*, *chuliganeria*, *ptactwo*, *igłiwie*, *studenteria* ir t. t. Kai kurie mokslininkai čia priskiria darinius, daromas su priesaga **-ostwo**, žyminčius sutuoktinių poras, pvz., *wujostwo*.

5.3. Būdvardžių daryba

Denominatyviniai (iš daiktavardžių sudaryti) būdvardžiai žymi daiktų santykį. Tokiems vediniams sudaryti dažniausiai vartojamos šios priesagos:

-owy, pvz.: *lud* – *ludowy*, *pokój* – *pokojowy*, *wtorek* – *wtorkowy*, *luty* – *lutowy*

-ski // -(ow)ski, -(ar)ski, -(ań)ski, -(eń)ski, -(iń)ski, -(a)jski, -(e)jski, -(ij)ski, -(yj)ski, pvz.: *Poznań* – *poznański*, *Europa* – *europski*, *Wilno* – *wileński*;

-ny, -(ij)ny, -(yj)ny, -(icz)ny, pvz.: *mięso* – *mięsny*, *harmonia* – *harmonijny*, *dyskusja* – *dyskusyjny*;

-any, pvz.: *drewno* – *drewniany*, *welna* – *welniany*;

-aty, pvz.: *garb* – *garbaty*, *wąs* – *wąsaty*;

-asty, pvz.: *liść* – *liściasty*;

-isty // -ysty, pvz.: *osoba* – *osobisty*, *sok* – *soczysty*.

Deverbatyviniai (iš veiksmažodžių sudaryti) būdvardžiai žymi daikto ypatybes, susijusias su veiksmu, išreikštu pamatiniu veiksmažodžiu. Šią būdvardžių kategoriją sudarantys formantai gali būti daugiau ar mažiau skiriami pagal reikšmę:

-ny pasitelkiama darant vedinius iš tranzityvinių (rečiau – netranzityvinių) veiksmažodžių, reiškiančių ypatybę, priskiriamą veikėjui arba veiksmo adresatui. Kiti formantai, kuriais daromi tos pačios reikšmės vediniai, yra šie: **-(aw)czy, -ly, -ki**, pvz.: *orać* – *orny*, *nosić* – *nośny*, *dojrzeć* – *dojrzały*, *giąć* – *giętki*, *ostrzegać* – *ostrzegawczy*, *znać* – *znany*;

-liwy vartojama sudarant vedinius, apibūdinančius subjektą, kuriam priskiriamas polinkis atlikti veiksmą, išreikštą pamatiniu veiksmažodžiu, pvz.: *życzyć* – *życzliwy*, *łamać* – *łamlivy*, *szkodzić* – *szkodliwy*, *dolegać* – *dolegliwy*;

-alny pasitelkiama darant potencialiai pasyvinius vedinius, pvz.: *rozpuszczać* – *rozpuszczalny*, *wymienić* – *wymienialny*.

Vediniai iš būdvardžių reiškia ypatybę, išreikštą pamatiniu būdvardžiu, intensyvumą arba susilpnėjimą. Vedinių iš būdvardžių pamatiniai žodžiai gali būti tik kokybiniai būdvardžiai.

Ypatybės intensyvumas

Būdvardžiams, reiškiantiems ypatybės intensyvumą, sudaryti skirti šie formantai:

– priesagos: **-utki, -uteńki, uški, -usieńki, -uchny**, pvz.: *miły* – *milutki*, *cienki* – *cieniuški*, *żółty* – *żółciusieńki*;

– savos kilmės (lenkų kalbos) priešdėliai: **prze-, przy-, nad-**, pvz.: *piękny* – *przepiękny*, *krótki* – *przykrótki*, *ludzki* – *nadludzki*;

– svetimės kilmės priešdėliai: **anty-, arcy-, hiper-, ultra-, ekstra-, super-** ir t. t., pvz.: *ciekawy* – *arcyciekawy*, *piękny* – *superpiękny*, *poprawny* – *hiperpoprawny*, *nacjonalistyczny* – *ultra nacjonalistyczny*.

Ypatybės susilpnėjimas

Būdvardžiai, reiškiantys ypatybės susilpnėjimą, dažniausiai daromi su priesaga **-awy**, rečiau **-owaty** ir su priešdėliu **nie-**, kuris su atitinkamu būdvardžiu sudaro antoniminę porą, pvz.: *słodki – słodkawyy, głupi – głupawyy, łysy – łysawyy, brudny – brudnowaty, stary – niestary*.

Būdvardžiai iš žodžių junginių daromi formaliai keičiant sintaksinę konstrukciją į tos pačios reikšmės leksinę konstrukciją. Šiuolaikinėje lenkų kalboje jie sudaro labai produktyvią kategoriją. Toliau išvardyti prielinksniai gali įeiti į prielinksninių junginių sudėtį: **bez, do, między, na, nad, od, po, ponad, poza, przeciw, przed, przy, za**. Dažniausiai vartojamos šios priesagos: **-owy, -ny, -(icz)ny, -ski, -(ań)ski, -i // -y**. Pvz.: *bezpieński, bezgraniczny, dożylny, międzymiastowy, naziemny, podwodny, oddolny, przedmałżeński, ponadczasowy, pozawałowy, zagraniczny* ir t. t.

5.4. Dūriniai (arba sudurtiniai žodžiai)

Dūriniai sudaromi iš mažiausiai dviejų pamatinių žodžių. Šiuolaikinėje lenkų kalboje kai kurie sudurtinių žodžių tipai yra daugiau ar mažiau produktyvūs. Tarp dūrinių skiriami:

Stabilieji žodžių junginiai – tai dviejų žodžių konstrukcijos, žyminčios vieną designatą. Nuo laisvųjų žodžių junginių jie skiriasi fiksuota sandų tvarka (sandų negalima sukeisti). Pvz.: *artysta malarz, maszyna do pisania, Stare Miasto, wieczne pióro, woda sodowa*.

Samplaikos – tai daiktavardžiai, neturintys formalaus dūrybos požymio, kurių pirmasis sandas yra būdvardis arba vardažodis tam tikra linksnio forma (kartais su prielinksniu), pvz.: *Wielkanoc, Białystok, Rzeczpospolita, karygodny, wiarygodny, lekceważyć, pięćdziesiąt*. Nuo žodžių junginio samplaika skiriasi tuo, kad kirčiuojamas tik vienas sandas: *wiarygodny* - *wiarygodny*, *biały stok* – *Białystok*, todėl kalbama apie **prozodinę derivaciją**. Samplaikos pirmasis sandas gali būti linksniuojamas, pvz.: *Białystok, Białegostoku, ...*, arba nelinksniuojamas, pvz.: *Wielkanoc, Wielkanocy, ...*

Dūrinių sandai jungiami interfiksais arba be jų:

1. **-o-** arba **-Ø-** su pirmuoju daiktavardiniu sandu, pvz.: *wod-o-ciąg, list-o-pad, balet-Ø-mistrz*.
2. **-i-** (**-y-**) su pirmuoju veiksmažodiniu sandu, pvz.: *czyśc-i-but, mocz-y-morda*.
3. **-o-** arba **-u-** su pirmuoju skaitvardiniu sandu, pvz.: *dw-u-dziest-o-lecie, dw-u-miesięcznik*.

Atsižvelgiant į sandų priklausomybę tam tikroms kalbos dalims dūriniai skirstomi į šias grupes:

1. **daiktavardis + daiktavardis**, pvz.: *klubokawiarnia – klub + kawiarnia*;
2. **daiktavardis + veiksmažodis**, pvz.: *bajkopisarz – bajka + pisać*;
3. **būdvardis + daiktavardis**, pvz.: *cudzoziemiec – cudza + ziemia*;
4. **veiksmažodis + daiktavardis**, pvz.: *bawidamek – bawić + dama*;
5. **skaitvardis + daiktavardis**, pvz.: *Trójmiasto – trzy + miasto*;
6. **prieveiksmis + veiksmažodis**, pvz.: *długopis – długo + pisać*;
7. **įvardis + daiktavardis**, pvz.: *samoobrona – sam + obrona*.

5.5. Lenkų kalbos produktyvių afiksų apžvalga

Lenkų kalbos daiktavardžių darybinės priesagos		
-a	Veiksmų pavadinimai	<i>przebudowa</i>
-acja / -zacja / -yzacja	Veiksmų pavadinimai	<i>akademizacja</i>
-acz	1. Veikėjų pavadinimai	<i>podrywacz</i>
-acz	2. Daiktų pavadinimai	<i>wybielacz</i>
-acz	3. Savybių turėtojų pavadinimai	<i>głowacz</i>
-aczka	1. Mašinų ir prietaisų pavadinimai	<i>obieraczka</i>
-aczka	2. Moteriškos giminės profesijų pavadinimai	<i>sprzątaczką</i>
-ada / -iada	Renginių pavadinimai	<i>olimpiada</i>
-ak	1. Tam tikromis savybėmis pasižyminčių asmenų pavadinimai	<i>cwaniak</i>
-ak	2. Sutrumpinti šnekamosios kalbos pavadinimai	<i>poprawczak</i>
-ak	3. Įrankių ir prietaisų pavadinimai	<i>czerpak</i>
-anie / -enie	Veiksmų pavadinimai	<i>szczekanie</i>
-anina	1. Pasikartojančių, daugiakrypčių, chaotiškų veiksmų pavadinimai	<i>bieganina</i>
-anina	2. Pejoratyviniai veiksmų pavadinimai	<i>pisanina</i>
-ant	Veikėjų pavadinimai	<i>dyskutant</i>
-arka	Mašinų ir prietaisų pavadinimai	<i>kosiarka</i>
-arz	1. Profesijų atstovų pavadinimai	<i>drukarz</i>
-arz	2. Sportininkų pavadinimai	<i>bramkarz</i>
-arz	3. Tam tikrus polinkius turinčių asmenų pavadinimai	<i>kobieciarz</i>
-ator	Veikėjų pavadinimai	<i>egzaminator</i>
-ca	Veikėjų pavadinimai	<i>oprawca</i>
-ec / -owiec	1. Veikėjų, tam tikros profesijos ar sporto šakos atstovų pavadinimai	<i>pocztowiec</i>
-ec / -owiec	2. Organizacijų narių pavadinimai	<i>akowiec</i>
-ec/-owiec	3. Savybių turėtojų pavadinimai	<i>pechowiec</i>
-ec / -owiec	4. Laivų, pastatų, lėktuvų pavadinimai	<i>biurowiec</i>
-ek	Mažų daiktų pavadinimai	<i>wzgórek</i>

-ent	Veikėjų pavadinimai	<i>producent</i>
-er	Veikėjų pavadinimai	<i>hipnotyzer</i>
-ica	Moterų pavadinimai	<i>diablica</i>
-iciel / -yciel	Veikėjų pavadinimai	<i>gorszyciel</i>
-ina	Proceso rezultato pavadinimai	<i>wydalina</i>
-ini / -yni	Moterų pavadinimai	<i>morderczyni</i>
-ka	1. Moteriškosios giminės pavadinimai	<i>lekarka</i>
-ka	2. Moteriškosios giminės mažiaviniai pavadinimai	<i>lupinka</i>
-ka	3. Veiksmų pavadinimai	<i>rozgrywka</i>
-ka	4. Šnekamosios kalbos sutrumpinti pavadinimai	<i>podstawówka</i>
-nia / -alnia / -arnia / -ownia	Vietų pavadinimai	<i>poczekalnia</i>
-nica / -ownica	Mašinų ir prietaisų pavadinimai	<i>gofrownica</i>
-nik / -alnik / -ownik	1. Veikėjų pavadinimai	<i>robotnik</i>
-nik / -alnik / -ownik	2. Prietaisų, daiktų pavadinimai	<i>kątownik</i>
-owy	Būdvardiniai profesijų pavadinimai	<i>bagażowy</i>
-sko / -isko / -ysko	1. Vietų pavadinimai	<i>kretowisko</i>
-sko / -isko / -ysko	2. Ekspresyvūs pavadinimai	<i>gmaszysko</i>
-two / -stwo / -ctwo / -actwo / -anctwo / -nictwo / -arstwo	Savybių, kasdienių užsiėmimų, specialybių, sporto šakų pavadinimai	<i>żeglarstwo</i>

Lenkų kalbos būdvardžių darybinės priesagos		
-alny	1. Su tam tikru veiksmu susijusi asmens, daikto, reiškinių savybė	<i>slyszalny</i>
-alny	2. Su pamatinio žodžio designatu susijusi savybė	<i>sufiksalny</i>
-any	Asmens, daikto arba reiškinių savybė, atsiradusi atliekant tam tikrą veiksmą	<i>autoryzowany</i>
-arny	Su pamatinio žodžio designatu susijusi savybė	<i>elitarny</i>
-asty	Tam tikra savybė	<i>szpiczasty</i>
-aty	Su pamatinio žodžio designatu susijusi savybė	<i>broduty</i>
-awczy	Su veiksmu susijusi savybė	<i>poszukiwawczy</i>
-awy	Savybės sumažėjimas	<i>słonawy</i>

-ący	Su veiksmu susijusi savybė	<i>wymagający</i>
-czy / -niczy	1. Su veiksmu susijusi savybė	<i>wydalniczy</i>
-czy / -niczy	2. Su pamatinio žodžio designatu susijusi savybė	<i>złotniczy</i>
-iczny / -yczny / -istyczny / -ystyczny	Su pamatinio žodžio designatu susijusi savybė	<i>skandaliczny</i>
-ijny / -yjny	Su pamatinio žodžio designatu susijusi savybė	<i>utopijny</i>
-isty / -ysty	1. Tam tikrų daiktų didelį kiekį, sankaupą apibūdinanti savybė	<i>górzysty</i>
-isty / -ysty	2. Panašus į pamatinio žodžio designatą	<i>kolisty</i>
-iwy / -ywy	Su veiksmu susijusi savybė	<i>chrapliwy</i>
-liwy	1. Lengvai pasiduodantis tam tikram veiksmui	<i>krzepliwy</i>
-liwy	2. Su tam tikru veiksmu susijusi asmens, daikto arba reiškinio savybė	<i>krzykliwy</i>
-ly	Pasikeitęs dėl tam tikro proceso, šio proceso rezultatas	<i>zwietrzały</i>
-ny	1. Asmens, daikto arba reiškinio savybė	<i>pitny</i>
-ny	2. Su pamatinio žodžio designatu susijusi savybė	<i>cementarny</i>
-ony	1. Asmens, daikto arba reiškinio savybė, atsiradusi atliekant tam tikrą veiksmą	<i>wzruszony</i>
-ony	2. Būdinga savybė	<i>umiężniony</i>
-owaty	Panašus į pamatinio žodžio designatą	<i>lodowaty</i>
-owny	Su pamatinio žodžio designatu susijusi savybė	<i>gustowny</i>
-owy	Su pamatinio žodžio designatu susijusi savybė	<i>alkoholowy</i>
-ski / -ański / -arski / -erski / -owski	Su pamatinio žodžio designatu susijusi savybė	<i>antyfaszystowski</i>

Lenkų kalbos veiksmažodžių darybiniai priešdėliai		
do-	1. Veiksmo pabaiga	<i>doczytać</i>
do-	2. Veiksmo papildymas	<i>dopisywać</i>
do-	3. Atvykimas kažkur	<i>dojechać</i>
na-	1. Vienkartinis veiksmas, atliekamas įvairių asmenų arba daiktų atžvilgiu	<i>nakłamać</i>
na-	2. Persisotinimas	<i>naogładać się</i>
na-	3. Veiksmas, atliktas ant tam tikro daikto (paviršiaus)	<i>nakleić</i>
na-	4. Pripildymas	<i>nalać</i>

nad-	1. Prisiartinimas	<i>nadbiec</i>
nad-	2. Pradinė veiksmo stadija	<i>nadgryźć</i>
nad-	3. Plano viršijimas	<i>nadpiłować</i>
o-, ob- / obe-	1. Veiksmas, atliktas aplink tam tikrą daiktą arba iš visų pusių	<i>ogrodzić, obcałować</i>
o-, ob- / obe-	2. Judėjimas į apačią	<i>obsunąć się</i>
o-, ob- / obe-	3. Savybės suteikimas	<i>ochłodzić</i>
od- / ode-	1. Nutolimas	<i>odfrunąć</i>
od- / ode-	2. Reakcija į kitą veiksmą	<i>odzwonić</i>
od- / ode-	3. Atskyrimas	<i>odciąć</i>
od- / ode-	4. Atlikimas iš naujo	<i>odrestaurować</i>
od-/ode-	5. Savybės gražinimas	<i>odmłodzić</i>
od- / ode-	6. Savybės atėmimas	<i>odplamić</i>
od- / ode-	7. Nebaigto veiksmo atlikimas	<i>odpracować</i>
po-	1. Veiksmo kartojimas	<i>porozsyłać</i>
po-	2. Vienkartinis veiksmas	<i>podziękować</i>
po-	3. Veiksmas, būseną, trunkantys tam tikrą laiką	<i>pośpiewać</i>
po-	4. Nedidelio intensyvumo veiksmas	<i>popłakiwać</i>
po-	5. Veiksmo pradžia	<i>poczuć</i>
po-	6. Veiksmas, atliktas ant tam tikro daikto (paviršiaus)	<i>pomalować</i>
pod- / pode-	1. Judėjimas į viršų	<i>podnieść</i>
pod- / pode-	2. Veiksmas, atliekamas žemiau tam tikro daikto	<i>podkopać</i>
pod- / pode-	3. Priartėjimas prie tam tikro daikto	<i>podejść</i>
pod- / pode-	4. Nebaigtas veiksmas	<i>podeschnąć</i>
pod- / pode-	5. Veiksmas, atliekamas paslapčia	<i>podglądać</i>
pod- / pode-	6. Tam tikro proceso, veiksmo sukėlimas	<i>podpalić</i>
prze-	1. Atstumo įveikimas	<i>przebiec</i>
prze-	2. Daikto perkėlimas	<i>przesadzić</i>
prze-	3. Laiko leidimas	<i>przeczekać</i>
prze-	4. Iš naujo atliktas veiksmas	<i>przedrukować</i>

prze-	5. Veiksmo pabaiga	<i>przetłumaczyć</i>
prze-	6. Pernelyg intensyvus veiksmas	<i>przekarmić</i>
prze-	7. Proceso rezultatas	<i>przemarznąć</i>
prze-	8. Buvimas virš kažko kokiu nors atžvilgiu	<i>przerosnąć</i>
prze-	9. Tam tikras nuostolis, praradimas, pralaimėjimas	<i>przegrać</i>
prze-	10. Veiksmo ar proceso pabaiga	<i>przebrzmieć</i>
prze-	11. Prastai atliktas veiksmas	<i>przeoczyć</i>
prze-	12. Padalijimas, atskyrimas	<i>przeciąć</i>
przeciw-	Veiksmas, nukreiptas prieš kažką	<i>przeciwstawiać się</i>
przy-	1. Atvykimas kažkur	<i>przyplłynąć</i>
przy-	2. Daiktų sujungimas į visumą	<i>przykleić</i>
przy-	3. Dalinis veiksmo atlikimas	<i>przyciszyć</i>
przy-	4. Slaptai atliekamo veiksmo sustabdymas	<i>przyłapać</i>
przy-	5. Kiekio padidėjimas	<i>przysporzyć</i>
przy-	6. Lydintis veiksmas	<i>przyśpiewywać</i>
roz-	1. Judėjimas skirtingomis kryptimis	<i>rozbiec się</i>
roz-	2. Daikto padalijimas į dalis	<i>rozciąć</i>
roz-	3. Kiekio didėjimas (didinimas)	<i>rozmnożyć</i>
roz-	4. Proceso arba būsenos intensyvėjimas	<i>rozboleć</i>
roz-	5. Veiksmo rezultato šalinimas	<i>rozminować</i>
roz-	6. Išsilaisvinimas iš judesius varžančio daikto	<i>rozwiązać</i>
roz-	7. Trūkumas, susidaręs dėl kartotinio veiksmo	<i>rozdać</i>
u-	1. Veiksmo pabaiga	<i>ugotować</i>
u-	2. Daikto pašalinimas, dingimas iš matymo lauko	<i>ujechać</i>
u-	3. Kiekio sumažėjimas	<i>ułamać</i>
u-	4. Didelio intensyvumo veiksmas	<i>uśmiać się</i>
u-	5. Savybės suteikimas	<i>ubóstwić</i>
u-	6. Veiksmo atlikimas nepaisant sunkumų	<i>usiedzieć</i>
w- / we-	1. Į vidų nukreiptas veiksmas	<i>wcisnąć</i>
w- / we-	2. Daikto, kūno dalies įvilkimas į kažką	<i>wsunąć</i>

w- / we-	3. Judėjimas į viršų	wleźć
w- / we-	4. Susikaupimas atliekant veiksmą	wsluchać się
w- / we-	5. Įtraukimas į kažką	wpleść
wy-	1. Į išorę nukreiptas veiksmas	wyskoczyć
wy-	2. Persisotinimas veiksmu	wyspać się
wy-	3. Veiksmas, atliekamas visame daikto paviršiuje	wysmarować
wy-	4. Ko nors suradimas	wyczytać
wy-	5. Ko nors sunaudojimas	wypisać (długopis)
wy-	6. Daikto viduje atliktas veiksmas	wylizać
wy-	7. Tikslų pasiekimas	wystać
z- / ze- / s-	1. Kaupimas(is), jungimas(is)	złożyć
z- / ze- / s-	2. Judėjimas į apačią	zrzuć
z- / ze- / s-	3. Pašalinimas nuo paviršiaus	zetrzeć
z- / ze- / s-	4. Veiksmas, susijęs su visuma	splądrować
z- / ze- / s-	5. Savybės įgavimas	zmańdrzeć
za-	1. Veiksmo rezultato pasiekimas	zagaś
za-	2. Trumpalaikis veiksmas, veiksmo pradžia	zadrgać
za-	3. Įdėjimas į daikto vidų	zamurować
za-	4. Paviršiaus padengimas, erdvės užpildymas	zadrukować
za-	5. Veiksmo ribų viršijimas	zasiedzieć się
za-	6. Atvykimas kur nors	zajechać
za-	7. Intensyvumo padidėjimas	zaprześć

Lenkų kalbos būdvardžių ir (ar) daiktavardžių darybiniai priešdėliai

bez-	Tam tikro požymio ar savybės nebuvimas	bezbolesny
do-	Nukreipimas į tam tikro daikto vidų	dożylny
między-	Buvimas tarp asmenų, daiktų arba reiškinių	międzymiastowy
na-	1. Buvimas ant tam tikro daikto (paviršiaus)	na grobny
na-	2. Vaisto paskirtis	na sercowy
nad-	1. Aukštesnis rangas, pareigos	na dkomisarz

nad-	2. Didesnis nei įprastas kiekis, norma	<i>nadwaga</i>
nad-	3. Buvimas virš tam tikro daikto	<i>nadgarstek</i>
nie-	Savybės neigimas	<i>niedługi</i>
niedo-	Mažesnis nei įprastas kiekis, norma	<i>niedociśnienie</i>
od-	Kilmė	<i>odautorski</i>
po-	Buvimas po ko nors (vėliau)	<i>popołudnie</i>
pod-	1. Buvimas žemiau tam tikro daikto	<i>podbrzusze</i>
pod-	2. Žemesnis rangas, pareigos, pavaldumas	<i>podpułkownik</i>
ponad-	Tam tikrų ribų viršijimas	<i>ponadczasowy</i>
poza-	Ryšio su kuo nors neturėjimas	<i>pozaziemski</i>
prze-	Savybės sustiprėjimas	<i>przemily</i>
przeciw-	Apsauginė priemonė, nukreipta prieš ką nors	<i>przeciwpożarowy</i>
przed-	Buvimas prieš ką nors (anksčiau)	<i>przedwojenny</i>
przy-	1. Buvimas prie ko nors (arti)	<i>przybrzeżny</i>
przy-	2. Savybės sustiprėjimas	<i>przykrótki</i>
śród-	Buvimas tam tikro daikto viduryje, viduje	<i>śródziemny</i>
tele-	Susijęs su televizija arba telefonu	<i>telegazeta</i>

Šaltinis: Zaron Z., Sobotka P. (red.), 2010, *Słowo i wypowiedź 1. Zbiór zadań o języku polskim*, Warszawa.

A

accusativus, biernik	galiniñkas	винительный падеж
adverbializacija	adverbializācija	адвербуализация
afiks	afiksas	áfфикс
afiks prosty	vientisinis afiksas	простой аффикс
afiks słowotwórczy	darýbinis afiksas	словообразовательный аффикс
afiks złożony	sandūrinis afiksas	сложенный аффикс
afiksacja, derywacja afiksalna	afiksācija	аффика́ция
agens	veikéjas	агeнс (агент)
aglutynacja	aglutinācija	агглютина́ция
alfabet	abėcėlė, alfabėtas, raidynas	алфавит, азбука
alfabet litewski	lietuviška abėcėlė	литовский алфавит
alfabet łaciński, łacinka	lotyniška abėcėlė	латинский алфавит
alfabet polski	lenkiška abėcėlė	польский алфавит
alfabet rosyjski	rusiška abėcėlė	русский алфавит
allomorf	alomòrfas	алломорфа
allomorf główny	pagrindinis alomòrfas	главный алломорф
allomorfa, allomorfizm	alomòrfas (alomorfizmas)	алломорфизм
alternacja (wymiana głosek)	alternācija (balsių kaità)	альтерна́ция
alternacja samogłoskowa	balsinė alternācija	гласная альтерна́ция
alternacja spółgłoskowa	priebalsinė alternācija	согласная альтерна́ция
alternacyjny szereg	alternācinė sekà	ряд альтерна́ции
alternant morfemu	morfėmos alternāntas	альтернант морфемы
alternant tematu fleksyjnego	fleksinio kamieno alternāntas	альтернант флексийной основы
analiza morfologiczna	morfologinis nagrinėjimas	морфологический анализ
analogia gramatyczna	gramatinė analogija	грамматическая аналогия
apellativum, apelatyw,- rzeczownik pospolity	apeliatývas	апеллятив, нарицательное существительное
aspekt	aspėktas, véikslas	аспект, вид
aspekt czasownika	veiksmāžodžio véikslas	вид глагола
aspekt dokonany	įvykio véikslas	совершенный вид
aspekt niedokonany	eigōs véikslas	несовершенный вид

B

bałtystyka	baltistika	балтѳстика
baza słowotwórcza	darýbos bázė (págrindas)	словообразовáтельная бáза
bezokolicznik, infinitivus, verbum infinitum	bendratis, infinityvas	инфинитив, неопределённая фóрма глагóла
bezosobowość, nieosobowość	beasmenė forma	безлѳчность
biernik, accusativus	galiniñkas, akuzatyvas	винѳтельный падѳж, аккузатѳв
budowa gramatyczna języka	gramátinė kalbės sándara	грамматѳческий строй языкá
budowa wyrazu	žodžio sándara	структѳра слóва

C

celownik, dativus	datyvas, naudininkas	дáтельный падѳж,
comparativus, stopień wyższy	aukštesnysis láipsnis	сравнѳтельная стѳпень
cudzysłów	kabùtės	кавычки
cyfra	skaičius, skaitmuđ	цѳфра
czas	laikas	врѳмя
czas przeszły	būtasis laikas	прошѳдшее врѳмя
czas przyszły	būsimasis laikas	бѳдущее врѳмя
czas przyszły prosty, forma prosta czasu przyszłego	būsimajo laiko vientisinė forma	простáя фóрма бѳдущего врѳмени
czas przyszły złożony, forma złożona czasu przyszłego	būsimajo laiko sudurtinė forma	слóжная фóрма бѳдущего врѳмени
czas teraźniejszy, praesens	esamasis laikas	настоящее врѳмя
czas względny	santykinis laikas	относѳтельное врѳмя
czasownik	veiksmāžodis	глагóл
czasownik dokonany	įvykio veiksmo veiksmāžodis	глагóл совершѳнного вѳда
czasownik dwuaspektowy	dviveikslis veiksmāžodis	двувидовой глагóл
czasownik fazowy	fāzinis veiksmāžodis	фазовый глагóл
czasownik frekwentatywny	daugkartinis, kartotinis veiksmāžodis	многокрáтный глагóл
czasownik intransytywny	intransytyvinis veiksmāžodis	интранзитѳвный глагóл
czasownik modalny	modālinis veiksmāžodis	модáльный глагóл

czasownik momentalny (punktualny)	punktuācinis veiksmažodis	глагол мгновѣнного дѣйствія
czasownik niedokonany	eigōs vėikslo veiksmažodis	глагол несовершѣнного вѣда
czasownik nieosobowy	beasmenis veiksmažodis	безлѣчный глагол
czasownik nieregularny	hetereklininis veiksmažodis	разноспрягаемый глагол
czasownik niezwrrotny	nesangražinis veiksmažodis	невозвратный глагол
czasownik posiłkowy, słowo posiłkowe	pagālbinis veiksmažodis	вспомогательный глагол
czasownik tematyczny	temātinis veiksmažodis	темагический глагол
czasownik tylko dokonany, perfectivum tantum	įvykio vėikslo veiksmažodis	одновидовой глагол совершенного вѣда
czasownik wzajemno-zwrrotny	interdependinis sangražinis veiksmažodis	взаимо-возвратный глагол
czasownik zwrotny, reflexivum	sangražinis veiksmažodis	возвратный глагол
czasownik zwrotny wlaściwy	tikrinis sangražinis veiksmažodis	собственно-возвратный глагол
część mowy	kalbōs dalis	часть рѣчи
część rdzenna wyrazu	šakninė žōdžio dalis	корневая часть слова
czynność	veiksmažodinis veiksnys	глагольное дѣйствие

D

dativus, celownik	naudininkas, datyvas	датув, дательный падеж
deklinacija	linksniuōtė	склонѣние
derywacja	derivācija	деривация
derywacja afiksalna	afiksinė derivācija	аффиксальная деривация
derywacja bezafiksalna	neafiksinė derivācija	неаффиксальная деривация
derywacja prefiksально-sufiksально derivācija	prefiksācinė-sufiksācinė	префиксально-суффиксальная деривация
derywacja słowotwórcza	žōdžių darýba	словообразование, словопроизводство
derywacja wsteczna	atgalinė derivācija	обратная деривация, дезаффиксация
derywat	vedinys, derivātas	дериват, производное
dopełniacz, genetyvas	kilmininkas, genityvas	родительный падеж, генитив

F

fleksja	flėksija	флėксия
fleksja wewnętrzna	vidinė flėksija	внутренняя флėксия
forma analogiczna	analòginė fòrma	аналогическая фòрма
forma osobowa czasownika fòrma	asmenuojamóji veiksmãžodžio fòrma	спрягаемая (личная) фòрма глагола
forma prosta (syntetyczna)	vientisinė fòrma	синтетическая (простая) фòрма
forma podstawowa wyrazu	pagrindinė žodžio fòrma	исходная (основная) фòрма слова
forma supletywna	supletyvinė fòrma	супплетивная фòрма
forma synkretyczna	sinkretinė fòrma	синкретическая фòрма
forma ściągnięta (krótsza) przymiotnika	trumpinė būdvardžio fòrma	краткое прилагательное, краткая фòрма прилагательного
forma wołacza	šauksmininko fòrma	звательная фòрма
forma wyrazowa	žodžio fòrma	словофòрма
forma złożona (analytyczna)	sudurtinė fòrma	аналитическая фòрма
forma złożona czasu przeszłego	sudurtinė būtojo laiko fòrma	сложная фòрма про- шедшего времени
forma złożona przymiotnika	visiškoji būdvardžio fòrma	полная фòрма прилагательного
forma zwrotna	(sangražinė) sangražos fòrma	возвратная фòрма
formant	formántas	формánt
formant słowotwórczy	darýbinis formántas	словообразовательный формánt

G

genetivus, dopełniacz	galininkas	дательный падеж
gniazdo słowotwórcze	darýbinis lizdas	словообразовательное гнездó
gramatyczny	gramátinis	грамматический
gramatyka	gramátika	граммáтика
gramatyka historyczna (diachroniczna)	istòrinė (diachroninė) gramátika	историческая (диахроническая) граммáтика
gramatyka opisowa (synchroniczna)	aprašomoji (synchroninė) gramátika	описательная (синхроническая) граммáтика

I

imiesłów	dalyvis	прича́стие
imiesłów przymiotnikowy bierny uprzedni	būtòjo laiko reikiamýbinės rūšies dalyvis, būtòjo laiko reikiamýbės dalyvis	прича́стие прошéдного вре́мени страда́тельного зало́га, страда́тельное прича́стие прошéдного вре́мени
imiesłów przymiotnikowy bierny współczesny	esamojo laiko reikiamýbinės rūšies dalyvis, esamojo laiko reikiamýbės dalyvis	прича́стие настояще- го вре́мени страда́тельного зало́га, страда́тельное прича́стие настоящего вре́мени
imiesłów przymiotnikowy czynny	veikiamasis dalyvis	действительное прича́стие
imiesłów przymiotnikowy czynny uprzedni	būtòjo laiko veikiamasis dalyvis	прича́стие прошéдного вре́мени действительного зало́га, действительное прича́стие прошéдного вре́мени
imiesłów przymiotnikowy czynny współczesny	esamojo laiko veikiamasis dalyvis	прича́стие настоящего вре́мени действительного зало́га, действительное прича́стие настоящего вре́мени
imiesłów przymiotnikowy czynny uprzedni	būtòjo laiko veikiamasis dalyvis	прича́стие прошéдного вре́мени действительного зало́га, действительное прича́стие прошéдного вре́мени
imiesłów przysłówkowy	pādalyvis	дееприча́стие
imiesłów przysłówkowy uprzedni	būtòjo laiko pādalyvis (įvykio veikslo)	дееприча́стие прошéдного вре́мени (совершенного вида)
imiesłów przysłówkowy współczesny	esamojo laiko pādalyvis (eigōs veikslo)	дееприча́стие настоя- щего вре́мени (несовершенного вида)
imperfectivum tantum	eigōs veikslo	несовершенный вид
instrumentalis, narzędnik	instrumentālis, įnagininkas	творительный паде́ж
interfiks (konektyw, intermorf)	interfiksas	интерфу́кс

J

jednostka gramatyczna	gramātinis vienetas	грамматическая единица
język	kalbà	язык
język analityczny	analitinė kalbà	аналитический язык
język fleksyjny	flektyvinė kalbà (fleksinė kalbà)	флективный язык
język litewski	lietuvių kalbà	литовский язык
język ojczysty	gimtōji kalbà	родной язык
język polski	lenkų kalbà	польский язык

K

kategoria gramatyczna	gramātinė kategòrija	грамматическая категория
kategoria gramatyczna czasu, czas gramatyczny	gramātinis laikas	грамматическое время
kategoria gramatyczna liczby	gramātinis skaičius	грамматическое число
kategoria gramatyczna osoby, osoba gramatyczna	gramātinis asmuõ	грамматическое лицо
kategoria gramatyczna trybu	núosaka	наклонение
kategoria językowa	kalbõs kategòrija	языковая категория
kategoria leksykalna	lėksinė kategòrija	лексическая категория
kategoria morfologiczna	morfologinė kategòrija	морфологическая категория
kategoria słotwórcza	žõdžių darýbinė kategòrija	словообразовательная категория
koniugacja	asmenāvimas, konjugacija	спряжение
końcówka	galūnė, flėksija	окончание, флексия
końcówka osobowa	asmens galūnė	личное окончание
końcówka przypadkowa (deklinacyjna)	linksnio galūnė	падежное окончание
końcówki czasownikowe	veiksmāžodžio galūnė	глагольные окончания
krótsza forma przymiotnika	trumpinė būvardinė fõrma	краткая форма прилагательного

L

liczba	skaičius	числó
liczba mnoga, pluralis	daugiskaita	мно́жественное числó
liczba podwójna, dualis	dviskaita	двóйственное числó
liczba pojedyncza, singularis	vienaskaita	едíнственное числó
liczebnik	skaitvardis	(úмя) числíteльное
liczebnik główny	kiekinis skaitvardis	ко́личественное числíteльное
liczebnik nieokreślony	neapibrėžiamasis kiekinis skaitvardis	неопределённo-ко́личественное числíteльное
liczebnik określony	žymimasis kiekinis skaitvardis	определённo-ко́личественное числíteльное
liczebnik porządkowy	kelintinis skaitvardis	порядкoвое числíteльное
liczebnik prosty	paprastasis skaitvardis	простóе числíteльное
liczebnik ułamkowy	trumpmeninis skaitvardis	дрóбное числíteльное
liczebnik zbiorowy	kuōpinis skaitvardis	сoбирáтельное числíteльное
liczebnik złożony	sudėtinis skaitvardis	сoставнóе числíteльное
locativus, miejscownik	lokatyvas, vietininkas	предлóжный паде́ж

M

mianownik, nominativus	vardininkas, nominatyvas	именíteльный (паде́ж)
miejscownik, locativus	vietininkas, lokatyvas	предлóжный паде́ж
modalność	modalumas	мoдáльность
morf	mōrfa, mōrfas	мóрфа, морф
morfem	morfemà	морфéма
morfem fleksyjny	flėksinė morfemà	флeктíвная морфéма
morfem główny (rdzenny)	pagrindinė morfemà, šaknis	кoрнеváя морфéма, кóрень
morfem gramatyczny	gramãtinė morfemà	граммáтическая морфéма
morfem koniugacyjny, końcówka koniugacyjna	konjugãcinė morfemà	морфéма спря́жения
morfem osobowy, końcówka osobowa	asmeninė morfemà	лúчная морфéма
morfem przypadkowy	linksninė morfemà	паде́жная морфéма
morfem rdzenny	šakninė morfemà	кoрнеváя морфéма

morfem słowotwórczy (derywacyjny)	darybinė morfemà	дериватівная (деривациóнная) морфема
morfem sufiksálny	príesaginė, sufiksàcinė morfemà	суффиксáльная морфема
morfologia	morfologija	морфоло́гия
morfologiczna zasada pisowni	morfologinis rašybos principas	морфологический принцип правописа́ния
morfonologia	morfonologija	морфоноло́гия

N

narzędnik, instrumentalis	įnagininkas, instrumentālis	творительный паде́ж
nazwy czynności, nomina actionis	veiksmo pavadinimas	назва́ния де́йствий
nazwy jednostkowe (syngulatywne), singulativa	singuliatyvas	еди́нчные назва́ния
nazwy miejsc, nomina loci	oikonímas	назва́ния ме́стностей
nazwy mieszkańców, nazwy odśrodkowe	gyventojų pavadinimai	назва́ния жи́телей
nazwy osób (osobowe)	asmenų pavadinimai	назва́ния лиц
nazwy właścicieli cech, nomina essendi	savýbių pavadinimai	назва́ния ка́честв
nazwy zbiorowe (kolektywne), kolektiwa	kuópiniai pavadinimai	собира́тельные назва́ния
niefinitywna forma czasownika	beasmenė veiksmāžodžio fóрма	безл́ичная фóрма глаго́ла
niesobowa (niefinitywna) forma czasownika	beasmenė veiksmāžodžio fóрма	нел́ичная (безл́ичная) фóрма глаго́ла
nominativus, mianownik	vardininkas, nominatyvas	име́нательный (паде́ж)
norma gramatyczna	gramātinė nòrma	грамматическая нóрма
norma językowa	kalbōs nòrma	языкóвая нóрма
norma leksykalna	lėksinė nòrma	лексическая нóрма

O

oboczność (wymiana) głosek, alternacja	balsių kaíta, alternācija	чередова́ние зву́ков, альтерна́ция
odmiana	linksniuōtė	склоне́ние

odmiana czasownika według osób	veiksmāžodžių asmenāvimas	изменѐние глагола по лицам
odmiana (deklinacija) imieslowów przymiotnikowych	dalyvių linksniavimas	склонѐние причастиий
odmiana (deklinacija) liczebników	skaiťvardžių linksniavimas	склонѐние числительных
odmiana (deklinacija) przymiotników	būdvardžių linksniavimas	склонѐние прилагательных
odmiana (deklinacija) rzeczowników	daiktāvardžių linksniavimas	склонѐние существительных
odmiana (deklinacija) zaimków	įvardžių linksniavimas	склонѐние местоимений
odmiana (wyrządów), fleksja	žodžių kaitýba, flėksija	словоизменѐние, флѐксия
odmiana mieszana, wzorzec (wzór)mieszany	sudėtinė linksniuotė	смѐшанное склонѐние
odmiana miękkotematowa	minkštumo linksniuotė	мягкое склонѐние
odmiana twardotematowa	kietoji linksniuotė	твѐрдое склонѐние
odmienna część mowy	kaitomoji kalbės dalis	изменяемая часть рѐчи
odmienne formy czasownika	asmenuojamoji veiksmažodžio forma	спрягаемые формы глагола

P

para aspektowa	veikslo (aspekto) pora	видовая пара
paradygmat, wzór (wzorzec) odmiany	paradigmà	парадигма
paradygmatyka	paradigmàtika	парадигматика
partykuła	dalelytė, partikula	частица
partykuła ekspresywna	ekspresinė dalelytė	экспрессивная частица
partykuła modalna	modàlinė dalelytė	модальная частица
partykuła modyfikująca sens (wyrządu lub wypowiedzi)	prasminė (lòginė) dalelytė	частица смысловая; частица, выражающая смысловые оттенки
partykuła prosta (pojedyncza)	praprostoji dalelytė	простая частица
partykuła przecząca	neigiamoji dalelytė	отрицательная частица
partykuła pytajna (pytająca)	klausiamoji dalelytė	вопросительная частица
partykuła rozkazująca	skàtinamoji dalelytė	побудительная частица
partykuła samodzielna	savarankiškoji dalelytė	самостоятельная частица
partykuła twierdząca	teigiamoji dalelytė	утвердительная частица
partkuła uczuciowa (emocjonalna)	emòcinė dalelytė	эмоциональная частица
partykuła wskazująca	paròdomoji dalelytė	указательная частица

partykuła wzmacniająca	ekspresinė dalelytė	усилительная частица
partykuła złożona	sudurtinė dalelytė	составная частица
pierwsza deklinacja	pirmoji linksniuotė	первое склонение
pierwsza koniugacja	pirmoji asmenuotė	первое спряжение
pierwsza osoba	pirmasis asmuo	первое лицо
pisownia	rašyba, ortografija	правописание
pisownia łączna	sutartinė rašyba	слитное написание
pisownia partykuł	dalelyčių rašyba	правописание частиц
pisownia wyrazów złożonych (złożeń)	sudurtinių žodžių rašyba	правописание сложных слов
plurale tantum	daugiskaitinis daiktavardis	существительное (плюратив) tantum plurale
polonizm	polonizmas, lenkybė	полонизм
postfiks	postfiksas	постфикс
prepozycja	prepozicija	препозиция
proces słowotwórczy, zabieg słowotwórczy	darýbinis procesas	словообразовательный процесс
produktywność	produktyvumas	продуктивность
produktywność typów (modeli) słowotwórczych	darýbinių modelių produktyvumas	продуктивность словообразовательных типов (моделей)
przyimek	príelinksnis	предлог
przymiotnik	būdvardis	имя прилагательное
przymiotnik dzierżawczy	savýbinis būdvardis	притяжательное прилагательное
przymiotnik jakościowy	kokýbinis būdvardis	качественное прилагательное
przypadek	linksnis	падеж
przysłówek	príeveiksmis (tarmė, dialektas)	наречие
przysłówek celu	tikslo príeveiksmis	наречие цели
przysłówek czasu (temporalny)	laiko príeveiksmis	наречие времени
przysłówek jakościowo-okolicznikowy	sąlygos príeveiksmis	качественно обстоятельное наречие
przysłówek miejsca (lokatywny)	vietos príeveiksmis	наречие места
przysłówek okolicznikowy	aplinkybės príeveiksmis	обстоятельное наречие
przysłówek przyczyny	priežasties príeveiksmis	наречие причины
przysłówek sposobu	būdo príeveiksmis	наречие образа действия

R

rdzeń, pierwiastek	šaknis	кóрень слóва
rekcja	rėkcija, valdymas	управлėние
rodzaj	giminė	род
rodzaj gramatyczny, kategoria rodzaju gramatycznego	gramātinė giminė	грамматический род
rodzaj męski, maskulinum	výriškoji giminė	мужскóй род
rodzaj nijaki, neutrum	bevardė giminė, niekatroji giminė	срėдний род
rodzaj rzeczownika	daiktavārdinė giminė	род существительного
rodzaj żeński, femininum	móteriškoji giminė	жėнский род
rząd, rekcja, związek rządu	valdymas, rėkcija	управлėние
rzeczownik	daiktāvardis	имя существительное
rzeczownik abstrakcyjny (oderwany, umysłowy)	abstraktūs daiktāvardis	абстрактное (отвлечėнное) существительное
rzeczownik dwurodzajowy	dviejų giminių daiktāvardis	óбщее существитель
noe		
rzeczownik konkretny	konkretūs daiktāvardis	конкрėтное существительное
rzeczownik nieregularny (o nieregularnej odmianie, deklinacji), rzeczownik o odmianie mieszanej	heteroklitikas	разносклоняемое существительное
rzeczownik pospolity, apelatyw	bendrinis daiktāvardis, apeliatyvas	нарицательное существительное, апеллятív
rzeczownik rodzaju męskiego	vyriškosios giminės daiktāvardis	имя существительное
mužskógo róda		
rzeczownik rodzaju nijakiego	niekatrosios, bevardės giminės daiktāvardis	имя существительное срėдного róda
rzeczownik rodzaju żeńskiego	moteriškosios giminės daiktāvardis	имя существительное жėнского róda
rzeczownik własny, nazwa własna	bendrosios giminės daiktāvardis	имя существительное óбщего róda
rzeczownik współnorodajowy, dwurodzajowy	tikrinis daiktāvardis	сóбственное существительное
rzeczownik zbiorowy (kolektywny), kolektiwum	kuópinis daiktāvardis	сóбирательное существительное

S

samodzielna część mowy	savarankiška kalbės dalis	самостоятельная часть речи
singulare tantum	vienaskaitinis daiktavardis	существительное сингулятив
skrót	sántrumpa, abreviatūra	аббревиатура
skrót literowy (graficzny)	raidinė sántrumpa, akronimas	буквенная аббревиатура
skrótowiec	sántrumpa, abreviatūra	аббревиатура
słowo (verbum)	žodis	слово
słowotwórstwo	žodžių darýba	словообразование
słowotwórstwo morfologiczne	morfologinė žodžių darýba	морфологическое словообразование
słowotwórstwo semantyczne	semantinė žodžių darýba	семантическое словообразование
słowotwórstwo syntaktyczne (derywacja syntaktyczna)	sintaksinė žodžių darýba	синтаксическое словоразование
spójnik	jungtūkas, konjunkcija	союз
spójnik łączny	sujungiamasis jungtūkas	соединительный союз
spójnik podwojony	porinis jungtūkas	двойной (парный) союз
spójnik pojedynczy	vieninis jungtūkas	одиночный союз
spójnik porównawczy	lyginamasis jungtūkas	союз сравнения
spójnik przeciwstawny	priešpriešinis jungtūkas	противительный союз
spójnik przyczynowy (kausalny)	priežasties jungtūkas	союз причины
spójnik przyłączający	prijungiamasis jungtūkas	присоединительный союз
spójnik przyzwolenia (przyzwalający, koncesywny)	nuolaidos jungtūkas	уступительный союз
spójnik rozłączny (alternatywny)	skiriamasis jungtūkas	разделительный союз
spójnik skutkowy (konsekutywny)	priežasties jungtūkas	союз следствия
spójnik warunkowy (kondycjonalny)	sąlygos jungtūkas	союз условия, условный союз
spójnik wielokrotny	kartojamasis jungtūkas	повторный союз
spójnik złożony	sudėtinis jungtūkas	сложный (составной) союз
stopień	laipsnis	степень сравнения
stopień najwyższy, superlativus	aukščiausiasis laipsnis, superlatyvas	превосходная степень
stopień równy, positivus	nelýginamasis laipsnis	положительная степень
stopień wyższy, komparativus	aukštesnysis laipsnis	сравнительная степень

stopniowanie	láiipsniavimas	изменение по степеням сравнения
strona	rūšis	залог
strona bierna, pasiwum	neveikiamóji rūšis, pasyvas	страдательный залог, пассив
strona czynna, activum	veikiamóji rūšis, aktyvas	действительный залог, актив
superlativus, stopień najwyższy	superliatyvas, aukščiausiasis láiipsnis	превосходная стéпень

T

tryb	núosaka	наклонение
tryb orzekający (oznajmujący)	tiesioginė núosaka, indikatyvas	изъявительное наклонение, индикатив
tryb przypuszczający (warunkowy)	tariamóji núosaka, kondicionālis, optatyvas	условное наклонение, сослагательное наклонение
tryb rozkazujący, rozkaznik, imperatiwus	liepiamóji núosaka, imperatyvas	повелительное наклонение, императив

V

verbum, słowo	žodis	слово
vocativus, wołacz	šauksmininkas, vokatyvas	вокатив, звательная форма, звательный падеж

W

wołacz, vocativus	šauksmininkas, vokatyvas	вокатив, звательная форма, звательный падеж
wykrzyknik	jaustukas	междометие
wyraz	žodis	слово
wyraz zdrobniały, zdrobnienie, deminutivum	mažybinis žodis	уменьшительное слово
wyraz złożony, złożenie, compositum	sudurtinis žodis, dūrinys	сложное слово, сложение, композитум, композита
wyraz żargonowy (slangowy)	žargonizmas, žargonýbė	жаргонное (арготическое) слово

Z

zaimek zwrotny	sangrąžinis įvardis	возвратное местоимение
zaimek	įvardis	местоимение
zaimki liczebnikowe (liczebne)	skaitvardiškieji įvardžiai	местоимения-числительные
zaimki osobowe	asmeniniai įvardžiai	личные местоимения
zaimki przymiotnikowe (przymiotne)	būdvardiškieji įvardžiai	местоимения-прилагательные, местоимённые прилагательные
zaimki pytajne (pytające)	klausiamieji įvardžiai	вопросительные местоимения
zaimki rzeczownikowe (rzeczowne)	daiktavardiškieji įvardžiai	местоимения-существительные, местоимённые существительные
zaimki wskazujące	parodomieji įvardžiai	указательные местоимения
zdrobnienie	mažybinis žodis	уменьшительное слово
znaczenie gramatyczne	gramatinė reikšmė	грамматическое значение
znaczenie leksykalne	lėksinė reikšmė	лексическое значение слова
zrost	sámplaika, sąauga	сращение

Ž

żywotność, rodzaj żywotny	gyvus daiktus reiškiantys daiktavardžiai	одушевлённость, категория одушевлённости
---------------------------	--	--

Literatūra

- Bańko M., 2004, *Wykłady z polskiej fleksji*, PWN, Warszawa.
- Bartnicka B., Jekiel W., Jurkowska M., Wasilewska D., Wrocławski K., 1999, *Uczymy się polskiego. Podręcznik języka polskiego dla cudzoziemców. Komentarz językowy, ćwiczenia*, t. 2, Warszawa.
- Bartnicka B., Satkiewicz H., 1990, *Gramatyka języka polskiego dla cudzoziemców*, Warszawa.
- Bąk P., 1986, *Gramatyka języka polskiego. Zarys popularny*, Warszawa.
- Davlevič M., 2012, *Trumpoji lenkų kalbos gramatika. Kalbos dalys, linksniavimas ir asmenavimas*, VU leidykla, Vilnius.
- Foland-Kugler M., 2008, *Trumpoji lenkų kalbos gramatika užsieniečiams*, Varšuva.
- Garncarek P., 2006, *Czas na czasownik. Ćwiczenia gramatyczne*, Kraków.
- Grzegorzczkova R., 1981, *Zarys słowotwórstwa polskiego. Słowotwórstwo opisowe*, Wyd. IV poprawione, PWN, Warszawa.
- Grzegorzczkova R., Laskowski R., Wróbel H. (red.), 1999, *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, wydanie trzecie, poprawione, PWN, Warszawa.
- Grzegorzczkova R., Laskowski R., Wróbel H. (red.), 1999, *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia. Słowotwórstwo*, wydanie trzecie, poprawione, PWN, Warszawa.
- Heinz A., 1965, *System przypadkowy języka polskiego*, Kraków.
- Iglikowska T., 1995, *Ćwiczenia gramatyczno-leksykalne na lektoraty języka polskiego dla cudzoziemców*, Warszawa.
- Jadacka H., 1995, *Rzeczownik polski jako baza derywacyjna. Opis gniazdowy*, PWN, Warszawa.
- Jaworski M., 1995, *Podręczna gramatyka języka polskiego*, Warszawa.
- Jodłowski S., 1971, *Studia o częściach mowy*, Warszawa.
- Kita M., 1998, *Wybieram gramatykę! Gramatyka języka polskiego w praktyce (dla cudzoziemców zaawansowanych)*, T. 1–2, Katowice.
- Kopcińska D. (red.), 1994, *Gramatyka opisowa. Materiały do ćwiczeń. Opracowania*, Warszawa.
- Kowalska M., 2005, *Lenkų kalba per 4 savaites. Intensyvus lenkų kalbos kursas su garso įrašų*, Vilnius.
- Kreja B., 1996, *Studia z polskiego słowotwórstwa*, Gdańsk.
- Lipińska E., 2006, *Z polskim na ty. Podręcznik do nauki języka polskiego*, Kraków.
- Masojć I., 2010, *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Słowotwórstwo*, Wilno.
- Mędak S., 1995, *Język polski á la carte. Wybór testów z języka polskiego dla obcokrajowców*, Kraków.
- Nagórko A., 1996, *Zarys gramatyki polskiej*, PWN, Warszawa.
- Nagórko A., 2000, *Zarys gramatyki polskiej (ze słowotwórstwem)*, PWN, Warszawa.
- Pasieka M., 2001, *Język polski dla cudzoziemców. Ćwiczenia dla początkujących*, Wrocław.
- Pyzik J., 2006, *Przygoda z gramatyką. Fleksja i słowotwórstwo imion. Ćwiczenia funkcjonalno-gramatyczne dla cudzoziemców*, Kraków.
- Saloni Z., 2007, *Czasownik polski. Odmiana, słownik*, Warszawa.
- Saloni Z., 1979, *Klasyfikacja gramatyczna leksemów polskich*, „Język Polski“, z. 1, s. 3–13, z. 2, s. 93–101.
- Strutyński J., 2000, *Gramatyka polska*, wydanie czwarte, Kraków.

- Świdziński M., 1997, *Elementy gramatyki opisowej języka polskiego. Materiały do ćwiczeń*, Warszawa.
- Tokarski J., 1951, *Czasowniki polskie*, Warszawa.
- Tokarski J., 1978, *Fleksja polska*, Warszawa.
- Zaron Z., Sobotka P. (red.), 2010, *Słowo i wypowiedź 1. Zbiór zadań o języku polskim*, Warszawa.

Leksikografiniai šaltiniai, žinynai ir enciklopedijos

- Bańko M., 2000, *Inny słownik języka polskiego*, t. 1 A-Ó, t. 2 P-Ż, PWN, Warszawa.
- Bartnicka B., Sinielnikoff R., 1999, *Słownik podstawowy języka polskiego dla cudzoziemców*, Kielce.
- Dubisz S. (red.), 2002, *Nauka o języku dla polonistów*, Warszawa.
- Gaivenis K., Keinys S., 1990, *Kalbotyros terminų žodynas*, Kaunas.
- Gruszczyński W., Bralczyk J. (red.), 2002, *Słownik gramatyki języka polskiego*, Warszawa.
- Język polski. Kompendium*, (red.) Derwojedowa M., Karaś H., Kopcińska D., 2005, Warszawa.
- Kalėda A., 2007, *Lietuvių–lenkų, lenkų–lietuvių kalbų žodynas / Słownik litewsko-polski, polsko-litewski*, Warszawa.
- Kalėda A., Kalėda B., Niedzwiecka M., 2008, *Słownik litewsko-polski / Lietuvių–lenkų kalbų žodynas*, Warszawa.
- Kowalikowa J., 2003, *abc ... wiedzy o języku polskim. Dla maturzysty, kandydata na studia i każdego, kto lubi wiedzieć*, Kraków.
- Kwiek-Osiowska J. (red.), 1994, *ABC ... polskiej gramatyki. Leksykon szkolny*, Kraków–Warszawa.
- Masoit I., Rutkowska K., Patiejūnienė E., 2007, *Tematyczny słownik polsko-litewski / Mokomasis teminis lenkų–lietuvių kalbų žodynas*, Vilnius.
- Mędak S., 1997, *Słownik form koniugacyjnych czasowników polskich / Dictionary of Polish Verb Patterns*, Kraków.
- Porayski-Pomsta J. (red.), 2010, *Nauka o języku polskim dla cudzoziemców. Podręcznik dla studentów i lektorów języka polskiego*, Warszawa.
- Skarżyński M., 1989, *Mały słownik słowotwórczy języka polskiego dla cudzoziemców*, Kraków.
- Skarżyński M., 2000, *Słownik przypomnień gramatycznych*, Kraków 2000.
- Urbańczyk S., Kucala M. (red.), 1999, *Encyklopedia języka polskiego*, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Vaitkevičiūtė V., 2003, *Didysis lenkų–lietuvių kalbų žodynas / Wielki Słownik Polsko-Litewski*, t. 1–2, Marijampolė.

Ištekliai internete

- <http://www.lietpol.eu/pl.html>
- http://www.pbi.edu.pl/inne_biblioteki.html
- <http://www.poradnia.pwn.pl/>
- <http://www.korpus.pwn.pl/>
- <http://www.lietpol.eu/pl/gramatyka.html>

Miroslav Davlevič

Trumpoji lenkų kalbos gramatika

(kalbos dalys, linksniavimas ir asmenavimas)
Žodžių daryba

Mokomoji priemonė pirmosios pakopos
humanitarinių kryptių programos
studentams

ISBN 978-609-459-830-2

Lietuvių kalbos redaktorė *Jolanta Storpirštienė*
Maketavo *Ilona Švedovaitė*

4,00 aut. l.

Išleido Vilniaus universitetas,
Vilniaus universiteto leidykla
Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius